This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

891.868
H242ruO
G28

B 863,780

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
1817

POUČENÍ

O PADĚLANÝCH RUKOPISÍCH

KRÁLOVÉDVORSKÉM A ZELENOHORSKÉM.

PRO ŠIRŠÍ KRUHY INTELLIGENCE ČESKÉ

NAPSAL

J. GEBAUER.

JINDŘ. BAČKOVSKÝ
ČESKOSLOVENSKÉ
BURSKÉ KNIHKUPECTVÍ
knihkupci c. k. [illegible] slovesnosti a umění.
V PRAZE, [illegible] (U MUSEA)

POUČENÍ
O PADĚLANÝCH RUKOPISÍCH KRÁLOVÉDVORSKÉM A ZELENOHORSKÉM.

POUČENÍ

O PADĚLANÝCH RUKOPISÍCH

KRÁLOVÉDVORSKÉM A ZELENOHORSKÉM.

PRO ŠIRŠÍ KRUHY INTELLIGENCE ČESKÉ

NAPSAL

J. GEBAUER.

V PRAZE.
TISKEM A NÁKLADEM L. MASAR.
1888.

72491-406

Vchod.

Nikdo nechtěl by míti ve své tobolce bankovku padělanou, a nikdo poctivý nechtěl by ji udávati dále.

Žádná společnost nechtěla by ve svém jmění spolkovém míti listinu cennou padělanou, a žádná slušná společnost nechtěla by, aby ve veřejných účtech jejich padělaná tato listina uváděla se jako pravá; zajisté každá slušná společnost žádala by, aby její pokladník a účetník padělanou listinu cennou vyloučili a neklamali společnost i veřejnost o jmění spolkovém.

Žádný Čech nepřeje si, aby v národní české literatuře byl nějaký padělek, a žádný spravedlivý Čech nedopustí toho, aby padělek uvozován byl jako literární plod pravý, nýbrž zajisté každý žádá, aby povolaní k té věci organové národa českého padělek oznámili a z národní literatury české vyloučili.

Padělky vyskytují se ve mnohých literaturách, — zejmena padělky, jež chtí býti pokládány za staré a jsou udělány v době mnohem pozdější.

V literatuře české jest také několik padělků takových, bohužel poměrně mnoho.

Některé z nich jsou již všeobecně zavrženy, zejmena: *Píseň Vyšehradská (Ha ty naše slunce, Vyšehrade tvrdý!), Píseň krále Václava (Z velikých dobrodružství milost mi vyjeví sladinkú dóstojnost), Libušino proroctví* (paděláno ve dvou rozdílných exemplářích!), většina českých gloss v *Mater Verborum*, část českého musejního *žaltáře glossovaného*, zlomek českého *evangelia svato-Jauského*. U většiny padělků těchto uznává se také obecně, že jejich původcem a padělatelem byl Václav Hanka.

Naproti tomu jiné padělky mají dosud své příznivce a obhájce, kteří tvrdí, že to nejsou padělky, nýbrž prý vzácné památky, ano skvosty literatury staročeské. Jsou to *RKý (= Rukopis Královédvorský)* a *RZý (= Rkpis Zelenohorský)*

RKý hlásí se do století XIV., t. j. podle jazyka a písma, kdyby tu spolu nebylo známek nepravosti, kladli bychom jej do stol. XIV., a to co možná blízko k začátku téhož století. V textě jeho jest reminiscence z českého překladu Millionu Marco-Polova; proto, kdyby byl pravý, nebylo by lze klásti jej do doby starší než do druhé třetiny století XIV.

RZý pak hlásí se odhadovatelům, kteří v jeho pravost věří, do IXtého až XIII. století (sic).

Kdyby rukopisy tyto byly pravé, musily by pocházeti RKý ze XIV., RZý z IX.—XIII. století. Avšak o pravosti jejich pochybovalo se odedávna, dílem hned po jich objevení. Nejzevrubněji pak probrala je kritika v době poslední, v letech 1886—1888; a tu vyšlo na jevo, že starobylost jejich jest jen líčená, affektovaná, že všecka domnělá svědectví jejich pravosti jsou mylná, a že naopak jest netušená předtím síla svědectví, která bezpečně dokazují, že *RKZý* (= Rukopis Královédvorský i Zelenohorský)[1] jsou *podvodné padělky*.

Podávám o té věci výklad v následující rozpravě, určený pro širší kruhy české intelligence a proto tak upravený, aby soudný čtenář i bez hlubších vědomostí odborných jej mohl sledovati a kontrolovati. Spor o RKZém vystoupil z užších kruhů odborných a tak se vyvinul, že je potřebí poučiti o věci — stručně a přehledně, ale přece podle potřeby úplně — také kruhy širší. Pro přísné odborníky je táž věc vyložena v *Athenaeum* III—V., v *Archivu für slavische Philologie* X. a XI. (tu zvláště v mé úhrnné rozpravě *Unechtheit der Königinhofer und Grüneberger Handschrift*) a v jiných spisích a článcích, ke kterým na svém místě bude ukazováno. Do těch rozprav a článků odkazuji každého, kdo by se chtěl poučiti důkladněji, a odkazuji tam zejména všecky obhájce RKZého. Tam jsou výtky obšírněji vyloženy a náležitě odůvodněny, tam je také zevrubně udáváno, kde která věc, který doklad atd. hledati se má.

---

[1]) Jiné zkratky: Ben. = Beneš, Čest. = Čestmír, Jah. = Jahody, Jar. = Jaroslav, Jel. = Jelen, Kyt. = Kyticě, Lud. = Ludiše, Oldř. = Oldřich, Róž. = Róže, Skřiv. = Skřivánek, Záb. = Záboj, Zam. = Zamúcená a Zezh. = Zezhulicě, znamenají jednotlivé básně RKého. Stč. = staročeský nebo stará čeština, nč. = novočeský, t. = tamže.

Nálezcové.

§. 1. RKý nalezl 16. září 1817 v Králové Dvoře Václav Hanka a daroval jej Českému Museu. RZý nalezl ku konci téhož roku na Zelené Hoře u Nepomuka Josef Kovář, důchodní knížete Colloredo-Mannsfelda, poslal jej poštou anonymně v listopadu 1818 nejvyššímu purkrabí hraběti Frant. Kolovratovi, a tento odevzdal jej též do Českého Musea.

Hanka jako nálezce **není hodnověrný**. Nalezl nám zlomek evangelia svato-Janského, a ukázalo se, že je to jeho padělek; nalezl nám Libušino proroctví, — vlastní padělek; jemu obecně a bezpečně připisuji se také padělky v Mater Verborum, v Žalťáři glossovaném a j.; byl udán ke kriminalu, že padělal také censorské „imprimatur", jak víme z jednoho listu Jungmannova (psaného 29. října 1823 a otištěného v Č. Č. Mus. 1886, 434); je to tedy *notorický padělatel, uznaný a odsouzený všeobecně, i od odpůrcův, i od obhájcův RKého* [1]).

[1]) Z toho ze všeho padá stín také na mravní stránku Hankovu. Ta se nás zde sama sebou netýká, jelikož nám nejde o vylíčení charakteru Hankova; ale přece je potřebí k ní ukázati, poněvadž Hanka pravost RKého potvrzoval přísahou a poněvadž takořka tradicionalně dosud bývá pokládán za rovně těch svých vrstevníkův, kterým ani podle ducha, ani podle srdce, ani podle zásluh nebyl hoden řemínkův u obuvi rozvázati. Pročež pro poučení o mravní stránce Hankově podáváme zde několik svědectví dalších:

Fr. L. Čelakovský napsal o něm: „*Nestydatost toho člověka* (totiž V. Hanky) *není k pochopení; všickni téměř našinci vé jej již po krk mají a brzo snad veřejně se odkryje světu jeho sprostácká a ouskočná duše. Psal ondyno Kollárovi, vytýkaje mu nezdvořile v listu, že jej neoslavil v sonettech, jak prý náleželo, a pak v tato slova doložil:* **„Těš se, Václave, však jsou proto předce dva ruští císařové tvé zásluhy uznali a odměnili".** *Tomu bych sotva byl uvěřil, kdyby sám Kollár byvšímu na podzim v Pešti Preslovi našemu psaní to byl k přečtení nepodal, horše se náramně pro tuto nestydatost. Také i tu již ledacos na škodu Slávy Dcery roztrušovati počal, ale brzo se mu huba zatknula. Však až jen svá doba přijde, podám i já mu ořišek, že ho tak snadně nerozlouskne. Dosti však o tom řádném nemehlu".*

Jakým mistrem v tomto nepěkném umění byl, toho výmluvné důkazy jsou některé jeho padělky zvláště podařené, na př. v Mater Verborum a evang. sv.-Janském, jež velmi zkušení palaeografové zkoumali a rozhodně za písmo „pravé a staré“ vyhlašovali; byl v padělatelství mistrem, - - felix scripturae imitator, jak jej nazval Kopitar v jednom listě k Dobrovskému (otištěném od Jagiće, Briefwechsel zwischen Dobrowsky und Kopitar, str. 597). Táži se: *zasluhuje víry takový „nálezce“? máme mu na slovo věřiti, že RKý, jejž on „nalezl“, je pravý? máme usvědčenému padělateli bankovek na slovo věřiti, že jistá bankovka, kterou „nalezl“ a kterou nám podává, je pravá?* K tomu zajisté nikdo raditi nebude. Spíše každý poradí, abychom předem hned měli podezření, že i RKý je padělek. Nechceme „nalezení“ Hankou bráti za svědectví nepravosti (vždyť i padělatel může nám podávati někdy věc pravou), ale chceme míti právo nevěřiti slovům Hankovým a chceme konati svou povinnost a bezohledně zkoušeti RKý, je-li pravý či nepravý.

O Kovářovi víme, že byl ve službě nesprávný, a nemáme potvrzení, že by byl býval muž hodnověrný anebo aspoň tak schopný a opatrný, aby jej někdo jiný RZým nebyl mohl klamati; proto máme právo a povinnost, zkoušeti stejně také RZý.

(List psaný 11. prosince 1832. v liter. pozůstalosti Hanušově, otištěn v Athen. IV. 164).

Pavel Jos. Šafařík, který Hanku ze mnohých styku znal, napsal o něm J. Jirečkovi dne 30. července 1850: *„Hanka, jakož vždy i všude, tak i zde jednal zchytrale, obmyslně a lestně“* (Osvěta 1886 str. 357).

Šafařík slovy zde uvedenými, jak dosvědčuje adressat J. Jireček, odsuzuje „invektivy“, jež Hanka krátce před tím proti Miklosichovi byl učinil, když ho napřkl (v úvaze, čtené v král. České Společnosti nauk a otištěné v Abhandlungen der k. b. Ges. der Wiss. a v ČČMus. 1850, str. 297—311), že prý snad si přivlastnil a za své vydal některé práce Kopitarovy. Hanka pravil doslovně: „naposledy *zdá se*, že jsou všecky tyto knížky (totiž Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti 1850, Radices 1845, Homilia in ramos palmarum 1845, Vitae sanctorum 1847) nedodělaná práce nebožtíka mistra (Kopitara), protkány přeučenou vědeckostí jeho převděčného žáka“. K tomu odpověděl Miklosich v „Entgegnung auf h. Wenzel Hanka's albernheiten und lügen“ (ve Slavische Bibliothek I. 1851, 267—321), kdež končí těmito slovy: *„Ich habe wenigstens das recht . . . öffentlich zu erklären, dass* **er (Hanka) mir kein mann von ehre zu sein scheint**“. V téže odpovědi je hojnost svědectví, objasňujících Hankovu nejen vědeckou prázdnotu, ale i vrátkost mravní. Hanka pak proti tomu všemu neozval se ani slovíčkem; zajisté proto, poněvadž nemohl.

Jiný svědek o mravní stránce Hankově jest Václav Zelený, jenž o něm praví: *„Měl Hanka opravdu zvláštní dar užívati lidí a okolností ve prospěch svůj“*. (Život Jungm. str. 186).

Úhrnem vyplývá ze svědectví těchto zajisté, že Hanka jako nálezce není hodnověrný a že neprávem bývá kladen za rovně vrstevníkům v pravdě ctihodným.

Kde se mají nalézati známky padělanosti?

§. 2. V každém rukopise lze rozeznávati čtyři věci: látku, písmo, jazyk a obsah.

Je-li rukopis starý, na př. ze XIV. století, tedy žádná z věcí těchto nemůže pocházeti z doby pozdější.

Je-li rukopis padělán, t. j. je-li udělán v době novější, ale vydává se za starý, tedy může býti v něm něco skutečně starého (na př. padělatel mohl si opatřiti pergamen ze XIV. století, mohl si vybrati nějaký text skutečně starý a padělati jej v duplikatě atp.), ale zajisté je v něm také něco nestarého. Toto nestaré, když se v rukopise takovém nalezne, je známkou a důkazem jeho padělanosti.

Padělanost jest dokázána, když třeba jediná bezpečná známka padělanosti se nalezne (sr. §. 49). Na př. kdyby se v rukopise podezřelém se stránky jazyka, obsahu a písma nic pochybého nenalézalo, ale se strany látky kdyby se dokázalo, že je psán inkoustem anilinovým (tedy novověkým), rukopis byl by tím jediným svědectvím usvědčen z padělanosti. Podobně kdyby technolog a palaeograf nenalézali nic, ale filolog nalézal by známky padělanosti, rukopis byl by rovněž tak usvědčen. Atd.

RKZ mají známky padělanosti na všech těchto stránkách, a jsou tedy o padělanosti jejich svědectví *technologická* (v látce), *palaeografická* (v písmě) a *filologicko-historická* (v jazyku a obsahu).

A) Svědectví technologická.

1) Proužky RKého, důkazem jeho nepravosti.

Důkaz pro každého.

§. 3. RKý má 14 listů = 28 stránek. Listy první a druhý jsou nyní necelé, větší část jejich jest odříznuta řezem na řádky v celku kolmým, při listu prvém trochu nerovným.

O tomto *řezu* nelze se domnívati, že by byl býval učiněn s nějakou opatrností nebo šetrností pro Rukopis; zajisté ohledů šetrných při něm nebylo, byl to řez, jak se říká, *vandalský*.

Po řezu zbyly z obou listů jen *proužky*. Proužek první jest = stránka 1. a 2., proužek druhý = str. 3. a 4. Stránky tyto jsou ovšem též necelé; kolik jim schází a kolik bylo z bývalých celých listů odříznuto, vidí se přirovnáním ke stránkám celým.

Pro názor podávají se zde *věrné otisky* kusých stránek 1, 2, 3 a 4 a celé stránky 5. Stránka 4tá podává se dvakráte.

Jeden její otisk je fotozinkografický, jako stránek ostatních; ale má levý kraj částečně zmazaný a nezřetelný. Proto pořízen jest otisk druhý, fotoxylografický (o něco větší), který podává písmo originálu i v této části dosti zřetelné [1]).

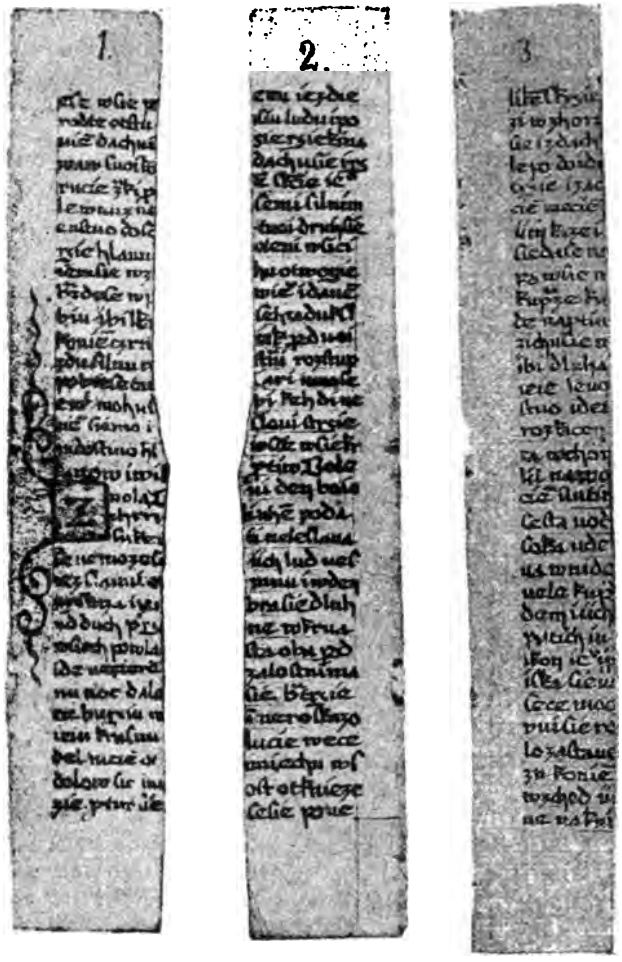

[1]) Otisky tuto podávané ukazují věc, o kterou v těchto výkladech půjde, dosti jasně. Kdo má fotografii RKého, může si opatřiti názor ještě zřetelnější, když slouupne fotografii s tuhého papíru, na němž bývá přilepena, napustí ji mastnotou, aby byla průsvitná, a pak hledí do ní proti světlu. Otiskům vadí to, že se na nich reprodukuje nejen písmo, ale také špína na pergamenu usazená; naproti tomu v průsvitné fotografii vyniká písmo i na místech pošpiněných velmi zřetelně. Také se doporučí pro zvýšení zřetelnosti prohlížeti písmo RKého vůbec, a zvláště místa v následujících výkladech vytýkaná, skrze lupu.

Řádkův jest na těchto stránkách po 33.

Řádky na str. 1—4 jsou kusé a nedávají smyslu souvislého; na př. na stránce 1.

řádek 1.: „-eſe wſie po-“
a řádek 2.: „-rodte otſtu-“

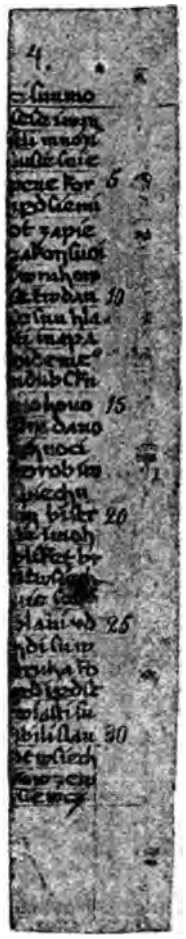

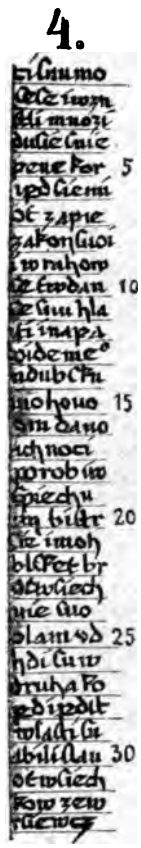

nejsou ani o sobě celé, ani dohromady nepojí se ve smysl souvislý, — a tak je to při těchto řádcích při všech. Čtenář jejich domnívá se, co nyní k jejich doplnění a smyslu scelení schází, to že se nalézalo na kuse odříznutém.

Čtenář všimni si nejprve *stránky* 5. Písmo je husté a litery nejsou rovně kolmé, t. j. nejsou tak rovné a kolmé, jako na př. ve stojaté latince tištěné, nýbrž jsou většinou všelijak

nakřivené. Je otázka: kdybych učinil kolmý řez, na př. kdybych vzal nůžky a přestřihl tuto stránku na kterémkoliv místě kolmo na řádky, procházel by střih vždy jen mezerou mezi literami (písmenami), či rozřezoval by také litery (t. j. trup liter)? Odpověď: střih kolmý mohl by procházeti někdy me-

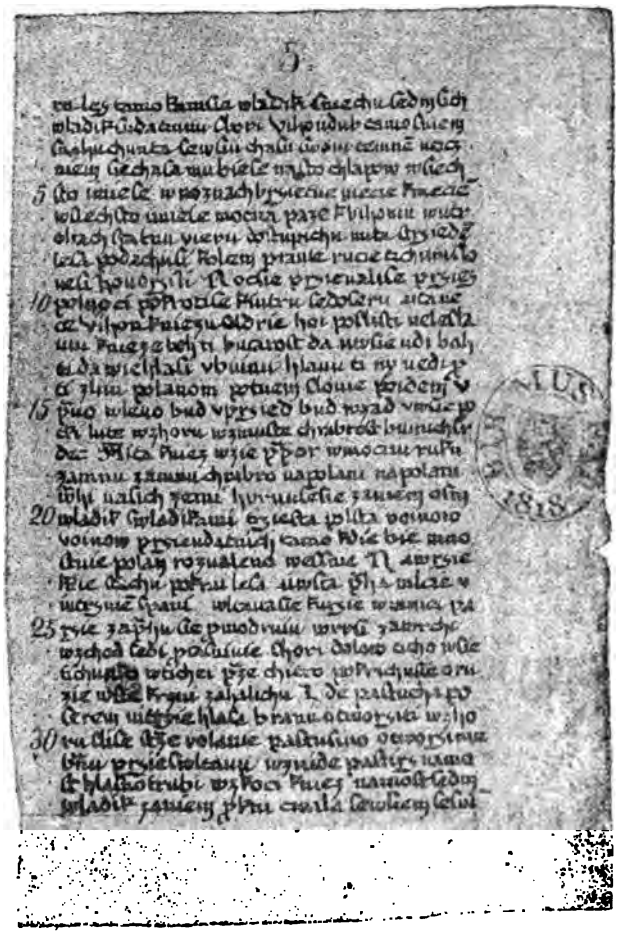

zerami, ale zajisté rozřezoval by také litery (t. j. trup liter, nikoli snad jen jejich výběžky postranní), ano častěji rozřezoval by literu, než by procházel prázdnou mezerou; to ukazuje sám pohled na tuto 5. stránku RKého, a o tom může se každý přesvědčiti přestřihováním stránky této zde otištěné: vždycky bude přes polovici, a často mnohem více než polovice řádků s literami rozřezanými. Stránky ostatní jsou jako 5tá; co při této nalézáme.

nalezli bychom také při nich: všude v RKém střih kolmý častěji rozřezoval by literu, než by procházel mezerou.

Všimněme si nyní kusé *stránky 2.* Jest oříznuta v levo. Písmo je takové, jako na str. 5. a jako všude jinde v RKém, řezem mají býti litery na začátku řádků nynějších (kusých) většinou rozřezány. Jděme po řádcích a počítejme, počítejme všecky případy, kde litera se vidí „rozříznuta"; nalézáme všeho všudy tři řádky se začáteční literou „rozříznutou" (ř. 2, 13 a 14) a naproti tomu třicet řádků s touž literou celou. Je možná, aby bylo liter rozříznutých tak málo, kdyby řez byl šel stránkou plně popsanou? Podle toho, co jsme nalezli pozorováním v odstavci předešlém, zajisté nikoliv. Jak tedy lze vyložiti, že je zde liter kusých tak málo? Výklad pravděpodobný není tu možný jiný než tento: *písař psal na proužku již ořízntutém, psal* **po** *oříznutí; psal směrem od řezu ke švu a* **začínal** *řádek zokrát literou celou, a jen zkrát literou kusou.*

Na téže stránce 2. zní řádek 19.: uí den boio. Slovo první jest necelé, má býti koncem slova, jemuž je předek „odříznut" (vykladatelé doplňují to: *prvý* den bojo*váno*). Vizme, jak veliká je prázdná prostora mezi řezem a *uí*. Nikde v celém RKém není mezery tak veliké uvnitř téhož slova [1]). Jak vyložiti velikou prázdnou prostoru, kterou vidíme zde? Výklad pravděpodobný není tu možný jiný než tento: *písař psal na proužku již ořízntutém, psal* **po** *oříznutí; psal směrem od řezu a* **nechal** *mezi řezem a prvními literami tohoto řádku prázdné prostory mnohem více, než jí jest kde jinde v RKém uvnitř slova celého a než by také zde býti mělo.*

Dále na téže stránce zní řádek 20.: liuhē poda. Místo liuhē (= liuhem) možno také čísti linhem. Co však je toto liuhem nebo linhem? Mělo by to býti buď slovo celé nebo konec slova nějakého, jemuž je předek „odříznut"; ale v češtině není a nebylo slova, které by se tak psalo anebo jehož konec by se tak psal, — *písař napsal zde řadu hlásek v češtině nikdy nebývalou a nemožnou.*

Všimněme si nyní kusé *stránky 4.* Jest oříznuta v levo, písmo jde směrem od řezu, jest takové jako jinde v RKém, a řezem mají býti začáteční litery nynějších řádků kusých většinou rozřezány, — vše jako při str. 2. Jděme po řádcích

---

[1]) Mezery po velikých literách začátečních, jako na př. na str. 5. řádku 9. ve slově N-oc, ř. 22. v N-awrsie, ř 28. v I-de, mají svou příčinu zvláštní: písař chtěl zde míti začáteční litery červené, nechával pro ně místo prázdné a vpisoval nebo vmalovával je až po napsání textu ostatního. Při té pak manipulaci přiházelo se snadno, že bylo vynecháno místa prázdného více, než obmýšlená litera potřebovala, a že litera později přidělaná nepřipojovala se tak těsně k příslušné literě následující, jako se to vidí v textě ostatním, psaném in continuo.

a počítejme: nalézáme všeho všudy dva, nejvýše tři řádky se začáteční literou „rozřiznutou" (ř. 1., 13. a snad 33.; v řádku posledním litera první zdá se býti *r*, ale není to dosti zřejmo) a naproti tomu třicet řádků s touž literou celou. Výklad tomu pravděpodobný a jediný jest týž, jako nahoře: *písař psal na proužku již ořiznutém, psal* **po** *oříznutí; psal směrem od řezu a* **začínal** *řádek 30krát literou celou a jen 2krát nebo 3krát literou kusou* [1]).

Vizme dále kusé *str. 1. a 3.* Jsou ořiznuty v pravo, písmo jde směrem k řezu. Řádky končí se literou kusou dosti často. Na str. 1. jest ve dvou řádcích slovo nedokončené a za ním k řezu je prázdná prostora poměrně veliká, t. j. větší, než bývá mezera mezi literami uvnitř slova téhož. Zejména v ř. 2. jest nedokončené otřtu-; zajisté mělo by následovati *p* (otřtu*p*...): pro kus tohoto *p* bylo zde ještě místo, ale napsáno na něm

---

[1]) Nalézám na str. 2. a 4. liter *roz*řiznutých 5 nebo nejvýše 6). Někteří obhájcové prohlíželi tytéž stránky a nalezli, že prý nikoli jen 5, nýbrž 19 + 22 = 41 liter je přeříznuto, a že tedy podezření odtud pro RKý není nijaké. Příčinou tohoto rozdílu je rozdílné počítání: já vidím a počítám literu *roz*řiznutou jen tam, kde je skutečně *roz*řiznuta, t. j. ne kde nějaký *výběžek postranní* sahá až k řezu, nýbrž kde řez *protíná trup litery*, jako se to vidí na př. v liteře *I* na str. 2. řád. 14, nebo aspoň v liteře *c* (str. 4 ř. 1.). — naproti tomu obhájcové počítají všecko všudy, kde se co jim zdá, že jest „naříznuto", „po kraji oříznuto", „řezem okrojeno" nebo „řezem více méně dotknuto" atd. (viz jejich výklad v Nár. Listech 12. dubna 1888, kdež počítají sem na př. literu *s* na str. 2. ř. 3, prý poněvadž je její „dolejší výběžek oříznut"; pak na téže str. v ř. 4. literu *d*, poněvadž prý „padá až do řezu"; v ř. 10. literu *w*, poněvadž je „vlásková čára spojující *w* s předcházející písmenou přeříznuta"; v ř. 11. literu *i* z téže příčiny; v ř. 24. literu *b*, poněvadž prý „levý háček nahoře málo naříznut"; pak na str. 4. v ř. 4. literu *d*, poněvadž prý je „řezem dotknuta"; na téže str. v ř. 5. literu *p*, poněvadž prý je „v hořejší části těsně při kraji"; dále v ř. 14 literu *n*, poněvadž prý je „střiznuto" atd.). Čtenář kontroluj nás: nahlédej do fotografických otisků a přesvědčuj se sám, je-li v případech tuto vytýkaných litera skutečně *roz*řiznuta (všimni si zejména „střiznutého" prý *n* na str. 4. v ř. 14.), a usuď z toho, co všecko musili obhájcové bráti za literu přeříznutou, aby napočítali více než já. Krom toho pomáhali si z brusu novými výmysly. Na př. na str. 4. v ř. 15. je napsáno -mo hovo-; to se dosud čítalo „-*mo* hovo-"; obhájcové, aby dostali „rozřiznutou" literu, vymyslili si, že prý se má zde doplniti a čísti „*mn*oho vojska", a vyhlašují proužkové *m* za poslední nožičku litery *m*, spojenou s literou následující *n*! Při počítání takovém není nesnadno napočítati na 66 řádcích 41 liter „řezem více méně dotknutých". Avšak při počítání takovém je zase 41 počet malý a nedostatečný: kdo rozřízne stránku RKého plně popsanou a bude pak počítati týmž způsobem, jako počítali naši obhájcové, nalezne, ne-li v každém, tedy skoro *v každém* řádku literu „řezem více méně dotknutou"; a jest-li že obhájcové týmž počítáním nalezli na proužcích v 66 řádcích liter takových jen 41, tedy je to málo a je to svědectvím, že i podle počítání tohoto bylo na proužcích psáno až *po* jich oříznutí, t. j. že *RKý i podle nálezu obhájců psal padělatel* (srov. Athen. V. 238 sl.).

není nic, je prázdné. Podobně v ř. 17. jest nedokončené hl—; zajisté mělo by následovati *a* (radoftivo hl*a/a* . . .); kus jeho má tu ještě dost místa, ale místo je prázdné. Výklad tomu pravděpodobný je zase jen ten: *písař psal na proužku již ořízutém, psal* **po** *ořízutí; psal směrem k řezu,* **dopisoval** *až k samému řezu a kde se mu nevešla litera celá, napsal jí jen* **kus;** *ale neučinil tak vždycky, zejmena* **nechal** *na str. 1. dvakráte mezi nedokončeným slovem a řezem více prostory prázdné, než bývá v RKém mezi literami téhož slova. —*

Kdo shrne a pováží všecko, co se na proužcích RKého nalézá podivného a co tuto bylo vyloženo, uzná, že **všemu tomu výklad rozumný není možný jiný, než tento:**

písař RKého psal na proužcích již ořízutých, psal **po** *jich ořízutí; psal zde řádky kusé, necelé a smyslem nesouvislé; toto jednání nemohlo se díti jinak než úmyslně, a to s tím* **úmyslem,** *aby se ve čtenáři budilo domnění, že listy (první a druhý) byly popsány původně* (**před** *ořízutím*) *celé a že to, co řádkům nyní kusým a nesouvislým schází, nalézalo se na částech odříznutých;*

domnění toto ve čtenáři buzené je **mylné;** *úmysl písařův, který je budí, byl tedy klamný, písař sám byl* **klamař,** *byl* **padělatel;**

od téhož písaře-padělatele jsou nejen proužky, nýbrž všecek RKý; **jest tedy všecek RKý padělek.** —

Práce písaře-padělatele byla taková:

opatřil si několik prázdných dvojlistí starého pergamenu, dohromady 14 listů; dva z těch listů, nynější první a druhý, buď již byly ořízuuty, buď ořízl je z příčiny nějaké sám padělatel dříve, než počal psáti;

pak psal;

psal na proužcích řádky kusé, smyslu necelého a nesouvislého, s úmyslem nahoře vyloženým;

na stránce 1. a 3. psal směrem k řezu; věc sama sebou vedla jej k tomu, aby d o p i s o v a l až k samému řezu a aby dosti často vpisoval litery třeba jen kus, kde by se nevešla litera celá; kusé tyto litery zdají se „rozřízuuty"; — na str. 2. a 4. psal směrem od řezu a měl z a č í n a t i řádky častěji literou kusou, „rozřízuutou", ale začínal z pravidla literou celou (60krát nebo 61krát) a jen zřídka literou kusou, „rozřízuutou" (6krát nebo 5krát); — na str. 1. a 2. n e c h á v a l mezi řezem a simulovaným „kusem" slova prostory prázdné příliš veliké; — a na str. 2. ř. 19. napsal řadu hlásek v češtině nikdy nebývalou (liuhem n. linhem); — v tom ve všem jsou stopy padělatelské, — jsou svědectví, která dokazují, že písař proužkův nebyl tím, zač se jinak vydává, totiž písařem starým, jenž psal na listech před jich ořízutím, nýbrž že byl p a d ě l a t e l e m.

Ku pochopení věcí zde vykládaných není potřebí nijakých vědomostí zvláštních, snad odborných, — tu stačí obyčejný rozum a trochu přemýšlení; a i toto přemýšlení může si usnadniti, kdo si vezme na pomoc nůžky a kus potištěného papíru, přestřihuje papír kolmo na řádky, počítá litery přestřižené a nepřestřižené a pak uvažuje. Slovem jsou to věci pochopitelné každému, a důkaz z nich plynoucí — „důkaz proužkový“ — je tedy **důkaz pro každého**, důkaz, jehož moci nikdo se neubrání, kdo si jej dostatečně promyslí.

Pro tuto svou pochopitelnost hodí se důkaz tento i *nejširším kruhům intelligence české*, které RKý poněkud zajímá, — hodí se všem, kdo slyší a čítají výklady a důvody odborníkové pro a proti, ale nejsou s to, aby pravdivost nebo lichost jejich poznávali, a přece rádi by měli také nějaké své přesvědčení důvodné.

Avšak nejen těmto kruhům nejširším odporoučí se tento obecně pochopitelný důkaz, nýbrž i *mnohým p. t. odborníkům*, kteří v odboru svém nemají anebo neznají bezpečných praemiss a proto buď zůstávají na váhách anebo dokonce troufají si tvrditi, že RKý podle jejich poznání nemůže býti padělkem; odporoučí se na př. *aesthetikům*, kteří pokládají za krásné i to, že kněz Zálabský v RKém „seděl do výšky (= vzvýši) na pavlači“ atp., a kteří pokládají RKý za starý a pravý vůbec pro zvláštní prý krásu jeho básní; odporoučí se *filologům*, kteří neznají dostatečně ani grammatiky staročeské ani vývoje jazyka českého nebo vůbec jazyka některého, a proto domnívají se a namlouvají jiným, že chyby jazykové v RKém nedokazují nic, ano prý staročesky mohlo se místo *dadieše* rovněž tak říkati *dáše*, jako se novočesky obecně říká *cák* místo *copak* atd.

V mínění odborníckém bývají omyly a dokud kdo nepozoruje svého omylu, má mínění své za pravé. To bývá zvláště v naukách, kde může pojímání subjektivní býti různé, na př. v aesthetice, anebo kde k odbornictví je potřebí dlouholetého a intensivního studia zvláštního, na př. v literární historii středověké a v mluvnici staročeské. Ve stránkách těchto mohou se odborníci nedosti zkušení velice mýliti, a tu může býti spor mezi nimi a odborníky zkušenějšími. Nahoře vyložený důkaz proužkový na štěstí vyžaduje odbornictví, jak již bylo povědčno, co nejméně: stačí tu *nejobyčejnější trocha rozumu* ku pochopení toho, že kolmý řez, učiněný stránkou popsanou, musí často protínati také litery. Kromě toho je potřebí jen ještě *obyčejné trochy srdnatosti* k vyslovení pravdy, která se sama očitě jeví, a k zamítnutí šaškovitých výkladů, že prý zvláštnosti na proužcích RKého vytčené mohly se státi „náhodou“[1]) (pravděpodobnost této náhody je zde tak malá, jako 1 proti nesčíslným millionům).

[1]) *Výkladu z náhody* kritika vážná nepřipouští, ale rozeberme si přece, co by zastavatelé náhody a obhájcové RKého zde musili

2. Berlínská modř.

§. 4. Inicialka *N* ve slově *Neklan* na str. 14. jest modrá a barvivo, kterou jest provedena, je podle shledání p. Bělohoubkova berlínská modř. Berlínská modř jest vynalezena teprv r. 1704, před tím a zejmena ve středověku známa nebyla, a je tedy při RKém nezvratným důkazem *manipulace novověké.*

To se připouští. Aby se však přece obhájilo stáří ostatního textu RKého, praví se dobromyslně: toto že nadělal do RKého prý někdo novověký (totiž Hanka), vlastní text RKého že prý je přece starý. Omluva zajisté velice benevolentní, ale nikoli kritická. Kdyby kdekoliv jinde nějaký člověk jako Hanka „objevil" nějaký prý starý Rukopis, kdyby tento Rukopis byl se všech stran jiných naskrz podezřelý a kdyby pak ještě chemie týž Rukopis zkoušela a nalezla v něm látku novověkou, jako je berlínská modř, nikde nevyskytla by se omluva, že „Hanka" nalezl rukopis pravý a že do něho nadělal oprav

---

tvrditi, co by se při proužcích RKého náhodou bylo mělo státi, a je-li to všecko poněkud k víře podobno.

Obhájcové musili by tvrditi:

a) písmo v RKém jest z pravidla husté a mezery mezi literami uprostřed slova bývají malé, ale na stránce 1. byly *náhodou* dvě poměrně veliké mezery vnitroslovné (otítu- v řádku 2., hl- v ř. 17.); přišel pak člověk-vandal a uřízl (nebo ustřihl) větší část listu; nevyhledal si pro svůj vandalský řez místa zvláštního, nýbrž řízl kde řízl; ale *náhodou* přece šel jeho řez právě tudy, kde *náhodou* byly ony dvě veliké mezery, a šel tudy tak, že mezery zůstaly veliké i po oříznutí; —

b) písmo v RKém jest ovšem z pravidla tak husté, že by kolmý řez častěji roztínal literu, než by procházel prázdnou mezerou mezi literami, ale na stránce 2. byly v jedné čáře řádky a litery *náhodou* tak skupeny, že mezery 30ti řádkův tvořily v té čáře souvislou uličku, přehrazenou literami jenom tří řádkův; do téže uličky připadala *náhodou* také jedna příliš veliká mezera vnitroslovná (před -ní, v ř. 19); od té uličky začíná se *náhodou* nesmyslné liuhem (ř. 20); přišel pak člověk-vandal, řízl a jeho vandalský řez šel *náhodou* tou uličkou, která tu *náhodou* byla;

c) mezery vytčené na str. 1. spojují se čarou potomního řezu, a jmenujme tu čáru AB; ulička pak na str. 2. ležela v čáře, kterouž jmenujme MP; čáry AB a MP jsou poněkud křivolaké a jsou každá na jiné stránce, ale *náhodou* jsou směru stejného a úplně se kryjí; a člověk-vandal, který řízl jak řízl, *náhodou* učinil řez na témž místě a týmž směrem, kde náhodou šly a náhodou se kryly křivolaké trochu čáry AB a MP;

d) na str. 4. byly, podobně jako na str. 2., řádky a litery v jedné čáře *náhodou* tak skupeny, že mezery 30 nebo 31 řádků tvořily v té čáře souvislou uličku, přehrazenou literami jenom dvou řadkův, a přišel pak člověk-vandal a přestřihl list *náhodou* tudy, kde nahodou byla ona ulička.

Všecko to a nic méně musili by obhájcové RKého tvrditi. Uvěřil by někdo takovému jejich tvrzení? Uvěřil by někdo, že oni sami tomu věří, co by tvrdili?

novověkých „z manie“ nebo „z nerozumu“. Toto pak jednání, jehož by kritika nikde nedopouštěla, nemůže býti dopuštěno ani při RKém.

3. Zkouška chemická.

§. 5. Chemicky (a spolu mikroskopicky) byl zkoušen RKý roku 1886 a 1887. O zkoušce té psal jsem několikráte a ukazoval jsem,

I. že zkouška chemická a mikroskopická, konaná r. 1886 7, nenalezla nijakého svědectví a nijakého důkazu, že by RKý byl starý a pravý;

II. že se nepodobá, že by chemie a mikroskopie vůbec byly s to, aby dokázaly pravost a stáří nějakého rukopisu podezřelého; a

III. že zkouška chemická, vykonaná r. 1886 7, rozmnožila svědectví proti pravosti RKého (nalezením berlinské modři, konstatováním prázdných mezer na začátku a na konci některých kusých řádků na proužcích).

§. 6. RKý zkoušeli pp. prof. Ant. Bělohoubek a prof. dr. Vojt. Šafařík.

Výsledek zkoušky páně *Šafaříkovy* byl chudý a nešťastný. Svědectví pro pravost RKého nalézal jenom dvě: 1. nesmytelnost písma a 2. staré prý pozlátko na inicialce *V* (ve slově Veklan). Ale oba domnělé ty nálezy byly nešťastné. Neboť 1) nesmytelné bývá i písmo nové, pan Bělohoubek pak nad to nalezl, že písmo RKého není naprosto nesmytelné, a vůbec vyslovil, že stáří písma se nepoznává smýváním vodou: z toho ze všeho vyplývá, že prvé ze svědectví p. Šafaříkem nalezených je bez ceny. Co pak 2) svědectví jeho druhého se týká, to nadobro vyvrátil opět pan Bělohoubek, dokázav, že modř v inicialce *V* je barvivo novověké (modř berlínská), teprv od r. 1704 známé; pozlátko podle samého p. Šafaříka nalepeno jest sem později, když litera *V* již modře namalována byla; modř tu byla dříve a pak teprv přišlo i pozlátko, a proto nemůže tu pozlátko býti z doby starší, nežli jak je stará tato modř, t. j. nemůže to vůbec býti z doby staré. Úhrnem: výsledek zkoušky páně Šafaříkovy byl chudý a k tomu nešťastný. — naskrze nesprávný, a obecenstvo, zejmena sami přátelé RKého si ho téměř ani nevšimli.

Naproti tomu výsledek zkoušky páně *Bělohoubkovy* byl bohatší a na pohled velmi důležitý. Pan B. dal si velmi mnoho práce, zkoušel zkouškami rozmanitými a mnohými, a ze všeho pak usoudil, že „RKý se chová po stránce mikroskopické a mikrochemické v podstatě tak, jako nepochybně starobylé rukopisy z věku, do něhož se klade“ (t. j. ze století XIV.; v. Čas.

Česk. Mus. 1887, 418). Při jiných příležitostech vyslovoval se kratčeji a určitěji v ten smysl, že RKý je pravý. Úsudek tento byl obhájcům a přátelům RKého velice vítán. Byla to vůči širší veřejnosti a zvláště vůči neodborníkům jediná bašta RKého, na všech jiných stranách již ztraceného; proto vychvaloval se nález páně Bělohoubkův velice a nade všecko, a nekritická mysl dychtivě přijímala a šířila zprávy, jež se po jednotlivých seděních musejní kommisse chemické na veřejnost dostávaly a stilisovány byly tak, aby byly RKému hodně příznivé.

Ale byli také kritikové a skeptikové. Jsa laik, hodlal jsem v dotčené kommissi nedávati se do kritiky detailní a chtěl jsem namítati proti všem „důkazům" chemickým jenom to, co jsem poznával rozumem laickým, totiž: že se nepodobá, aby chemie a mikroskopie byly vůbec s to, dokázati pravost a stáří nějakého rukopisu podezřelého (v Athenaeum IV., 161—162). Avšak nebylo potřebí takto se obmezovati. Domnělé páně Bělohoubkovy „důkazy" svou kvalitou přímo vybízely ku kritice; v jeho vlastních kruzích, v kruzích odborných poznávalo se, že jsou to *výwody naprosto liché*, jež dlužno v interessu samé vědy chemické hned vyvraceti; — a z kruhů těchto dostávalo se mi poučení takového, že jsem již v kommissi mohl panu Bělohoubkovi čeliti a nesprávnost dokazovati, a že jsem mohl i veřejně (v Athenaeum IV. a v Jagićově Archivu) všecku jeho argumentaci vyvrátiti.

Věci pak, na kterých hlavně záleželo a o kterých jsem panu Bělohoubkovi vytýkal, že chybuje a že proto jeho domnělé „důkazy" jsou nesprávné a klamné, — věci ty jsou následující:

a) Pan Bělohoubek zkoušel, ačkoli neměl předmětů ke zkoušení tomu nevyhnutelně potřebných. Chemie totiž (i s mikroskopií) mohla by pátrati po stáří RKého jenom zkouškami srovnávacími. Ke srovnávání tomu potřebovala by nevyhnutelně dvojích rukopisů: oboje musily by býti po stránce hmotné druhu takového, jako jest RKý, tedy druhu *K*, ale při tom musily by dále býti rozdílny stářím, jedny totiž druhu *S* (t. j. z doby staré, asi ze XIV. stol.) a jiné druhu *N* (t. j. z doby nové, okolo r. 1817); krátce pověděno: chemik potřeboval by k svému srovnávacímu zkoušení nevyhnutelně rukopisů druhu *KS* a jiných druhu *KN*. Bez rukopisů takových nemůže chemik srovnávati, nemůže tedy zkoušek se podjímati. — Otázka: mají chemikové rukopisy takové? — Odpověď: Nemají, zejmena nemají rukopisů druhu *KN!* — *Tedy nemohou zkoušeti*, t. j. nemohou srovnávati a srovnáváním stáří RKého vyšetřovati. Pan Bělohoubek zkoušel však přece, zkoušel, náležitého *substratu nemaje*, a proto zkoušky jeho *nemohou býti bezpečné*.

b) Pan Bělohoubek zkoušel však přece, — a to zkouškami několika. Zejmena:

1. *Smýval rezavé písmo vodou* a myslí, že tím méně se smývá, čím je starší.

2. Zkoušel je roztokem *vanadanu ammonatého* a nalézal, že písmo staré po několika dnech po té zkoušce ztemní, nové pak prý nikoliv.

3. Zkoušel je sehnanou kyselinou *octovou* a nalézal, že písmo nové prý zbledne, staré však nezbledne nebo dokonce ztemní.

4. Loužil je kyselinou *solnou* a oživoval *žlutou krevní solí* a nalézal, že písmo staré ožívá, nové prý nikoliv.

Podrobně vypisuje pan B. tyto své zkoušky v Č. Č. Mus. 1887, str. 398—403. Tu vždy nalézá a dokládá také, že prý *písmo RKého chová se jako staré,* a z toho mu vyplývá, že tedy RKý je starý a pravý. Naproti tomu ukázal jsem v Athenaeu IV., str. 157, 160 a 213 sl., a v Archivu für slav. Philologie X., str. 157—160, že tyto p. Bělohoubkovy *zkoušky a výklady jsou vesměs chybné a klamné.*

Neměl jsem pochybnosti, že výklady mé — vlastně výklady mých rádců chemikův —, uvedené proti panu prof. Bělohoubkovi, jsou správné. Ale přece tázal jsem se při příležitosti také o úsudek jiných, a zejmena podávaje otisk své rozpravy z Archivu X. ctěnému koll. prof. dr. *Č. Strouhalovi* vyslovil jsem přání, aby také on mi svůj úsudek pověděl. Prof. Strouhal, nechtě vůči veřejnosti vydávati se za kompetentního, učinil mi návrh — jejž jsem s radostí přijal —, že předloží věc muži naprosto kompetentnímu a při tom naprosto nestrannému, totiž panu *J. Wislicenovi,* professoru chemie na universitě Lipské, odborníku vynikajícímu a na slovo vzatému. Požádal tedy jeho za úsudek, a prof. **Wislicenus,** aby mohl vyhověti žádosti této, podrobil zkoušky a vývody páně Bělohoubkovy své revisi a odpověděl prof. Strouhalovi listem, z něhož toto vyjímám:

„Ich muss zunächst betonen, dass ich der Kritik des Prof. Dr. J. Gebauer gegen Prof. Bělohoubek in allen Punkten vollkommen beipflichte *und nicht begreife, wie Letzterer sich überhaupt dazu verstehen konnte, ein* **chemisches** *Gutachten in der streitigen Frage nach der Echtheit der Königinhofer Handschrift abzugeben, namentlich da demselben die zur Vergleichung unbedingt nothwendigen Objecte fehlten. — —*

Die Schlüsse, welche Prof. Bělohoubek aus seinen Prüfungen für die Echtheit der fraglichen Handschrift zieht, sind daher **sammt und sonders falsche und ungerechtfertigte.**

In der Streitfrage zwischen Professor Gebauer und Professor Bělohoubek liegt zweifellos **die Wahrheit,** *und*

auf diese kommt es dabei doch allein an, auf Prof. Gebauer's Seite."

Prof. Wislicenus psal tento list dne 16. července 1887. Dostav o něm zprávu od koll. Strouhala, obrátil jsem se k prof. Wislicenovi (prostřednictvím prof. Leskiena) s prosbou, abychom jeho úsudku směli užiti veřejně. Prof. Wislicenus svolil, ale chtěl dříve ještě některé zkoušky další učiniti. Další tyto zkoušky pak vykonal a napsal mi list nový, ve kterém je popisuje a vývody páně Bělohoubkovy opět vyvrací. List tento, psaný dne 6. prosince 1887, končí se takto: „*Ich habe schon in meinem früheren Briefe mein Erstaunen ausgesprochen, wie ein Chemiker im Stande sein kann, ein Gutachten abzugeben, wie es Prof. Bělohoubek abgegeben hat. Dass dieses Erstaunen bei mir jetzt nicht geringer geworden ist, erscheint nach Vorstehendem jedenfalls gerechtfertigt.*"

Tak odsoudil prof. Wislicenus chemické vývody páně Bělohoubkovy. *Účinek odsudku toho byl, že sám pan Bělohoubek o svých zkouškách a nálezích pojal mínění jiné.*

Předtím zajisté vyjadřoval se zřejmě a rozhodně, že RKý podle jeho nálezův jest starý a pravý. Vyjadřoval se tak nejen ústně, nýbrž i písemně, zejmena v Osvětě dubnové 1887, kdež praví výslovně, že se mu podařilo „provésti *přímý důkaz*, že RKý nepochází z věku XIX." (str. 381), a „*důkaz nepřímý*", „že RKý pochodí z věku XIV." (str. 382). A v tom smyslu rozumělo se také nálezům páně Bělohoubkovým všeobecně. Osoby soukromé, jimž pan Bělohoubek věc vykládal; posluchačstvo, jemuž 24. března 1887 v sále Žofínském o svých zkouškách RKého přednášel; noviny, které o téže věci psaly; obhájcové, kteří se ho dovolávali: ti všichni rozuměli nálezům a vývodům páně Bělohoubkovým tak a ve smyslu tom, že je brali za dokonalý důkaz pravosti RKého. Ano i úředně dostalo se tohoto výkladu nálezům a vývodům páně Bělohoubkovým, se samého totiž křesla předsednického v poslední valné hromadě Společnosti Musejní (sr. Politik 1888, č. 23. str. 2). Úhrnem: pan Bělohoubek ze své zkoušky RKého pravost vyvozoval a obecenstvo v témže smyslu mu rozumělo.

Potom, po kritice Wislicenově, vyslovil se však p. Bělohoubek jinak. V odpověď prof. Wislicenovi napsal článek (v Osvětě květnové 1888) a tu prohlásil:

že prý ze zkoušek svých „nevyvozoval žádných posudkův ani pro pravost ani pro nepravost RKého" (Osvěta 1888, str. 473);

že „v posudku svém otázky pravosti RKého se ani nedotekl" (tamže str. 474);

že domnění, jakoby z výsledku zkoušek svých „činil vývody pro pravost RKého", jest „osudný omyl" (t. str. 475); atd.

Pan Bělohoubek mluví v tomto prohlášení jinak, než mluvíval před tím, odporuje svým výkladům dřívějším. Ale nedbejme toho a vezměme prostě na vědomost, že p. Bělohoubek upomenut kritikou, pojal o svých nálezích mínění patrně jiné: *prve sám z nich vyvozoval důkazy pravosti RKého a byl příčinou, že tytéž jeho nálezy v témž smyslu se vykládaly všeobecně,* — **nyní pak sám vystupuje s prohlášením, z něhož zřejmě vysvítá, že vývody a výklady ty byly a jsou mylné.**

Otázka: Proč změnil pan Bělohoubek své mínění? Zda-li snad proto, že by RKému nepřál důkazu pravosti, kdyby v jeho nálezích skutečně obsažen byl? Zajisté nikoliv! Vždyť je naopak známo, že by RKému rád a velmi rád pomohl důkazem takovým, kdyby z jeho nálezů skutečně vyplýval. Proč tedy změnil pan B. své mínění? Zajisté pro nic jiného než proto, že **ve všech jeho zkouškách a nálezích důkazu pro pravost není.**

Když pak sám pan B. od vývodů svých upustil a takto se o nich prohlásil, tedy rozumí se samo sebou, že **také nikdo jiný nemá práva vydávati nálezy a vývody jeho za důkaz pravosti RKého.**

§. 7. RZý měl podle nařízení Výboru Musejního chemické zkoušce podroben býti také, ale dosud se to nestalo. Provede-li se ta zkouška přece, tedy zkoumatelé buď nenaleznou nic (sr. §. 49), aneb naleznou nové známky a nová svědectví padělanosti. Svědectví pravosti podle toho, co bylo řečeno při RKém a co Wislicenus potvrzuje, nikterak nálézti nemohou.

B. **Svědectví palaeografická.**

§. 8. V písmě RKZého jsou mnohé zvláštnosti, mezi nimi zejmena také následující věci, které jsou i neodborníku pochopitelné a svědčí proti pravosti rukopisů těchto:

1) Literou p (= podtrženým *p*) znamená se ve středověkém latinském písemnictví všude a výdycky slabika *per*. Týž význam má p všude i mimo latinu, kde je přijali. V RKZ vyskytuje se totéž p, ale nikoli ve významu všeobecně platném = *per*, nýbrž ve významu *pri*, *při* a *prě*, *přě*. Odchyluje se tedy RKZ od způsobu psaní, jaký ve středověku byl všeobecně platný, písařové jejich staví se tím mimo kruh písařů středověkých.

2) V RKém vyskytuje se častěji zkrácení *-ē* = *-ého*, *-ē* = *-ému*, na př. druhē čti druhého, druhē čti druhému. Koncovky, které se tím způsobem zkracují, jsou specificky české, a zkracování toto vyvinulo se také jenom v písmě českém.

Tu však podle svědectví všech pravých rukopisův vyvinulo se teprve během století XV. RKý, kdyby byl pravý, neměl by býti mladší než z první polovice století XIV., ale jeho písař zkracováním zde vyloženým hlásí se do doby mnohem pozdější.

3) V RKém je síla rasur a korrektur, které učiněny byly s tím úmyslem, aby tvar před tím napsaný změnil se ve tvar starší. Na př. byl napsán Akkusativ „neklana knieze", ale vyškrabáním koncových liter uděláno z toho „neklan kniez", t. j. z Akkusativu pozdějšího udělán rasurou Akkusativ mnohem starožitnější. Změny takové — konané s úmyslem antikvisujícím, t. j. s úmyslem proměniti jazyk mladší ve starší — nikde v rukopise pravém a od písaře starého se neděly; písaři staří měnili naopak jazyk starší ve mladší, když něco přepisovali; proto nelze opravovatele RKého klásti do doby staré; a poněvadž mnohé případy svědčí, že opravy tyto pocházejí od samého písaře RKého (to shledávají a potvrzují i obhájcové KRého), proto nelze napsání RKého klásti do doby staré.

Známky tyto jsou pro RKZ svědectví zajisté nepříznivé. Odborníci zkušení vidí známek podobných mnohem více a proto zavrhují oba tyto rukopisy jako padělky.

RZý zavrhuje Dobrovský 1824 (nazývá jej *„unterschobenes Machwerk"* a *„Geschmiere"*), Pertz 1847 *(„ohne Zweifel neueres Machwerk")*, Sickel 1858, Wattenbach 1863, 1871 a 1886 *(„Machwerk", „palaeographisch stümperhaft")*, Petrušević 1878, Winter 1879 a j. Palacký 1829 o pravosti jeho pochyboval *(„der Gesammteindruck davon ist nichts weniger als beruhigend")*, později pak (1840) rozhodně za pravý jej vyhlásil a do sklonku IX. nebo do první polovice X. stol. položil. Odhadnutí tomu však odporují posuzovatelé novější a na př. prof. Emler vyslovil, že RZý „nebyl psán před druhou polovicí věku XIII." (Athen. III. 248), poněvadž prý podoba některých liter nemůže býti z doby starší; ale do století XIII. nehodí se zase podoba liter jiných téhož RZého a nehodí se tam jeho jazyk, a to je okolnost, která svědčí, že palaeografové, bránící pravost RZého, jsou na omylu.

RKý, ustanovený pro XIII—XIV. stol., povedl se padělateli mnohem lépe a tak, že i Dobrovský a Pertz jej měli za pravý; naproti tomu Wattenbach, Waitz (Athen. IV. 40) a jiní zavrhují jej. K tomu dlužno připomenouti, že palaeografové, kteří RKý měli za pravý, neznali nebo neuvážili nahoře vytčených známek padělanosti; zajisté ani Pertz, ani Dobrovský nebyli by vyhlašovali RKý za pravý, kdyby byli věděli o jeho rasurách a korrekturách a kdyby byli uvážili jejich účel antikvisující, kdyby byli věděli, že v něm p znamená něco jiného než *per*, že specificky české zkratky za *-cho, -cmu* vyskytují se jinde až ve stol. XV., atd.

C. Svědectví filologická a historická.

1) Jazyk v RKZ jest vůbec velmi chybný, původce jeho nebyl Čech ze století IX—XIV.

§. 9. RZý a RKý mají dohromady 4 + 12 = 16 celých listů (vlastně jen malých lístků) a na nich všeho všudy asi 6000 slov, když i každá částice za slovo se béře a každé opakování se počítá. V tomto pak nevelikém počtu slov jest *přes 1000 chyb mluvnických!* Zde některé jejich příklady:

Máme Vokativ strom*e* a Lokal na strom*ě*, s koncovkou rozdílnou *-e* a *-ě*. Tak bylo také v češtině staré. Tu však bylo rozdílné *e* a *ě* právem též ve mnohých jiných případech, kde v jazyku nynějším máme jednostejné *e*. V češtině nové zachovalo se rozdílné *-e* a *-ě* jen po souhláskách retných (m, b, p, v), v češtině staré byl rozdíl ten po souhláskách všech, a byl tedy, shodně s Vok. strom*e* a Lok. strom*ě*, také Vok. svatý duš*e* a Lok. po svatém duš*ě*, Vok. milý brat*e* a Lok. v klášteř*ě*, a podobně byl Nom. hluboké moř*e*, jasné slunc*e*, měkké lož*e* a proti tomu Gen. hlubokého moř*ě*, jasného slunc*ě*, měkkého lož*ě* atd. Pravidlo toto bylo ještě v polovici XIV. stol. v platnosti, mělo by se tedy v RKém jeviti také, — ale tu není po něm ani stopy.

V RKém čte se slovo *bodrost* (= čilost). Správně mělo by býti b*e*drost (jako v příbuzném adj. *bed*-livý); b*o*drost je tvar ruský, od skladatele RKého z ruštiny přejatý, z ruštiny pak nepřejímali slov čeští spisovatelé stol. XIV.

Rovněž tak chybným napodobením z ruštiny vysvětluje se subst. *plzně* v RZém a adj. *plzný* v RKém (rus. polьza, poléznyj); správně česky zněla by ta slova *pol*zně a *pol*zný.

Nečeské je dále v RKém *stenánie* a *stenati;* má býti st*o*nánie, st*o*nati.

V RKém čte se *imě, iměti;* ale staročesky nebylo v těchto slovích *im-*, nýbrž *jm-*, a říkalo se tedy *jmě* (nč. jmeno), *jmieti* (nč. míti).

V RZém čte se předložka *mezu;* ale česky říkalo se vždycky mez*i* a nikdy mez*u*.

V pravých památkách staročeských čte se všude jen v*é*voda, v*é*voditi, nikdy *voje*voda, *voje*voditi, stažení *voje-* ve v*é*- vykonalo se v době prastaré. V RKZ je však *voje*voda, *voje*voditi. Tak je také ve dvou glossách Mater Verborum, ale ty jsou padělány.

Stč. výraz *vzvýší* jest = *vz výši* (předložka *vz* s Akk. *výši*) = do výšky, na výšku; na př. věž jest vz výši sto loket. V RKém čte se: *vz výši na pavlaši sedieše kněz* (Lud. 48), kteréžto věta je ve staré češtině rovněž tak chybná a n e s m y-

slná, jako věrný její překlad novočeský: *do výšky na pavlači seděl* kníže, nebo *na výšku na pavlači seděl* kníže!!

Ve staré češtině bylo *tŕie, čtyřie* Nominativem masc., a naproti tomu *tři, čtyři* bylo Akkusativem masc. a Nom. i Akk. fem. neutr.; v RKém toho rozdílu není.

V RKém je Instr. plur. *slovesy* a Gen. *dřěves;* tak se však staročesky neříkalo, nýbrž *slovy* a *dřěv.*

V RKém čte se ze *vsja* lesa, po *vsickéj* vlasti, chybně místo ze *všeho* lesa, po *vší* (n. *všiej*) vlasti.

V RKZ má 2. osoba praes. několikráte koncovku *-ši*: mútiši, chceši, piješi. V památkách pravých vyskytá se všude jen *-š* (mútiš, chceš atd.); *-ši* jest kromě toho jen v písni Vyšehradské a ve zlomku evangelia sv.-Janského (stojieši, tiežeši atd.), ale oba tyto texty jsou padělané.

Ve stč. znělo sloveso *jíti* ve 3. os. jedn. v přítomném času *jde*, a v aoristu *jíde;* v RKém je *jde* aoristem.

V RKém čte se: jáz do*běhu, běže* zmilitka; slovesa *běhu, běžeš* však v češtině nikdy nebylo.

Tam čte se také: junoše *leže*, aj tu *leže*. Sloveso *léci* praesens *lahu, ležeš* atd. ve staré češtině bylo, ale znamenalo = *lehnouti*. Vizme, hodí-li se ten význam do RKého. Jinoch padl zabit od nepřítele, a básník volá: *aj tu leže!* to jest po novočesku: *aj tam si lehne (zabitý jinoch)!!* Básník praví dále: *leže junoše v chladnéj zemi, na junoši roste dubec, dub . . .*, to jest po novočesku: *lehne si (zabitý jinoch) v chladné zemi* atd.!!

V RKém je také: jáz chcu *zviesti*, místo *zvěděti*; *zviesti* nebylo nikdy nic.

V RZém jen *ot* (m. otec), v RKém *jun* (= jinoch), *vražba* = vražda); ve známém jazyku staročeském slov těch nikde není.

Vlastní jména v RKZém jsou namnoze nesprávná a v tom je svědectví, že nejsou utvořena v době staročeské, na př. *Lumír, Kruvoj* a j. Obhájcové tvrdí, že prý *Lumír* je místo Lu*to*mír, *Kruvoj* místo Kru*to*voj atd., t. j. že jména tato vznikla vynecháním některé slabiky; ale výkladu toho mluvnice vědecká nepřipouští, poněvadž slabiky vynechávají se jen podle jistých pravidel, a tu, kdyby se z Lu*to*mír byl stal *Lumír,* měli bychom také *Liměřice* za Li*to*měřice atd. Mezi těmito chybnými jmeny je také jméno psané „Zbihoň"; o tom viz dolejí v § 16.

Ku positivu: *já jsem chud* (masc.), *chuda* (fem.), *chudo* (neutr.), *bohat, -a, -o, my jsme chudi, bohati* atd. byl stč. komparativ: jáz jsem *chuzí* (masc.), *chuzši* (fem.), *chuzše* (neutr.), jáz jsem *bohatějí* (masc.), *bohatějši* (fem.), *bohatějše* (neutr.), my jsmy *chuzše, bohatějše* (plur.); k adverbiu pak *chudě, bohatě* byl komparativ *chúze, bohatějie.* V RKém jest tedy napsáno chybně: kaci mi z vás *najplznci* místo *najplznějše, nainizcie* místo *najníže.*

Ku positivu *poslednie pótka, ľúté vedro* byl komparativ: pótka *poslednějšie*, vedro *ľútějšie;* za to je v RKém chybně: pótka *poslednieie*, vedro *nailuteiei*.

Staročesky říkalo se *dvadsět(i), třidsět(i)* (nebo s *-de-* místo *-ds-*): v RKém je chybně *dvadesět, třiedeset*.

V RKém čte se: by je *spásal*, Zbyhoň mě *vězá* (n. *věza*): sloves takových ve stč. nebylo.

V RKém jsou iterativa *chodívati, nosívati;* to však jsou tvary novočeské.

V RKém jest dále adverbium *kdě, zdě, vezdě;* památky pravé mají jen kd*e*, zd*e*, veždc.

Tam jsou též interjekce *hoj, ajta,* které se nenalézají v žádné památce pravé.

Novočesky říká se *zelený strom* a nikoli *zelen* strom, *modré* nebe a nikoli *modro* nebe atd., t. j. adjektivum má v přívlastku tvar složený (koncovku t. zv. určitou): zelen*ý* strom atp.; a naproti tomu jenom v přísudku tvar jmenný (koncovku t. zv. neurčitou): strom jest *zelen* atp. V češtině staré bylo celkem rovněž tak, a jen některé určité výrazy mívaly adjektivum tvaru jmenného také v přívlastku (na př. velik*a* noc, *nóv* měsiec, k živ*u* bohu, ve dne biel*e*). V RKZ je proti tomu chyb veliká síla, na př. tuču *šíra* neba, místo *šírégo*, črn*a* lesa m. črn*ého*, v slavn*ě* sňemě m. slavn*ém*, v hust*ě* lese m. hust*ém*, k modr*u* vrchu m. modr*ému* atd. Chyby stejné vyskytují se v evang. sv.-Janském a v písni Vyšehradské, ale to jsou texty padělané.

Máme adverbia s koncovkou *-o* a *-ě (-e)*, na př. letěti vysok*o*, státi kolm*o* n. kolm*ě*, míti se dobř*e*; ale nemůžeme užívati kdy kterého chceme, nemůžeme říci na př. mám se dobr*o* m. dobř*e*, jsem tu dávn*ě* m. dávn*o* atd. V češtině staré byl celkem týž způsob, jako v češtině nové. V RKZ je v té příčině zase množství chyb, na př. vlastovica běduje *mutno* místo *mutně*, pastýř hlasn*o* trúbi m. hlasn*ě*, by bojeváno krut*o* m. krut*ě* atd. Chyby stejné jsou též v několika textech jiných, ale jen v padělaných.

Stč. zájmeno *sen* jest = lat. hic, tento; naproti tomu znamenalo *ten* = lat. is, a *on* n. *onen* = lat. ille; dosud máme zřetelný rozdíl mezi *s*em, *t*am a *on*am, a zcela podobný byl ve stč. rozdíl mezi *s*en, *t*en a *on*en. V RKém jest Čestmír na hradu Kruvojovu a vykládá Vojmírovi, že do poledne mají odtud doraziti tam, kde je Vláslav se svým vojskem. To je vyjádřeno slovy: kehdy slunce dokročí poledne, jest nám dokročiti na *sie* miesto, kdě atd. (Čest. 104). Chybně, místo na *to* miesto. Staročeské „na sie miesto“ znamená = na toto místo = sem. Podle úmyslu skladatelova měl Čestmír pobízeti Vojmíra, aby neotálel, poněvadž jim jest do poledne doraziti *tam*, t. j. na místo vzdálené; ale skladatel neuměl se náležitě

po staročesku vyjádřiti a praví, že Čestmírovi a Vojmírovi proto je třeba neotáleti, poněvadž mají do poledne doraziti *sem,* t. j. na místo, kde již jsou!!

V RKém čte se několikráte *kol* a *kolkol:* kol tvrda hrada, kolkol hory atd. V památkách pravých toho není.

Tam čte se dále: Lubor *na* Ruboše zývá, Lubor *na* zemany zývá. To však je chyba rovněž tak hrubá, jako kdyby se řeklo novočesky: Václav zve *na* Matěje (místo zve Matěje, volá Matěje).

Ukazovati a *kázati* jsou slova příbuzná, ale místo *ukazovati na někoho* přece nesmíme říci *kázati na někoho.* Tak bylo i v češtině staré a proto jest v RKém řečeno chybně: káže kněz *na* Střebora, kněžna *na* Lubora káže.

Protknúti ve stč. znamená = probodnouti. V RKém vypravuje se, že Jaroslav zachvátil Kablajevice mečem a že „ot ramene šúrem kyčlu protče", t. j. že mu od ramene šourem probodl kyčli!! Skladatel chtěl patrně říci, že Jaroslav Kublajevicovi kyčli šourem od ramene rozsekl, a na místo toho řekl: Jaroslav mečem svým probodl kyčli šourem od ramena!

Kdo umí česky (novočesky), bez mnohých obtíží může čísti RKZ; co v těchto textech nalezne na pohled starého (staročeského), tomu naučí se navedením nebo cvičením velmi krátkým (duš*a* místo duš*e,* duš*u* místo duš*i,* b*ó*h m. b*ů*h, b*ú*řiti m. b*ou*řiti, *hlása* a *hlásáše* m. *hlásal,* atp.). Týž pak zkus to a čti některý pravý text staročeský, na př. Alexandreidu; přesvědčí se, že porozuměti textu staročeskému není snadno[1]). Jak jest tuto věc vysvětliti? Tím, že v jemném syntaktickém vazivu jest veliký rozdíl mezi češtinou starou a novou. V RKZ jsou slova na pohled staročeská, syntaktické vazby však jsou novočeské, — a proto čtenář novočeský tak snadně rozumí „staročeskému" RKZému! —

Chyby mluvnické (nikoli snad jen pravopisné) mohou se vyskytovati v každém textě psaném, ale jen do jisté míry. Kdybychom dostali do rukou spis český, kde by byly chyby mluvnické tak hojné a tak hrubé, jako nalézáme v RKZ, zajisté a právem řekli bychom, že skladatel jeho neuměl česky; proto a týmž právem musíme pro chyby zde vytčené uznati, že *původce staročeského textu RKého a RZého neuměl staročesky, nebyl Staročech* (t. j. Čech z IX—XIV. století). —

---

[1]) Klassickým toho svědectvím jest panem **M. Hattalou** transkribovaná Alexandreida. Pan Hattala není laik ani nováček, nýbrž odborník, který již půl století o staré češtině ví a přes třicet let o ní píše a vykládá; pan Hattala sebral zajisté svědomitě všecky své vědomosti a všecek svůj důmysl, aby v transkripci Alexandreidy podal interpretaci co nejsprávnější a nejšťastnější; a přece nadělal v ní plno chyb.

2) Mnohé z jazykových chyb a zvláštností v RKZém jsou původu pozdějšího nebo novočeského, původce jejich byl Novočech z doby okolo r. 1817.

§. 10. To jest: jsou to odchylky, které se v jazyce českém ovšem vyvinuly, ale až v době pozdější nebo nové; byly však známy nebo dokonce oblíbeny před objevením RKZého; a RKZ, nalezené 1817, mají tytéž odchylky zhusta nebo dokonce pravidlem.

Některé příklady:

Pravíme *ku*-pomoci, *u*vésti (místo *v*vésti, inducere), a nepravíme *ku*-radosti, *u*nésti (m. *v*nésti, inferre). Je v tom zbytek pravidla bývalého, podle něhož předložky *k* a *v* v jistých případech zněly *ku* a *u*. Bývalo tak zejmena před souhláskami retnými (p, b, m, v). Během času však pravidlo upadá, odchylky se množí a v novočeském jazyce spisovném (nikoli též v obecném), zejmena ve verších, když jde básníkovi o to, aby měl o slabiku více, čítáme i *u*-kostele (m. *v*-kostele), *u*-oblacích (m. *v*-oblacích), *ku*-nebi (m. *k*-nebi). — V RKZ čte se: sbierastě jě *u*-osudie svaté RZ. (verš 8 slab.), *u*-hrad *u*-hrad *u*-tvrdý Zbyh., *ku*-hradu *ku*-tvrdu t., *ku*-sědániu Lud. atd.) místo *v*-osudie, *v*-hrad, *k*-hradu atd. Výrazy tyto jsou ve staré češtině chyby, a chyby ty vysvětlují se ze způsobu praktikovaného ve spisovném jazyce novočeském.

Substantiva *muž* a *vlk* mají ve staré češtině Nominativ množný *mužie*, *vlcie*; v RKém jsou za to tvary *muži*, *vlci*, t. j. tvary novočeské.

Ke *kóň* byl množný Instr. *koňmi*; v RKém je *koni* (koni řechci vešken les Záb., s koni t.), po novočesku.

Ve stč. bylo jméno hromadné *bratřie*, a to bralo se za plurál = bratrové; tedy: má milá bratřie = moji milí bratrové. Tvaru tomu nerozumělo se a vzniklo mylné domnění, že to bylo slovo tvaru téhož jako *kosť*, tedy Nom. a Akk. *bratř*, Gen. *bratři* atd. (podle kosť, kosti). Domnění toto bylo u českých spisovatelů na počátku našeho století, a potvrzeno je V. Svobodou, jenž v překladě z Horáce (otištěném v Puchmajerově sbírce Nové básně V. 1814, str. 61) praví: „tak tě Heleny *bratř* (fratres Helenae), bližení zhvězdění chraňte“; chybně místo *bratří*. V RKém čte se podobně: mě i vsju *bratř* Záb., t. j. chyba původu novočeského.

Sloveso *dáti* zní ve stč. ve 3. osobě množné vždycky *dadie*; v RKém je *dají* (bozi nám vícezstvie dají Záb.), chybně podle novočeského *dají*.

Sloveso *dúti* má praes. *dmu*, 3. os. množ. *dmú*; v RKém je *vzdují* (místo *vzedmú*, vzdují větři Jar.), chybně podle novočeského *dují*.

Sloveso *pléti* má ve stč. praesens *plevu, pleveš,* a teprve později vzniklo *pleju, pleješ;* v RKém čte se: *pleje* děva konopě, t. j. tvar novočeský.

Sloveso *bíti* mělo ve stč. praesens 1. os. jedn. *biu*, 2. *bieš*, 3. *bie*, 3. množ. *biú* (vše jednoslabičně); a podobně bylo *píti: piu, pieš* atd. V RKZ je za to *pije*ši, *pije*, *bijú*, t. j. chybně podle novočeského *piješ*, *pije*, *bijí*.

Sloveso *chtieti* znělo ve 3. os. množ. *chtie;* v RKém je *chtějú*, chybně podle nč. *chtějí*.

Sloveso *hověti* mělo v imperativu *hověj, hovějte;* v RKém je po*hovte*, chybně podle češtiny nové.

Slovesa *zváti*, *řváti*, *dráti* zněla v praesentu *zovu zóveš zóve* . . . ., *řevu řéveš řéve* . . . ., *deru déřeš déře* . . . ., v participiu *zovúc-*, *řevúc-*, *derúc-*. V RKZ je naproti tomu chybně: Chrudoš *zarve* m. zaréve, Beneš *zve* m. zóve, Tateré *řvúce* m. řevúce, z *řvúcéj* huby m. *řevúcéj*, chybně podle novočeského *zvu* a *řvu*. Chyba stejná je: úsilno sě *drúce* m. derúce.

V RKém je sloveso *zbroceti:* (Záboj a Luděk) vsě zbrocesta krviú i krviú zbrocechu je mužie. Sloveso toto je tvaru nemožného (ke *zbrotiti* mělo by býti iterativum *zbrácěti*, jako je *kotiti-kácěti* atd.), a proto v jazyce samo nikdy vyvinouti se nemohlo; vyskytuje se však u Ant. Marka (by se ten tvůj libý ocel v mé krvi brocel, v Puchmajrově sbírce Nov. Básn. V. 1814 str. 99), patrně chybně utvořeno, a RKý shoduje se opět s chybným tvarem novočeským.

Ke slovesu jednoduchému *hoditi* jest iterativum též jednoduché *házeti;* ale k *choditi* není též jednoduché *cházeti*, nýbrž jen složené *vy-cházeti, na-cházeti* atd. Usus novočeský je v té příčině ustálen a nedopouští, abychom říkali *cházeti, vážeti* atp. Podobně ustálen byl usus staročeský, a rozdíl mezi jazykem starým a novým je v této příčině nepatrný. Spisovatelé na počátku našeho století a před r. 1817 libovali si však ve tvarech jednoduchých mnohem více, než usus novočeský dopouští, a na př. Jungmann užívá nesloženého *tínati, tírati, nášeti, píjeti, pájeti,* — a podobně odchyluje se v té věci RKý od usu staročeského, ješto se tu čte: jelen *cházieva*, jelen *piena* hrdlo, Lubor *zývá* atd. To jest: RKý má odchylky od způsobu stč., shodné se stejnými odchylkami novočeskými, oblíbenými před r. 1817.

Substantivum *vrchol* jest a bylo masculinum. Ve spisích novočeských před 1817 béře se odchylkou někdy za femininum (sněžná vrchole, s sněžné vrchole, na parnasskou vrcholi, u Jungmanna ve Ztraceném ráji 1811, I. 24 a II. 5 a v odě Na Vydru v Hlasateli III, 1808). V RKém táž odchylka novočeská vyskýtá se také (na vrcholi na vysokéj Čest.).

Staročesky říkalo se: *podati čeho, podávati čeho,* t. j. slovesa tato pojila se s Genitivem; a podobně býval Genitiv

pravidlem při *pochváliti, povýšiti, pozývati.* Výjimky jsou řídké. V RKZ je z pravidla Akkusativ místo Genitivu, na př. tamo si podámy ruce, Kruvoj podáše věrnú ruku, pochválichu pravdu, povyš ny, hadlivě ny pozývá Vláslav, — chybně podle způsobu novočeského.

Genitiv býval také ve výrazích: *dodati komu čeho, zkusiti čeho, stříci čeho, žádati (očekávati) čeho.* Místo toho čte se v RKém chybně: máti božia dodáše jim *chrabrost,* zkusi Lubor *chrabrost moju,* (Němci) střežechu *dráhu, válku* žádti, milá *na milého* žďaje, ot boha *na milost* žďáti. Chyby tyto jen v češtině nové se vyskytují a i tu jsou chybami, kterých jazyk spisovný nedopouští; *žádati na co* jest moderní germanismus „*auf* etwas warten".

Staročesky říkalo se: *jmu se činiti něčcho;* infinitiv byl slovesa imperfektivního (děje neskonalého) a jeho předmět byl v Genitivě. Spisovatelé novočeští před 1817 přejali toto rčení z jazyka starého, ale nepoznali zevrubně jeho pravidla a psali pak také: jmu se *učiniti* (perfektivně) *něco* (Akk.); na př. jme se obnoviti mluvu, jmou se ohlásiti veliký sbor (Jungmann ve Ztrac. ráji r. 1811, II. 63, l. 40) a j. V RKZ vyskytuje se rčení toto několikrát, a nikdy správně, nýbrž vždycky s chybou novočeskou; na př. již sě jechu náspy rozkotali Jar. (m. náspóv rozkotávati), atd.

Říkáme *hýbati něčím,* a urazilo by nás, kdyby někdo řekl, že vítr hýbe *strom* (m. stromem); vazba s Akkusativem jest při *hýbati* a rovněž tak při *pohýbati, pohybovati* novověký germanismus (etwas bewegen). V ŘKém čte se však: (Lumír) bieše pohýbal *Vyšehrad i vsě vlasti* (Akk. místo Instr.), — chyba novočeská.

Supina užívalo se jen při imperfektivech a mívalo při sobě předmět v Genitivě; říkalo se tedy: jdu *dávat pokrmu,* nikoli pak: jdu *dat pokrm.* Vazba tato z češtiny časem vyhynula, ale spisovatelé novočeští před 1817 za příkladem jazyka starého užívali jí přece, chybovali však, neznajíce dobře jejího pravidla, a zejmena užívali též supina z perfektiv (na př. vydal se *vyskoumat* světa, Jungmann ve Ztrac. ráji r. 1811, I. 205). V ŘKém je užito supina několikrát, ale většinou chybně, a zejmena dotčená chyba novočeská často se vyskytá: *vyhubit vsě králevo* Záb. m. hubit všeho králeva, *dat pokrm* m. dávat pokrmu atd.

Adjektiva *umdlý* neznáme v jazyce staročeském, ani jinde ve slovanštině, také ho nelze dobře vyložiti. Vyskytuje se jako zvláštnost v Jungmannově Ztrac. ráji (1811), kdež se čte II. str. 295: Eva *umdlá* usnula V ŘKém jsou *umdlá* zraky, t. j. odchylka od jazyka starého a shoda s chybným tvarem novým.

Sloveso *postúpati* ve stč. znamenalo = couvati, na př. v Tristramu: sta mu sě (Moroltovi, v souboji) žalost, že musi

postúpati. Naproti tomu v češtině nové je v *postoupiti, postupovati* význam stoupání ku předu. V RKém čte se: druha (strana) druže postúpati brání, t. j. s významem novočeským.

Rozvaditi znamenalo ve stč. = učiniti konec vádě, roztrhnouti ty, kteří se vadí (jako nč. *rozkmotřiti* = učiniti konec kmotrovství a přátelství). Slovo to vyšlo z užívání a kdo je nyní čte ve spisích starých, rozumí mu podle podobných výrazů novočeských: *rozveseliti* jest = vpraviti někoho do veselosti, a podle toho zdá se i *rozvaditi* že jest = vpraviti někoho do vády. V RZém vyskytá se toto slovo dvakrát (bratry rozvaděma, rozvaděna) a obékrát v chybném pojetí novočeském.

Ve stč. znamenalo *druhdy* = lat. interdum, něm. mitunter, bisweilen; v tom významu mohli bychom říci na př.: druhdy nalezne se i čtyrlistý jetel. Slovo to vyšlo z užívání. Spisovatelé novější před r. 1817 přijali je zase, ale nerozuměli mu dobře a dali mu význam = olim, einst, kdysi, na př. nebes druhdy našich (Jungmann ve Ztrac. ráji 1811, I. 18), jak druhdy srdce naše nejsou na rozporu (A. Marek v Puchmajerově sbírce Nové básně V. 1814, str. 116, místo: jako kdysi, totiž za časů Žižkových). V RKém vyskytuje se slovo to dvakrát (bieše druhdy kněz, aj druhdy kněz káže), obékrát v chybném pojetí novočeském.

Úsilno znamená ve staré češtině = těžko, namáhavo, pracno. V Záboji RKého čte se: přijide cuzi *úsilno* v dědinu. Tu nehodí se nijak význam staročeský, nehodí se výklad, že by cizinec byl vtrhl „*pracně*“ do země, a smysl žádá výkladu, že cizinec vtrhl do země „*násilně*“. Tohoto významu však *úsilno* v jazyce starém nemělo. Rozdíl mezi *úsilno* a *násilno* byl takový, jaký máme dosud mezi *úsilí* a *násilí;* nesmím říci, že někdo se dopouští „úsilí“ (místo „násilí“), a rovněž tak nemohlo se říci staročesky, že cizinec vtrhl do země „úsilno“ (místo „násilně“). Slova *úsilí* místo *násilí* užil chybně Jungmann v Ztrac. ráji (1811) I. str. 230, kdež se čte: Jaký nepřítel, spad s nebe nedávno, pílí jeho pádu s stavu blahosti: *úsilím*? to odstup; ale klamem, lží (v orig. angl., vyd. Lond. 1741, V. zpěv, verš 239 sl.: what enemy, Late fall'n himself from heaven, is plotting now The fall of others from like state of bliss: *By violence?* no . . .; v překl. něm. od Bürde 1793, I. str. 235: nicht *durch Gewalt* . . .; od Böttgera 1846 str. 128.: nicht *mit Gewalt* . . .); jest to chyba stejná jako v *úsilno* místo *násilno*, adverbium *úsilno* v RKém odchyluje se tedy od významu staročeského a shoduje se s chybou novočeskou.

Jungmann ve Ztrac. ráji (1811) užívá adverbia *zkad* = odkud (podle polského skąd). Před tím slovo toto v češtině se nevyskytuje, — ale v RKém máme je třikrát: skad hořechu meče Čest. atd.

Novočesky říká se: *podle cesty, podle zákona* atd., a v jazyce spisovném bývá za to odchylkou i *dle* cesty, *dle* zákona. V jazyce starém však nesmělo se říci *dle* místo *podlé*, poněvadž *dle* bylo = lat. propter, něm. wegen, „dle cěsty" bylo by tedy = propter viam, pro cestu, nikoli však = podle cesty. V RZém však praví se, že lechové a vládykové stoupili každý „rozenia-*dle* svégo" (místo *podlé* rozeňá svégo) a v RKém, že páni sedali za stoly každý „rozenie-*dle* svého", že Pražané postavili „sebe-*dle*" dřevce (místo *podlé* sebe, *vedlé* sebe), že bojovníci byli hotovi „Luděkova-*dle* slova" (m. *podlé* Luděkova slova), — t. j. *dle* vyskýtá se v RKZ v tom významu odchylném, který se vyvinul teprve ve spisovném jazyku novočeském.

Jiné zvláštní (třeba ne veskrze chybné) výrazy rázu novočeského jsou v RKZ:

dastě jě (hlasy) provolati; —
dievčie ruka k vládě na vy slába; —
vicestvie sě nikamo nekloni; —
mácháchu silno ostré meče; —
den sě rozhořieva na poledne; —
večer tich tu projde na noc chladnú, noc sě proměníše v jutro šero; —
noc sě převalíše přěs pólnoci, pokročíše k jutru šedošeru; —
Kruvoj uvádieše biedu na ľud; — atd. —

Chyby jazykové, vytčené nahoře v §. 9, byly nám důkazem, že původce staré češtiny v RKZ neuměl staročesky a že tedy *nebyl Staročech*; odchylky vytčené v §. tomto potvrzují toho, ale nad to ještě dokazují, že týž původce, dopouštěje se odchylek vzniklých až v jazyce novém a známých a dílem i oblíbených v době před objevením RKZého, *byl Novočech z doby ok. r. 1817.*

3) Mnohé z jazykových chyb RKZého nalézají se u Hanky před objevením týchž Rukopisův, původcem jejich v RKZém mohl býti Hanka.

§. 11. Hanka před objevením RKZého vydal tiskem 1. díl Starobylých skládaní. V tomto díle je prací jeho: „Uvedení" (= výklady některé o jazyku staročeském a zpráva o rukopise Hradeckém a svato-Vítském, datováno 10. června 1817); slovníček; transkripce několika staročeských kusů (t. j. přepsání jich z původního pravopisu staročeského pravopisem novým); interpolované verše 40—69 v legendě o sv. Prokopu (v rukopise původním je ztracen list, který tyto verše obsahoval, proto Hanka je přibásnil a do legendy vložil).

Hanka dále vydal 2. díl týchž Starobylých Skládaní (s předmluvou datovanou dnem 1. února 1818). Z jednoho

listu jeho (vytištěného v Časopise Česk. Musea 1870 str. 218 sl.) víme, že jej byl tisknouti začal před 3. srpnem 1817, že tedy přípravu také tohoto dílu vykonal před objevením RKZého.

A z téhož listu víme dále, že před 3. srpnem 1817 byl dostal z censury také Tristrama a Tkadlečka, a že tedy také přípravu obou těchto básní stěcských před objevením RKZého byl vykonal.

V pracích těchto, hlavně v 1. a 2. díle Star. Skládá., dopustil se Hanka mnohých chyb proti jazyku staročeskému, a dal tím na jevo, že před objevením RKZého měl o jistých stránkách jazyka staročeského mínění chybné. **Potom** *objevily se RKZ, — a v nich vyskytují se chyby shodné s mylným míněním, které měl předtím Hanka, shodné se staročeskými chybami, kterých se dopustil předtím Hanka, chyby shodné se starší chybnou theorií a praxí Hankovou.*

§. 12. Hlavní toho příklady tuto následují.

Staročesky říkalo se: bož*ím* znamen*ím* (Instr. jedn. a Dat. množ.), bož*íma* znamen*íma* (Dat. a Instr. dvojný), bož*ími* znamen*ími* (Instr. množ.) atp., t. j. tvary tyto měly vždycky *-ím-*; — Hanka však mylně domníval se, že se říkalo bož*iem* znamen*iem* atd., že tvary tyto vůbec měly *-iem-* místo *-ím-*, a dal své mylné domnění na jevo staročeskými chybami, kterých se dopustil před objevením RKZého; — potom objevily se RKZ a ty mají valnou většinou *-iem-*, t. j. mají tvary odchylné od pravidla staročeského a shodné se starším mylným domněním Hankovým a se staršími chybami Hankovými.

Staročesky říkalo se: orač*ích*, hřeb*ích*, znamen*ích*, dnešn*ích* atp.; — Hanka mylně se domníval, že se tu říkalo *-iech* místo *-ích*, a dal své mylné mínění na jevo před objevením RKZého; — potom objeví se RKZ a mají valnou většinou *-iech*, t. j. mají tvary odchylné od pravidla staročeského a shodné se starším mylným domněním Hankovým a se staršími chybami Hankovými.

Ve stč. bylo zájmeno *sen* = tento, lat. hic. Jeho Nom. Akk. byl *sen* (mužsk.), *sc* (střed.), Gen. *scho*, Dat. *scmu*, Lok. *scm*; ve tvarech těchto bylo vždycky *sc-*, a teprve později vyvinulo se i *sie-* a říkalo se *sien*, *sieho* atd.; — Hanka mylně se domníval, že tu bývalo *sie-* již v době starší, a dal své mylné domnění na jevo před objevením RKého; — potom objevil RKý a v něm je vždycky *sie-*, t. j. tvar odchylný od pravidla staročeského a shodný se starší chybnou theorií a praxí Hankovou.

Stěcsky neříkalo se *če* (=co), *niče* (=nic); — Hanka však mylně se domníval, že se tak říkalo, a dal mylné své domnění na jevo před objevením RKého; — potom objevil RKý, a týž má *če*, *niče*, t. j. tvary odchylné od pravidla staročeského a shodné se staršími chybami Hankovými.

Staročesky říkalo se: dva orly (dvoj. číslo, mužské) letí*ta* a dvě orlici (dvoj. č., ženské) letí*ta*, sloveso mělo ve dvojném čísle koncovku *-ta* pro všecky rody; — Hanka však mylně domníval se, že koncovka *-ta* byla pro rod mužský, v rodě pak ženském a středním že koncovkou náležitou bylo *-tě*, a dal toto své mylné domnění na jevo před objevením RKZého; — potom objevily se RKZ, a v těch skoro veskrze vyskytuje se *-tě* (pro rod ženský), nedosvědčené a nebývalé nikde v češtině staré a shodné se starší chybnou theorii Hankovou.

Imperfektum tvořilo se ve stč. podle jistého pravidla; na př. k infinitivu *hrnúti* (praes. *hrnu*) bylo imperf. *hrniech*, 3. os. jedn. *hrnieše*, a podobně bylo *vstáti, vstanu — vstanieše, smáhnúti—smáhnieše, dáti—dadieše* atd.; teprva později, když imperfektum z jazyka mizeti počíná (od XV. stol.), klesá i pravidlo o jeho tvoření a vyskytují se tvary odchylné jako na př. od *vstanu — vstáše* m. *vstanieše*, od *kynu — kynúše* m. *kynieše;* — Hanka však pravidla starého neznal a dal to na jevo před objevením RKého, utvořiv chybně imperf. *dáše* místo *dadieše* a *stáše sě* m. *stanieše sě* (v 1. dile Star. Sklád.); — potom objevil RKý a v něm jest tvarů takových mnoho, zejmena též *-dáše* m. *dadieše* (2krát), *vstáše* m. *vstanieše* (2krát), *smáše* m. *smáhnieše*, *hrnúše* m. *hrnieše* a j., t. j. tvary odchylné od pravidla stčeského a shodné se staršími chybami Hankovými.

Imperfektum mělo dále zvláštní svůj význam, hlavně znamenalo děj v minulosti trvající nebo opakovaný; na př. *voláše* =volal (děj trvací), *zvoláše* (=zvolával, děj opakovaný); — Hanka však této věci dostatečně neznal a dal to na jevo chybami, kterých před objevením RKZého se dopustil; — potom objevily se RKZ, a v nich je i v této příčině mnoho, co odchyluje se od známého pravidla staročeského a shoduje se se staršími chybami Hankovými. —

§. 13. Chyby jazykové, vytčené nahoře §§. 10 a 11, byly nám důkazem, že původce staré češtiny v RKZém *nebyl Staročech, nýbrž Novočech z doby ok. r. 1817*. Chyby v §. 12 vytčené, potvrzují toho, nad to ještě ukazují, že původcem jejich *mohl býti a snad byl Hanka*. Že jím byl skutečně, nechceme z nich ještě usuzovati; mohlo by se namítati, že byl někdo jiný, jenž v těchto věcech měl vědění rovněž tak nedostatečné a theorii rovněž tak chybnou jako Hanka, a od toho že snad chyby v RKZém pocházejí. Nalézáme však dále ještě chyby jiné, chyby, při kterých shledáváme, že *Hanka* nejen býti mohl, nýbrž také *skutečně byl jejich původcem*, poněvadž při nich *nelze mysliti na původce jiného než Hanku;* tyto chyby měly by zde nyní následovati, ale bude o nich řeč doleji v §§. 39—44, kdež i jiná svědectví o Hankovi jako spolupůvodci RKZého budou snesena. —

4) V RKZém jsou některé zvláštní myšlenky, výrazy atd. stejné nebo podobné jako v textech mladších než z IX—XIV. století a známých před r. 1817.

§. 14. Stejné myšlenky a výrazy mohou se vyskytovati v textech rozdílných, aniž by proto musily býti přejaty v textě jednom ze druhého. To uznáme zejmena o myšlenkách, které jsou obecně známy nebo snadně možny, a o výrazích, které vyjadřují příslušnou myšlenku způsobem obecně známým nebo snadně možným. Naproti tomu, když se nám naskytnou ve dvou nebo několika textech myšlenky neobyčejné a přece velmi podobné nebo stejné, když při tom bude i výraz neobyčejný a přece velmi podobný nebo stejný, anebo když také v některé jiné okolnosti neobyčejná stejnost se bude jeviti, neuvěříme, že by to bylo náhodou nebo samo sebou, nýbrž budeme si zjevy takové vykládati nápodobením a přejímáním.

V RKZém jsou mnohé myšlenky a výrazy, jež nejsou druhu obyčejného a přece jeví velikou podobu nebo dokonce stejnost s myšlenkami a výrazy, které nalézáme v textech jiných, vzniklých později než v IX—XIV. stol. a známých před r. 1817. Jindy vidí se táž podoba nebo stejnost v myšlenkách a dílem i v některých jiných věcech, třeba že ne spolu ve výrazích. Vysvětlovati tuto podobu a stejnost z náhody, bylo by nekritické a nerozumné. Pročež nezbývá vysvětlení rozumné jiné, nežli z nápodobení a přejímání: skladatel nebo skladatelé RKZého nápodobili a přejímali z textů vytčených, co se jim zalíbilo, a tím ovšem prozradili se, že nepracovali ve stol. IX—XIV., do kteréhož času RKZý jinak se hlásí, nýbrž v době mnohem pozdější, t. j. že byli padělatelé.

K tomu ke všemu některé příklady.

§. 15. V RZém čte se o rozhněvaném Chrudošovi, že „*žleč* (žluč) *sě jemu rozli* (rozlila) *po útrobě*“. Myšlenka podobná nalézá se v Homerově Iliadě a obhájcové RZého mohli by tvrditi, že to byla myšlenka známá a běžná u básníků starobylých, nebo dokonce že myšlenka Homerova dostala se způsobem nějakým do Čech již v době staročeské, a tím byla by podobnost RZého s Homerem vysvětlena. Bylo by to vysvětlení velmi nepravdivé, ale nehleďme k tomu. Jeť tu vedle podobnosti myšlenky ještě jiná věc, která žádá vysvětlení, totiž *stejnost výrazu* v RZém a v novočeském jednom překladu dotčeného místa Homerova. V originálu čte se: *μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφιμέλαιναι πίμπλαντο*, což podle přeložení Lepařova (ve Slovníku s. v. *μένος*) jest: *vztekem tu velmi srdce zatemnělé naplňovalo se*. Puchmajer přeložil první zpěv Iliady (vytištěný 1814) a v něm zní toto místo jinak, velmi se lišíc od originálu, totiž: *žluč se jemu rozlila černá okolo srdce*. RKZý souhlasí

v myšlence s Homerem, ale výraz jeho liší se od výrazu Homerova a velmi nápadně shoduje se s neobyčejným výrazem odchylného překladu Puchmajerova: *zleč se jemu rozli* . . . RZý, = *zluč se jemu rozlila* . . . Puchm.! Jak to vysvětliti? Rozumně nelze toho vysvětliti jinak, než přejetím výrazu Puchmajerova do RZého: skladatel RZého znal myšlenku Homerovu z překladu Puchmajerova; skládaje RZý přejal ji do básně své; přejal ji ve slovích Puchmajerových, ve výrazu zvláštním a teprv od r. 1814 známém; skládal tedy RZý teprv po roku 1814, a byl to tedy skladatel novočeský a padělatel.

§. 16. Ve *Zbihoni* neboli *Zbyhoni* RKého uchvátil Zbihoň milenku jinochovu a vězí ji v tvrdém hradě; jinoch přijde, tluče silnou pěstí na vrata a je vpuštěn jako lovec bludný; tluče na vrata druhá, ta se mu otevrou také; tluče na vrata třetí, za kterými je Zbihoň s dívkou, ale Zbihoň mu neotvírá; jinoch rozrazí dveře mlatem, zabije Zbihoně a vysvobodí milenku. Příběh velmi podobný jest v *Blaníku*, rytířské hře, kterou 1813 složil Klicpera: loupežný rytíř uchvátil Miloslavu, nevěstu Zdeňka Zásmuckého a vězí ji ve svém hradě; Zdeněk přijde a vpuštěn jest jako zbloudilý poutník; tluče na železné dveře a vysvobodí milenku, loupežného rytíře zabije vůdce rytířů Blanických. Při tom pak zvláště je pozoru a podivu hodno, že loupežný rytíř Klicperův jmenuje se „Zbihoň", jmenem chybně utvořeným a do té doby odnikud nedoloženým, a že rovný jemu hrdina v objeveném teprve potom RKém jmenuje se též „Zbihoň (n. Zbyhoň)", týmž jmenem chybně utvořeným a do té doby kromě *Blaníka* odnikud nedoloženým. K tomu buď ještě připomenuto, že *Blaník* strojili se hráti ochotníci v Praze r. 1814 a že Václ. Svoboda, přítel Hankův a známý překladatel RKého, měl hráti v něm rytíře Zbihoně (Osvěta 1879, 811).

K téže básni RKého je parallela v jedné písni *ruské*, otištěné ve sbírce Pračově (2. vyd. 1806, 3. vyd. 1815, II. 20): osloven holub, proč je smuten, odpovídá, že bojarský sluha mu zastřelil holubici, a osloven jinoch, proč je smuten, odpovídá, že měl milenku a tu že provdávají za jiného. K tomu buď připomenuto, že sbírka Pračova byla před 1817 v Čechách známa: v Prvotinách, jejichž spolupracovníkem byl Hanka, je (r. 1814 str. 122.) otištěna odtud jedna píseň (z vyd. 1806) a vysloveno politování, že Čechové podobné sbírky nemají.

§. 17. V *Jaroslavu* pojat a vylíčen jest vpád tatarský (r. 1241) jako trest boží a jako msta chana Tatarského za to, že prý křesťané zavraždili dceru chanovu, která se byla vydala na cestu do západních zemí, aby poznala jejich obyvatele a mravy. Pojetí to odchyluje se od historické pravdy a je zajisté zvláštní. Rovněž tak pojat jest týž vpád tatarský v německé *legendě o sv. Hedvice* (z XV. stol.; otiskl ji Klose v Documen-

tirte Geschichte von Breslau, 1781) a v písni *Tartarfürstin* (otištěné v Des Knaben Wunderhorn, 1806). Rozdíl jest nepodstatný v tom, že v leg. o sv. Hedvice místo dcery chanovy zavražděna jest manželka tatarského císaře.

§. 18. Parallely, obsahující stejné myšlenky a podobné výrazy, máme dále k *Jahodám* RKého v písni jedné ruské a v básni Gallašově, obou známých před r. 1817; totiž:

Jde má milá na jahody
na zelená borka,
zadřieše si ostré trnie
v bělitkú nožicu.
(Jah. 1 sl.)

Chodila mladešeńka po boročku,
brala, brala jagodu zemljaničku,
nakolola nožeńku na tresočku
(píseň ruská u Prače, vyd. 1815, [II. str. 28);

Vezdy mi řiekáše máti:
chovaj se junoší!
čemu se junoší chovati,
kdaž sú dobří ľudie?
(Jah. 23 sl.)

Dycky mi má mamka říkávala,
abych si Valachů nevšímala;
a ja předci mám je v srdci,
keď pak jsou Valaši šumní chlapci.
(Gallaš, Muza moravská 1813 [str. 357).

§. 19. Dále parallely k *Růži* RKého:

Ach ty róže, krásná róže!
Čemu s' raně rozkvetla,
rozkvétavši pomrzla,
pomrzavši usvědla,
usvědevši opadla?
(Růže 1 sl.)

Ach ty sad li moj sadočik,
sad, da zelenoje vinogradьje!
ty k čemu, sad, rano razcvětaješ,
razcvětavši, sad, zasychaješ,
zemlju listьjem, sad, ustilaješ?
(pís. ruská u Prače 1815, č. 17);

Večer sediech, dlúho sediech,
do kuropěnie sediech,
nic doždati nemožech,
vsě dřiezhy, lúčky sežžech . . .
(Růže 6 sl.)

Ja večer, večer, molodeńka
dolgo večer posidêla,
ja do samago do razsvêta
vsju lučinušku pripalila . . .
(tamt., konec písně);

Usnuch. Snieše mi sě ve sně,
jako by mně nebožce
na pravéj ruce s prsta
svlékl sě zlatý prstének,
smekl se drahý kamének; . . .
(Růže 10 sl.)

Kak večer-to mnê, molodošeńkê,
malo sna bylo, mnogo vidêlosь.
Nechoroš-to mnê son prividêlsja,
u menja budto u mladešeńki
na pravoj rukê, na mizinьčikê
raspajalsja obručь, zolotoj per-
[stenь,
vykotilsja moj dorogoj kamenь,...
(jiná píseň ruská, vyd. ve sbírkách Karmannyj pêsennik, Mosk. 1796, a Novêjšij vseobščij pêsennik, Mosk. 1810, 2. odd. č. 155).

Je tedy celá *Růže* doložena v parallelách dvou písní ruských, známých před r. 1817.

§. 20. V RZém začíná se *Libušin Soud:*

Aj Vltavo, če mútiši vodu,
če mútíši vodu striebropěnú?

za tě lútá rozvlajáše búrja,
sesypavši tuču šira neba . . .?
Kako bych jáz vody nemútila,
kegdy sě vadíta rodná bratry . . . ;

podobný začátek má srbská píseň *Mutan Dunav* (v Malé pêsnarici I. 1814, str. 51 sl.):

Oj Dunave, tia (tichá) vodo, što ti tako mutna tečeš?
Il' te jelen rogom muti? il Mirčeta vojevoda?
Niť me jelen rogom muti, niť Mirčeta vojevoda,
već djevojke djavolice svako jutro dolazeći atd.

§. 21. V témž *Libušině Soudu* líčí se dále spor dvou bratří o dědictví. Chrudoš chce jako prvorozený zdědíti všecko, Štahlav chce míti podíl také, Libuše svolá kmety a navrhuje, aby bratří buď společně hospodařili nebo stejnou měrou se rozdělili, kmetové rozhodnou se pro způsob prvnější, Chrudoš je nespokojen a pohaní Libuši, Ratibor vydává právo prvorozenské za způsob německý, a tu končí se zlomek. O sporu takovém vypravují čeští kronikáři, počínajíc od Kosmy, a také Hájek (1541). U Hájka četl to Herder a z toho, jak sám vyznává, složil báseň *Die Fürstentafel* (vytištěnou v jeho sbírce Volkslieder II. 1779 str. 172, a j.). V obou básních, Herderově i RZého, je tedy obsah stejný. Ale krom obsahu jsou tu ještě jiné věci shodné: báseň Herderova je složena ve verších desitislabičných, a Libušin Soud také; ve verších Herderových je rhythmus trochejský a caesura většinou, nikoli vždycky, po slabice čtvrté, a v Libušině Soudu také. Jak to vše vysvětliti? *Náhodou?* Tu bychom musili tvrditi: Čechové měli z dob pradávných zlomek, RZý; zlomek ten obsahoval *náhodou* „Libušin Soud" (ve sporu dvou bratří), složený ve verších 10slabičných s rhythmem trochejským a caesurou po 4té slabice, přísně nezachovávanou; zlomek ten byl do r. 1818 neznám; mezi tím složil Herder báseň, která v jeho sbírce („Volkslieder" 1779) měla zastupovati národní básnictví české, a vybral si k tomu konci z Hájkovy kroniky *náhodou* touž látku, jaká jest vzdělána v „Libušině Soudu", *náhodou* zachovaném, ale dotud (do r. 1779) neznámém; zvolil pro svou báseň verš 10slabičný, trochejský s nepřísnou caesurou po slabice 4té, a to je *náhodou* verš stejný jako v náhodou zachovaném, ale dotud neznámém „Libušině Soudu"; potom za 40 let po básni Herderově vyjde na jevo RZý a v něm jest „Libušin Soud", obsahem i formou stejný s básní Herderovou. Uvěří kdo v tuto náhodu, v tuto řadu náhod? Trvám že nikdo! Potom však nezbývá výklad jiný, než ten, že *„Libušin Soud" je složen podle Herderovy „Fürstentafel"!*

§. 22. Několik jiných příkladů drobnějších. S myšlenkou a výrazem:

kdaž *hada potříeti* chceši, na *hlavu* mu najjistějé Záb. 91, — srovnej: kterýž hlavu potře zlému hadovi, u Jungmanna ve Ztraceném ráji 1811, II. 270;

(mužstvo taže) *hlubinami lesóv* Záb. 98, — sr. hlubinami lesův, u Jungmanna v Atale 1805 str. 91;

(hluci) *soptichu krutú krutost* Záb. 185, — sr. soptiš hrdé vzdory, Jungm. Ztrac. ráj 1811, I. 87;

(Kruvoj) *uvádieše biedu* na lud Čest. 51, — sr. uvedl v náturu bídu, Jungm. tamže I. 284;

trudno nám váleti s těmi vrahy Čest. 156, — sr. trudno valčiti se Všemocným, Jungm. tamže I. 276;

by sě lsknula braň Čest. 173, — sr. na něm lskne se braň Jungm. tamže I. 209;

jak by hory s horami válely Čest. 185, *jak by les v les sě valil* Ben. 50, — sr. hora o horu se stýká litým sráženim, jako hora uvalená na horu, Jungm. tamže I, 256;

vypražená ústa otvierachu Jar. 188, — sr. vypráhlá ústa otvírají, Jungmann v Hlasateli I. 1806 str. 258;

těžcí *meči po bocéch jim visá* Jar. 240, — sr. po boce mu visel meč, Jungm. ve Ztrac. ráji 1811, II. 226;

Jaroslav jak orel letě . . . hna jako lev dráždivý Jar. 265 a 271, — sr. (Karel) jak Jaroslav Tatary zklátil . . . za nimi žena se dále a dál . . . z oblak jak orel . . ., (Čechové) rychle co dráždění lvové se hnali, J. Nejedlý v Puchmajerově sbírce III. 1798 str. 124;

pod ocelí chrabrost, udatenstvie Jar. 268, — srov. pod jeho přilbicí skvěla se zmužilost, Jungm. ve Ztrac. ráji 1811, II. 226;

Ludiša mu věnec staví, věnec z dubového listie Lud. 135, — srov. vstavím ji na hlavu věnec ze slézu modrého Jungm. v Atale 1805 str. 27;

s otňa zlata stola RZý, — srov. Černigova, otnja zlata stola, v písni o Igorovi (objevené 1795, vydané 1800), ve vydání Erbenově str. 10 a j.;

vstane jedno slunce po vsěm nebi, vstane Jarmír nad vsiu zemiu Oldř. 56, — srov. solnce světitsja na nebesě, Igor knjaz v ruskoj zemlji, tamže str. 20;

vetchými slovesy vzpěchu Jar. 58, — srov. starými slovesy, tamže str. 1;

prudko protiv sobě hnasta, dlúho spolu zápasista, ež dřěvce oba zlámasta Lud. 59 sl., — srov.: ta dva dobrá druhy proti sobě hnasta . . . tuť se prudce v hromadu srazista, až obě dřevě o se zlámasta, ve Štilfridu (básni mladší než chce býti RKý, dochované v rkp. knih. univ. Pr. z XV stol. a j.);

Lubor sě k ňemu přiboči Lud. 124, — sr. k ňemu sě Štilfrid přiboči, tamže;

třas se hnědě z ... síla Zab. 177. — sr. il timor gli caccia, u Tassa, Gerusalemme liberata VII. 110; *luků ... hlasu ... nesú* Čest. 45. — sr. fulgori di guerra in grembo tiene, tamtéž IX. 91: atd. atd.

Tu všude *vidíš nejzřetelněji z nemnoze jediný podání se z padělanosti. — paralely zjištěné jsou tedy svědectvím nepravosti RKZého.*

5) V RKZém jsou některé zvláštní myšlenky a výrazy stejné nebo podobné jako v textech Hankovi známých a blízkých; původcem jejich v RKZém mohl býti Hanka.

§. 23. V §§. předcházejících ukázáno, že v RKZém jsou věci, jež důzno vysvětlovati napodobením nebo přejetím z textů jiných, a to z textů, jež nejsou tak staré, jako RKZy býti chtí, a jež byly známy před r. 1817. Texty ony mohly býti známy také Hankovi, a bezpochyby známy mu byly. Kromě toho však nalézáme v RKZém výrazy a myšlenky některé zvláštní a při tom podobné nebo stejné, jako jsou v textech jiných, o kterých bezpečně víme, že Hanka před objevením RKZého je znal a jimi se obíral. Vysvětlení rozumné také zde není možno jiné, než-li z napodobení a přejímání, a k otázce: kdo asi mohl to napodobiti a přejímati? máme odpověď: mohl to napodobiti a přejímati ledakdos, kdo ony texty znal, ale zejména mohl to býti Hanka, o němž víme s jistotou, že texty, o které jde, před objevením RKZého skutečně znal.

Toho zde některý příklad.

§. 24. V Jaroslavu RKého stojí na bojišti proti sobě křesťané a Tataři, a nežli se boj započne, praví básník, že: „Kublaj káže všem svým *čarodějém,* hádačém, *hvězdářém,* kúzelníkóm, *aby zvěstovali uhodnúce, kteraký by konec boj jměl vzieti*“; na to prý „sebrachu sě nalit čaroději, hádači, hvězdáři, kúzelníci, na dvě straně kolo rozstúpichu *i na dlí trest črnú položichu i ju na dvě pólě rozščepichu;* prvéj pólě Kublaj imě vzděchu, vteréj pólě králi imě vzděchu: vetchými slovesy nad' sim vzpěchu; počechu trsti spolu vojevati i tresť Kublajeva sviezíše“. — Rovněž tak v Marco Polovu cestopise, zvaném „Million“, králové Uncham a Chinchiš stojí proti sobě a před počátím boje „Chinchiš, taterskej král, *přikáže čarodčníkóm a hvězdářóm svým, aby pověděli uhodnúce, kterakej by konec jejich boj měl vzieti.* Tehdy ti odpověděli a *na dvě rozdělili trst na dlí i položie před sebú na zemi,* a jednéj straně převzděli Chinchiš a druhéj Uncham, a řekli královi: „když my budeme čísti v svých knihách nad těmi trstmi rozščepenými, tehdy tě dvě polovici trsti budú spolu bojovati, a ten král zvítězí v boji, čiež polovice též trsti na druhéj usědne“ atd.

Tak vypravuje se věc v českém překladě Millionu, a to v jediném jeho rukopise (z XV. stol.), jejž máme. Tento rukopis byl před objevením RKého v rukou Hankových (Hanka vyslovuje to sám v listě psaném Dobrovskému 3. srpna 1817 a otištěném v Čas. Česk. Mus. 1870, str. 218). Že myšlenka (t. j. děj v RKém a v Millionu líčený) je stejná, jest patrno; patrno jest také, že i výrazy namnoze jsou nápadně podobné, ano stejné. Jak vysvětliti tuto podobu a stejnost? Náhodou zajisté nikoliv. Také ten výklad je nemožný, že věci, které jsou v Millionu a v Jaroslavu stejné nebo podobné, pocházejí z nějakého pramene společného; nemožný je ten výklad proto, poněvadž Marco Polo svůj cestopis podle vlastních zpomínek a zápisek složil, a nezkompiloval ho z pramenů cizích. Nezbývá tedy výklad jiný, než ten, že vytčené věci stejné jsou přejaty z jednoho z našich textů do druhého; a poněvadž nelze mysliti, že by Marco Polo (r. 1297) byl znal a užil českého Jaroslava, *vyplývá z toho nevývratně, že skladatel Jaroslava čerpal z Millionu.* Million byl sepsán jazykem starofrancouzským, pak od Fra Pipina (asi r. 1320) vzdělán latinsky, ze vzdělání Fra Pipinova přeložen do češtiny, atd.; skladatel Jaroslava mohl čerpati z Millionu latinského, ale máme bezpečné svědectví, že čerpal z *českého* (v Jaroslavu praví se, že čarodějnici *položili třtinu na délku;* je to rčení nepřípadné, poněvadž třtiny nelze položiti jinak než na délku; vysvětluje se pak nepřípadné toto rčení tím, že skladatel, bera tu věc z českého Millionu, textu jeho chybně porozuměl: v českém Millionu praví se totiž, že čarodějnici na dvé rozdělili trst *na dlí* i položie na zemi, t. j. „na dlí" patří tu k „rozdělili", *„rozdělili na dlí = rozštípli"*, skladatel Jaroslava pak zmýlil se a vzal „na dlí" k „položie"; omyl ten je bezpečným svědectvím, že skladatel Jaroslava čerpal z Millionu českého). Million český, jak pověděno, před objevením RKého byl v rukou Hankových, Hanka tedy mohl z něho pro Jaroslava čerpati.

§. 25. Několik jiných příkladů, kde se ukazuje oprávněnost téhož výkladu jako v příkladě právě vyloženém, chci jen krátce napověděti; vysvětlení stejné nebo podobné, jako bylo provedeno v příkladě předešlém, učiní si čtenář sám.

Hanka zabýval se stěskou Alexandreidou zlomku svatovítského. Tam praví se (ve v. 878), že pták, hledaje sobě místa pro hnízdo, bojí se, „aby hniezda vietr neobořil neb *sě had k dětem nevznořil*"; Hanka nedopatřením četl a vytiskl nevnořil (m. nevznořil); — s tím srov. v RZém: gore ptencem, k nimže *zmija vnori;* t. j. myšlenka podobná, v ní výraz *-nořiti* stejný, v RZém *vnořiti* jako v mylném přepisu Hankovy Alexandreidy, a mimo to ještě chybně bez *sě*.

V téže Alexandreidě čte se (ve v. 1430): „otstúpi *ho* vše náděje", kdež *ho* (t. Daria) jest Genitiv; — srov. v RKém: „otstúpi

náděja vše křesťany" Jar 104, kdež *vše křesťany* jest Akk., chybně místo Genitivu: chyby té mohl se snadně dopustiti napodobitel Hanka, poněvadž *ho*, které se čte ve stejném výraze v Alexandreidě, je tvar pro Gen. i pro Akk.; Hanka, neznaje náležitě vazby staročeské, mohl to míti za Akk., a mohl podle toho za správné míti říčení: otstúpi náděja *vše křesťany*.

Tamže čte se dále (ve v. 1823): „a kadyžkoli hnachu (peršti jezdcové), *jakžto mhla biěše ot prachu*": — srov. v RKém: podvihaje *sě mhla otc pracha* Jar. 247. Atd.

§. 26. Věci v RKZém napodobené a přejaté, o kterých byla řeč §§. 14—22, byly nám svědectvím, že RKZý složeny jsou v době mnohem pozdější, než-li v IX—XIV. století, a že jsou tedy padělky. Věci pak, vyložené v §§. 23—25, potvrzují toho, a nad to ještě ukazují, že myšlenky a výrazy odjinud přejaté a v RKZém napodobené *mohl přejmouti a napodobiti a snad přejal a napodobil Hanka*. Nalézáme však po téže stránce ještě věci jiné, věci, ze kterých nejen možnost a pravděpodobnost, nýbrž jistota vyplývá, že ten, jenž v RKZém odjinud přejímal a napodobil, byl *jistě Hanka;* o tom viz doleji v §§. 39—44.

6. Svědectví historická.

§. 27. Proti pravosti RKZého jsou dále svědectví se stanoviště literarně historického a kulturně historického, jakož i se strany příběhů, vypravovaných v jejich básních epických.

§. 28. Se stanoviště *literarně historického.*

Tu především ta okolnost napadá, že básně RKZého jsou v obsahu svém i v líčení a dikci rázu zcela jiného, než-li je všecka nepochybná a známá nám básnická literatura staročeská: liší se od této, jak Šafařík praví, jako den od noci a jako nebe od země (Gedichte aus Böhmens Vorzeit str. 26).

V obsahu pronikají idey národního vlastenectví, svobody a humanity. Idey tyto nejsou ve středověku neznámy, naopak vlastenectví politické durazně ozývá se u Dalimila, humanita křesťanská u Štítného atd.; ale přece všude tu je spolu ráz středověku, kdežto v RKZém jest při tom ráz moderní.

Co se pak týče dikce a líčení, také tu jest v básnictví středověkém v obyčeji způsob namnoze jiný, než-li v básnictví novověkém: kdo si přečte několik básní středověkých a přirovná je v té příčině k novověkým, přesvědčí se o tom. V RKZém je tento způsob nikoli středověký, nýbrž takový, jaký byl oblíben v době nové a znám před r. 1817. Považme na př., jaká umělost, hledanost a strojenost jest ve výrazu: (holub) žalostivo vrká hoře všemu lesu (Zbyh. 2). Považme, [illegible] nyní i v básnické náladě promluvil tak někdo, kdo [illegible] básní novověkých této fraseologii zvyklý. Kdo si [illegible]

představí a rozmyslí a kdo má trochu zkušenosti v historii literarní, uzná, že tento hledaný a strojený způsob vyjádření není známkou přirozenou ani známkou básníka středověkého, nýbrž ohlasem té básnické fraseologie, jaká byla známa a oblíbena v době nové před r. 1817. Jiné příklady téhož druhu jsou obsaženy nahoře mezi parallelami, několik pak jich ještě zde následuje:

(junoše) s němým lesem mlčie (Zbyh. 10);

Praha mlčie v jutřniem spaní, Vltava sě kúřie v raniej páře, za Prahú sě promodrujú vrši, za vrchy vzchod šedý projasňuje (Oldř. 30 sl.);

na lícech ruměnci ktviechu, oči jako nebe jasné (Lud. 10 sl.);

(hněvi) rozohnichu zraky jejú (Ben. 45);
jarota mu z žhavú zrakú pláše (Jar. 270);
skad hořěchu meče (Čestm. 184);
meči běsnichu protiv mečém (t. 62);
(Kruvoj) řváše chrabrost v svoje ľudi (t. 64);
zjutra rozpálimy krutost vsju (t. 37);
ručí koně neste za nimi našu krutost (Záb. 182);
braň má soptati krutost (t. 88);
hluci soptichu krutú krutost (t. 185);
kto rozplaka vaše hlasy (Čestm. 24);
pokroč vz rané blaho (t. 90);
vznide Vojmír v blahodějné jutro (t. 92); atd.

Vytčenými těmito vlastnostmi a zvláštnostmi staví se básně RKZého mimo kruh všech jiných básní staročeských, staví se proti nim stranou jako něco zvláštního.

Obhájcové tuto „zvláštnost“ vysvětlují tím, že prý byla „zvláštní“ škola básnická, škola „národní“, která takovéto „zvláštní“ básně skládala. Dejme na chvíli tomu, že tak bylo. Škola tato byla by měla kvésti od stol. X. do XIV., t. j. aspoň 500 let, a byla by měla kvésti nepřetržitě. Plody její byly by měly býti hojné, neboť komusi prý ještě ve XIV. stol. se podařilo, sestaviti z nich značnou anthologii, jejímž nepatrným zlomkem j[illegible] RKý (podle nápisů v něm obsažených je to prý konec[illegible] 25té, cel[illegible] 26. a 27. a začátek 28mé knih [illegible] nejmenším knihy I. a II. a veliká [illegible] se stalo, že z těchto hojných [illegible] chovalo se nic, než RZý a RK[illegible] nich nezachovala v jiných pan[illegible] opa, ani zmínka? Kosmas (ze[illegible] stol.), píšíce své kroniky, [illegible] také čerpali z takových [illegible] RKZ, kdyby je byli na[illegible] ilovi básně tyto zůstaly

nepovědomy? Obhájcové RKZého k tomu ke všemu zase nemohou odpověděti jinak, než tím, že to všecko se stalo *náhodou!*

Básně epické RKZého byly by měly vznikati buď hned po udalostech, o kterých vypravují, buď v době pozdější, ale přece stará. V prvém případě byli bychom měli epické básně, v nichž se opěvaly příběhy vlastenecké; ale o těch básních není nikde zmínky a nikde nijakého svědectví, jak bylo právě řečeno. V případě druhém byli by bývali staročeští pěvci, kteří duchem do dob starších vnikajíce vybírali si z nich látky ke svým skládáním. Na př. Palacký (Gedenkblätter 70) míní, že „Záboj" a „Čestmír" složeny jsou v XII. n. XIII. století, podle pověsti starších. Otázka: je pravdě podobno, že by v XII—XIII. stol. Čech-křesťan se byl ponořil do starých pověstí z doby pohanské, že by byl vzdělal z nich básně a že by těmto básním byl nechal starý ráz pohanský, starého ducha pohanského? je pravdě podobno, že by se takové básně s rázem pohanským byly líbily čtenářům a posluchačům, křesťanským Čechům stol. XII—XIII.? Kdo váží, jak bylo křesťanství v XII—XIV. stol. hluboce zakořeněno, jak se nejevilo jen zevně, nýbrž pronikalo i ducha (pověry, které byly v době staročeské, nejsou tomu na odpor), nepřisvědčí k otázkám právě vysloveným, neuvěří, že by ve XII. a XIII. stol. byly mohly vznikati české básně pohanské, ba ani tomu neuvěří, že by básně takové jako „Záboj" a „Čestmír" v křesťanských Čechách stol. XII—XIV. v tradici by se byly mohly chovati a že by někdo ve XIV. stol. by si byl troufal je opsati.

Epické básně RKZého mají některé známky, ze kterých vysvítá, že nepocházejí od skladatelů mnohých a velmi rozdílných, ano že některé pravděpodobně mají skladatele společné. Palacký poznal stejnost v komposici „Záboje" a „Čestmíra", i usoudil z toho, že skladatelem básně té i oné byla osoba táž (Gedenkblätter 70 sl.). Mám za to, že shledání Palackého je pravdivé. Jiní pak nalezli zase mnohé stejnosti a podoby v technice a dikci básní jiných v RKZ a usuzují z toho zase právem, že také tyto jiné básně jsou původu příbuzného. Úhrnem pak vyplývá z toho ze všeho, že básně RKZého nejsou básněny v dobách různých, nýbrž že všecky jsou původu velice příbuzného, že pocházejí ze stejné doby dílem i od týchž skladatelův. Doklady pro to jsou mn[illegible] uvedu z nich jeden, který je nad jiné důležit: *zaměsti* škaredíti)! Nesmyslné toto sloveso (viz o něm dol[illegible] vyskytuje se v Čestmíru, Jelenu a Jaroslavu, bá[illegible] jevují tím původ společný.

Na stránku literarně historickou patří [illegible] RKZého, a tu chci ukázati zejmena [illegible] jenž jest v RZém a dílem i v RK[illegible] v Záb. a Čestm.). Se čtvrtou [illegible]

(caesura), ale nikoli vždy, a [illegible]
je rhythmus celkem trochejský. Verš [illegible]
ratuře staročeské se nevyskytá, [illegible]
v písních srbských, a odtud [illegible]
V písních srbských caesura [illegible]
se nezachovává a v RKZém též ne. V [illegible]
se tento verš (v. Jagić, Archiv IV. [illegible]
není tedy přejat z básní staročeských [illegible]
v době pozdější, nemohl tedy [illegible]
staré. Kterak tedy vysvětliti [illegible]
srbských a v RKZém? Nezbývá [illegible]
buď ten, že RKZý jsou složeny v [illegible]
že zvolil verš podobný k srbskému. [illegible]
poznáním písní srbských v době [illegible]
výklad z padělání, je nezbytný tomu. [illegible]
zjevy stejné z náhody, a má kroh [illegible]
dectví pravdivosti v tom, že caesura [illegible]
jako v písních srbských, nýbrž trochu [illegible]
beném verši básně Herderovy.

§. 29. Se stanoviště *kulturně* [illegible]

Když básník něco líčí, mnoho [illegible]
vati ze svého domyslu (multa licent [illegible]
a příběhy skoro veskrze [illegible]
v jedné věci jest vázán: [illegible]
daných poměrů, v [illegible]
smyšlené, se odehrávají, [illegible]
a známou kulturní skutečnost [illegible]
si vymysliti řadu hrdin a [illegible]
země kteréhokoliv; ale [illegible]
nebylo v odporu proti [illegible] do
a země. Ve skladbách [illegible] příběh
větší, poněvadž meze [illegible] borské.

§. 30. V RKém, [illegible] osvědčeno
líčí se souboj, [illegible] vítězství
byl několikerý, [illegible] mnival se, že
na př. ve přích [illegible] o Beneši Heř-
n. *klanie* a *turnoj*, [illegible]
dvěma a tento [illegible] nku, že „protivníkům
zývají se ty [illegible] zchytralý, brzy zase
v sédání [illegible] třebují“. Já zase pozoruji
není. Tu [illegible] hájcích. Mám za to, že se
souboje tyto [illegible] že to platí o falsariovi RKého
bylo rytířské [illegible] a „hrozně“ bych odstranil. Pa-
a pravidla [illegible] mnohé oklamal a mnozí dosud
Proti [illegible] ké nejapný, poněvadž chytrost jeho
[illegible] *to známá vlastnost všech podvodníků*,
[illegible] ají chytře, pokud jim chytrost stačí;
[illegible] bezděky dopouštějí se skutků nejapných

tak, tu páni mezi hostinou poprvé dovídají se, z kakých prý příčin sě sněli, že totiž v souboji mají ukázati svou statečnost. Zápasníci podle pravidla před klaním jen mírně požívali pokrmů a nápojů k občerstvení těla; v Ludiši naproti tomu jest hodování líbezné a hodování slavné za předlúhými stoly knížecími, a odtud, od hodovních stolů, jdou páni zápasiti. V kolbách podle pravidla vystupují zápasníci hned na koních; v Ludiši naproti tomu stojí kdesi opodál pavlače knížecí a sedají na koně teprve, když kníže „na koho káže", koně tedy bezpochyby každý si u sebe drží, anebo to činí jejich nějací štolbové. V kolbách podle pravidla nebojuje se na život a na smrt a nebojuje se tedy zbraní ostrou; v Ludiši naproti tomu ženou zápasníci proti sobě dřevci ostrých hrotů. V kolbě podle pravidla, když je kdo s koně svého dřevcem sokovým „svržen" nebo „smeten", jest přemožen, a nesmí bojovati dále; v Ludiši naproti tomu je Spytibor od Srpoše „vysazen ze sedla", vítěz Srpoš seskočí s koně také, oba dobudou mečův a šermují až zase Srpoš v chladnou zemi padne. Atd. Úhrnem: skladatel Ludiše líčí nám středověké prý klaní, ale scény jím vylíčené naprosto se liší od známého středověkého klaní skutečného (sr. Knieschek v Mittheil. des Vereins f. Gesch. der Deutschen in Böhmen 1886, 137 sl.).

§. 31. V „*Čestmíru*" líčí se zvláštní dobývání hradu Kruvojova: Pražané přiklonili stromy vysokorostlé k hradbě, za tím prý účelem, aby kládý, jež by obhájcové s hora spouštěli, po těch stromech se svalovaly. Takovým přístřešim proti kládám se chránice postavili se prý Pražané do řady ke zdi hradební, položili si dřeva na ramena a postavili dřevce podle sebe; ze dřev a dřevcí jakési lešení uděláno, jehož částí jsou i těla Pražanův. Na tuto řadu vystoupí druhá řada, druhá vrstva Pražanův a sváže zase kopí po ramenou rozložená. Na tu zase řadu vystoupí řada třetí. Na tu čtvrtá. Na tu pátá. Tito páti sahají až „k vrchu ku hradovu". S tohoto vrchu, t. j. nejvyššího místa hradebního, prý hoří meče, sípí střely a řítí se bouřící kládý, ale Pražané páté vrstvy zpod přiklonených stromů nebo skrze ně odolají tomu všemu a „jarno přese zdi" tekou atd. Věci zde líčené mohly by se vypravovati o equilibristech a clownech; že by skuteční válečníci a dobyvatelé něco takového mohli vykonati, není a nebylo nikdy možno. Palacký sám vyslovil, že tímto způsobem v Čechách nikdy žádného hradu dobýváno nebylo a býti nemohlo (Gedenkblätter 71). Skladatel „Čestmíra" vylíčil tedy něco, co s daty kulturněhistorickými nikterak nelze srovnati.

§. 32. V *RZém* nalézáme zase nesrovnalosti u vylíčení života společenského. Čechové žijí v rodině nedílné (zádruze). Hlava rodiny takové má v několika verších RZého několik jmen: ot, glava, vladyka a snad také vojevoda (neboť prý

„svéj čeledi vojevodí"). Umře-li „hlava" čeledina, vyberou si děti z roda „vladyku"; při tom však má i každý „ot" své čeledi „vojevoditi". Rodina jest nedílná; ale bratří Chrudoš a Stahlav, když jim otec zemře a když se ještě o dělení nedohodli, jsou přece již každý jinde na svém panství, Chrudoš na Otavě a Stahlav na Radbuze, mnoho mil od sebe. Chrudoš chce jakožto prvorozenec býti dědicem hlavním a to se v básni vytýká jako zvyk prý německý; ale v Němcích zvyku toho nebylo. Několik řádkův, a v nich tolik odporů! (Sr. Masaryk v Athen. III. 409 sl., Archiv f. slav. Phil. X. 68 sl.).

§. 33. Se strany *vypravovaných příběhův.*

Příběh lze historicky kontrolovati v RKém v Oldřichu, v Beneši a v Jaroslavu; kontrolou tou zkoušen RKý již několikráte, posledně od prof. Golla (Histor. rozbor básní RKého Oldřicha, Beneše a Jaroslava, 1886).

§. 34. V *Oldřichu* vstupuje Jaromír po druhé na trůn knížecí, „vstane Jarmír nad vsiu zemiu opět". V pramenech dějepisných nepraví se dosti zřetelně, že by Jaromír byl vládl dvakráte, ale podobá se tak; vláda jeho první byla by bývala krátká r. 1003, druhá pak po vypuzení Polákův 1004—1012. Že nastoupení Jaromírovo r. 1004 bylo druhé a že týž byl již vládl r. 1003, jest konjektura, kterou ze slov kronikáře Dětmara Mezborského (zemř. 1018 nebo 1019) učinil Dobner a vyslovil r. 1772 a 1777. Dejme tomu, že kombinace Dobnerova je správna, že Jaromír panoval skutečně dvakráte. Otázka: odkud věděl o tom skladatel Oldřicha? Odpověď: buď *α*) věděl o tom ze své paměti a byl tedy nedalekým vrstevníkem Jaromírovým; nebo *β*) věděl o tom a čerpal v době některé pozdější, ale přece staré, z nějakého pramene nám neznámého; nebo *γ*) věděl o tom z Dobnera a byl novověkým padělatelem.

Palacký mínil, že skladatel Oldřicha má dotčenou vědomost z vlastní paměti, a kladl jej proto do doby Jaromírovy i pokládal tuto okolnost za důkaz pravosti RKého. Avšak v témž Oldřichu je jiná věc, která vyvrací mínění Palackého. Děje se tu totiž útok od Malé Strany přes most do Prahy, a Praha (Staré Město) je tu město opevněné. Opevnění dostalo se Praze teprve v 2. polovici století XIIItého, skladatel Oldřicha nemohl tedy žíti před touto dobou, nýbrž až někdy pozdě po tom, když se již nepamatovalo a nevědělo, že opevnění Prahy jest nedávné a nové. Výklad *α*), že skladatel Oldřicha byl vrstevníkem Jaromírovým, je tedy nemožný, a obhájcům RKého zbývá z uvedených prve tří výkladů jen ještě výklad *β*), totiž výklad, že skladatel Oldřicha žil v době některé pozdější (t. j. po opevnění Prahy), ale přece staré (t. j. před 3tí třetinou stol. XIVtého, neboť RKý, v němž jeho báseň jest obsažena, má-li býti pravý, nemůže se klásti do doby pozdější, než-li

do polovice stol. XIV), tedy že žil asi okolo r. 1300. Otázka: odkud věděl skladatel okolo r. 1300, že Jaromír panoval dvakráte? K tomu nemohou obhájcové odpověděti jinak, než-li že to věděl z pramene *náhodou* nyní neznámého a *náhodou* také starým českým kronikářům neznámého nebo aspoň od nich neužitého.

Ale je ještě jiná a velmi důležitá věc na pováženou. Příběh v Oldřichu vypravovaný vypravuje se také v kronice Hájkově (r. 1541) a jest tu i tam vypravován příběh v podstatě týž a v jednotlivostech dílem rozdílný, dílem však tak podobný a stejný, že mezi oběma texty musí býti nějaká souvislost. V Oldřichu „pastucha hlásá", u Hájka „pastýř volá"; v Oldřichu týž „hlasno trúbí", u Hájka „počal velmi hlasitě trúbiti", atd. Věc tato dá se nejsnáze a nejpřirozeněji vyložiti tím, že skladatel Oldřicha žil po Hájkovi a čerpal z Hájka. Obhájcové RKého nemohou výkladu tomu pranic vytýkati, ale přece ho nemohou přijmouti a musí tvrditi a dokazovati: že Hájek a skladatel Oldřicha čerpali z pramene společného, nyní *náhodou* neznámého; nebo že Hájek čerpal z básně podobné k Oldřichovi a nyní *náhodou* neznámé; anebo že Hájek čerpal z Oldřicha našeho, ale *náhodou* v některých věcech že se od něho odchyloval, atd. Tedy náhoda a pořád náhoda, a již tím je výklad obhájcův pravdě nepodobný.

§. 35. Prof. Tomek, bráně proti prof. Gollovi Oldřicha RKého (v ČČMus. 1886), uznává a potvrzuje též shodu Hájka s RKým, ale tvrdí, že Hájek čerpal z RKého (str. 362 a 363 sl.). Důvody má tyto (str. 365): kdyby skladatel Oldřicha byl čerpal z Hájka, tedy

a) „byl by z něho mohl přijmouti mnoho zajímavých podrobností k obšírnějšímu vyličení děje", a toho v básni není; a

b) byla by to náhoda podivu hodná, že by se byl při tom vyhnul některým chybným topografickým výmyslům Hájkovým.

Proti tomu jest připomenouti:

ad *a*) Básník-padělatel ovšem mohl přejmouti z Hájka více, než přejal, zejmena mohl přejmouti ještě také „mnoho zajímavých podrobností k obšírnějšímu vyličení děje", ale nemusil tak učiniti a neučinil tak. Proč tak neučinil, po tom nám netřeba pátrati. Vždyť totéž platí také naopak a proti prof. Tomkovi. Podle něho totiž čerpal Hájek z RKého. Také v RKém je „mnoho zajímavých podrobností k obšírnějšímu vyličení děje", jež Hájek přejmouti mohl a nepřejal; na otázku, „proč" se tak nestalo, odpovídá prof. Tomek sám, to že je „mluvení", které „nic neprospívá", — a tato jeho odpověď platí zajisté také pro alternativu prvější, je to odpověď, kterou si prof. Tomek k námitce své sám dává.

ad *b)* Topografický obraz Prahy je nesprávný v Hájkovi i v Oldřichu RKého. Nesprávnost tato vysvětluje se velmi snadně. Tradice stará líčí útok na hrad. Měnitel pozdější však dělá z útoku na hrad (zajisté neporozuměním, nikoliv úmyslně) útok na Staré město, přenáší děj s jeviště vlastního na jeviště jiné, jemu dostatečně nepovědomé. Podrobnosti místní, obsažené ve tradici staré, nehodí se pro jeviště změněné; měnitel musí také je změniti, a mění, jak se mu zdá nejlépe. Že při tom měnění nemůže náhodou se vyhnouti odporům, vyplývajícím ze změny jeviště, a že musí chybiti, rozumí se samo sebou, a proto je topografický obraz nesprávný v Hájkovi i v Oldřichovi. Udati do podrobna a bezpečně, jaký obraz je v Hájkovi a jaký v Oldřichovi, není lze, poněvadž vypravování tu i tam, a zejmena v Oldřichovi není dosti zevrubné a jasné, není tak zevrubné a jasné, abychom si mohli z toho sestrojiti příslušné obrazy bezpečné a bez domněnek. To je nejkrajnější koncesse, kterou v této příčině lze učiniti obhájcům RKého. Jestliže přes to nalézají, že v obrazu Hájkovu jest ta a ta chyba, v Oldřichu pak že není, ergo že nemůže býti Oldřich skládán podle Hájka, tedy podávají domněnky a výklady pro RKý velmi benevolentní, ale nepodávají důkazův [1]).

Úhrnem: professor Tomek uznává a potvrzuje shodu Hájka s RKým; vysvětluje ji tím, že Hájek čerpal z RKého; ale důvody jeho toho nikterak nedokazují, možnost, že by skladatel Oldřicha byl čerpal z Hájka, není jimi nijak odvrácena nebo nepodobnou učiněna, a kritika, kdyby i k jiným věcem nepřihlížela, jest po výkladě páně Tomkovu tam, kde byla předtím, totiž: buď Hájek čerpal z Oldřicha RKého, anebo skladatel Oldřicha čerpal z Hájka!

§. 36. V *Beneši* líčí se vítězství Čechův nad vpadlými do země Němci Sasíky; vůdce český je Beneš Heřmanóv. Příběh kladou obhájcové dílem do r. 1203, dílem do doby braniborské.

Že Beneš, syn Heřmanův, ok. r. 1200 žil, je dosvědčeno listinami. Že by však tento Beneš byl dobyl nějakého vítězství nad Sasíky, není dosvědčeno nijak. Palacký domníval se, že okolo r. 1817 nikdo nevěděl a věděti nemohl o Beneši Heř-

[1]) Prof. Tomek praví na konci svého článku, že „protivníkům RKého ten falsarius brzy je člověk nad míru zchytralý, brzy zase najednou hrozně nejapný, jak toho kde potřebují“. Já zase pozoruji toto kolisavé o falsariovi mínění při obhájcích. Mám za to, že se nemýlíme ani na té ani na oné straně a že to platí o falsariovi RKého i RŽého. Jen ty gradace „nad míru“ a „hrozně“ bych odstranil. Padělatel RKZého byl chytrý, vždyť mnohé oklamal a mnozí dosud klamu jeho nepoznávají; ale byl také nejapný, poněvadž chytrost jeho všude přece nestačila. Ostatně *je to známá vlastnost všech podvodníkův*, které kdy lidstvo poznalo: jednají chytře, pokud jim chytrost stačí; kde jim však chytrost nestačí, bezděky dopouštějí se skutků nejapných a tím se prozrazují.

náděja vsě křesťany" Jar. 104, kdež *vsě křesťany* jest Akk., chybně místo Genitivu; chyby té mohl se snadně dopustiti napodobitel Hanka, poněvadž *ho,* které se čte ve stejném výraze v Alexandreidě, je tvar pro Gen. i pro Akk.; Hanka, neznaje náležitě vazby staročeské, mohl to míti za Akk., a mohl podle toho za správné míti rčení: otstúpi náděja *vsě křesťany.*

Tamže čte se dále (ve v. 1823): „a kadyžkoli hnachu (peršti jezdcové), *jakžto mhla bieše ot prachu*": — srov. v RKém: podvihaje sě *mhla ote pracha* Jar. 247. Atd.

§. 26. Věci v RKZém napodobené a přejaté, o kterých byla řeč §§. 14—22, byly nám svědectvím, že RKZý složeny jsou v době mnohem pozdější, než-li v IX—XIV. století, a že jsou tedy padělky. Věci pak, vyložené v §§. 23—25, potvrzují toho, a nad to ještě ukazují, že myšlenky a výrazy odjinud přejaté a v RKZém napodobené *mohl přejmouti a napodobiti a snad přejal a napodobil Hanka.* Nalézáme však po téže stránce ještě věci jiné, věci, ze kterých nejen možnost a pravděpodobnost, nýbrž jistota vyplývá, že ten, jenž v RKZém odjinud přejímal a napodobil, byl *jistě Hanka;* o tom viz doleji v §§. 39—44.

6. Svědectví historická.

§. 27. Proti pravosti RKZého jsou dále svědectví se stanoviště literarně historického a kulturně historického, jakož i se strany příběhů, vypravovaných v jejich básních epických.

§. 28. Se stanoviště *literarně historického.*

Tu především ta okolnost napadá, že básně RKZého jsou v obsahu svém i v líčení a dikci rázu zcela jiného, než-li je všecka nepochybná a známá nám básnická literatura staročeská; liší se od této, jak Šafařík praví, jako den od noci a jako nebe od země (Gedichte aus Böhmens Vorzeit str. 26).

V obsahu pronikají idey národního vlastenectví, svobody a humanity. Idey tyto nejsou ve středověku neznámy, naopak vlastenectví politické důrazně ozývá se u Dalimila, humanita křesťanská u Štítného atd.; ale přece všude tu je spolu ráz středověku, kdežto v RKZém jest při tom ráz moderní.

Co se pak týče dikce a líčení, také tu jest v básnictví středověkém v obyčeji způsob namnoze jiný, než-li v básnictví novověkém; kdo si přečte několik básní středověkých a přirovná je v té příčině k novověkým, přesvědčí se o tom. V RKZém je tento způsob nikoli středověký, nýbrž takový, jaký byl oblíben v době nové a znám před r. 1817. Považme na př., jaká umělost, hledanost a strojenost jest ve výrazu: (holub) žalostivo vrká hoře všemu lesu (Zbyh. 2). Považme, zda-li by nyní i v básnické náladě promluvil tak někdo, kdo není čtením básní novověkých této fraseologii zvyklý. Kdo si věc dostatečně

představí a rozmyslí a kdo má trochu zkušenosti v historii literarní, uzná, že tento hledaný a strojený způsob vyjádření není známkou přirozenou ani známkou básníka středověkého, nýbrž ohlasem té básnické fraseologie, jaká byla známa a oblíbena v době nové před r. 1817. Jiné příklady téhož druhu jsou obsaženy nahoře mezi parallelami, několik pak jich ještě zde následuje:

(junoše) s němým lesem mlčie (Zbyh. 10);

Praha mlčie v jutřniem spaní, Vltava sě kúřie v raniej páře, za Prahú sě promodrujú vrši, za vrchy vzchod šedý projasňuje (Oldř. 30 sl.);

na lícech ruměnci ktviechu, oči jako nebe jasné (Lud. 10 sl.);

(hněvi) rozohnichu zraky jejú (Ben. 45);
jarota mu z žhavú zrakú pláše (Jar. 270);
skad hořěchu meče (Čestm. 184);
meči běsnichu protiv mečém (t. 62);
(Kruvoj) tváše chrabrost v svoje ludi (t. 64);
zjutra rozpálímy krutost vsju (t. 37);
ruči koně neste za nimi našu krutost (Záb. 182);
braň má soptati krutost (t. 88);
hluci soptichu krutú krutost (t. 185);
kto rozplaka vaše hlasy (Čestm. 24);
pokroč vz rané blaho (t. 90);
vznide Vojmír v blahodějné jutro (t. 92); atd.

Vytčenými těmito vlastnostmi a zvláštnostmi staví se básně RKZého mimo kruh všech jiných básní staročeských, staví se proti nim stranou jako něco zvláštního.

Oblájcové tuto „zvláštnost" vysvětlují tím, že prý byla „zvláštní" škola básnická, škola „národní", která takovéto „zvláštní" básně skládala. Dejme na chvíli tomu, že tak bylo. Škola tato byla by měla kvésti od stol. X. do XIV., t. j. aspoň 500 let, a byla by měla kvésti nepřetržitě. Plody její byly by měly býti hojné, neboť komusi prý ještě ve XIV. stol. se podařilo, sestaviti z nich značnou anthologii, jejímž nepatrným zlomkem je prý RKý (podle nápisů v něm obsažených je to prý konec kapitoly 25té, celá kap. 26. a 27. a začátek 28mé knih třetích; ztratily se tedy prý při nejmenším knihy I. a II. a veliká část knih III!). Otázka: jak se stalo, že z těchto hojných plodů školy „národní" nezachovalo se nic, než RZý a RKý? jak se stalo, že se nám o nich nezachovala v jiných památkách starých nikde ani stopa, ani zmínka? Kosmas (zemř. 1125) a Dalimil (na poč. XIV. stol.), píšíce své kroniky, pátrali po pramenech, i byli by zajisté také čerpali z takových básní historického obsahu, jaké jsou v RKZ, kdyby je byli nalézali; jak se stalo, že Kosmovi a Dalimilovi básně tyto zůstaly

psanému „czyefy“ (= čěsi, časové); vykládal je za „Češi“ a vytiskl:

biechu u vojště líti *Češi,*

= byli u vojště (perském!) líti *Čechové*[1])! Vzav pak psané czyefy za = *Češi*, soudil, že i předcházející slovo, ježto se s *Češi* rýmuje, musí míti koncovku *-ší*, a četl i vytiskl tedy zamyefy = *zaměší*.

Tím způsobem dostal Hanka čtení — ovšem chybné —:

tehdy sě zástup zaměši,
biechu u vojště líti Češi —,

a šlo ještě o význam slova *„zaměšiti“*. Slova takového není ani v češtině ani jinde ve slovanštině, — bylo tedy třeba vyhledati a dáti mu význam nějaký takový, jaký by se podle smyslu na tomto místě hodil. Hledal tedy Hanka a hádal, a ustanovil (ve slovníčku připojeném k vydání Alexandreidy), že *zaměšiti* je = zaškarediti, *zaměšiti sě* = zaškarediti se, — ovšem zase chybně.

Úhrnem: slovo *„zaměšiti* = zaškarediti“ je chybné, vzniklo z mylného domnění Hankova a existovalo okolo 16. září 1817 (kdy nalezen byl RKý) jenom u Hanky (totiž jenom v jeho hlavě a v jeho opise Alexandreidy).

V tom nalezl týž Hanka RKý (16. září 1817) a v něm čte se totéž slovo třikráte:

zaměšichu sě voji Čestm. 54 (v rkp. psáno zamiefichu),
zaměši sě chám jich krutým hněvem Jar. 12 (zamiefi),
vrah zaměši zraky Jel. 12 (zamiefi).

V originále je na těch místech psáno zamiefi-, a to ovšem mohlo by se čísti také zamie*si*-; ale čteme-li tak, nedostáváme dobrého smyslu. Přesvědčme se o tom:

v Čestmíru vyzývá vůdce své vojsko ku potrestání Kruvoje, a aby je více rozníttil, líčí, kterak Kruvoj nevěrně jednal; po této řeči a účinkem jejím, praví báseň RKého,

„zamiefichu sě voji“;

čteme-li to *„zamiesichu sě* voji = zamísili se, zamíchali se“, tedy nevidí se, proč by se byli vojové „zamíchali“ (po řeči, která je měla povzbuditi a rozníttiti), — čteme-li však „zaměšichu sě voji = zaškaredili se vojové“, tedy máme smysl docela dobrý;

v Jaroslavu jsou Tataři na útěku před křesťany, a proto

„zamiefi sě chám jich krutým hněvem“;

čteme-li *„zamiesi sě“*, dostaneme verš nesmyslný, = chám zamíchal se hněvem, — čteme-li však „zaměši sě = zaškaredil se krutým hněvem“, tedy máme smysl opět docela dobrý;

---

[1]) Touž chybu opakuje po Hankovi také p. Hattala r. 1881.

v Jelenu vypadl vrah na jinocha a
„zamiesi zraky“;

čteme-li „*zamiesi* zraky = zamíchal zraky“, máme zase smysl neuspokojivý, — kdežto čtením „*zaměši* zraky = zaškaredil zraky“ opět smysl zcela dobrý se dostává.

Ve všech tedy případech RKého smysl žádá, abychom volili čtení „zaměši-“ a význam = „zaškaredíti“. Sloveso „*zaměšiti* = zaškaredíti“ poznali jsme nahoře jako chybu, které se dopustil Hanka ve své Alexandreidě, jako tvar, jenž před 16. zářím 1817 existoval jen u Hanky a nikde jinde, — a v RKém, nalezeném 16. září 1817 od téhož Hanky vyskytuje se totéž sloveso zase! Hankův chybný přepis Alexandreidy a Hankou nalezený RKý shodují se tedy v tom, že oba mají chybné sloveso „*zaměšiti* = zaškaredíti“, sloveso, které do 16. září 1817 neexistovalo nikde jinde, než jen u Hanky. Kterak vysvětliti tuto shodu? Vysvětlení rozumné zajisté není možno jiné, než že chybné „*zaměšiti* = zaškaredíti“ na obou místech, v Hankově přepisu Alexandreidy i v RKém, je původu stejného, že *obojc pochází z téže hlavy Hankovy*. Do přepisu Alexandreidy dostalo se chybné toto sloveso z hlavy Hankovy přímo přepisovatelem Hankou samým. Ale *jak dostalo se do RKého?* Odpověď: též *Hankou samým*. Neboť: Hankova Alexandreida vyšla až 1818, jeho sloveso „*zaměšiti* = zaškaredíti“ nebylo před objevením RKého nikomu známo; proto tedy nelze nikoho vsunouti mezi Hanku a RKý, nikoho, kdo by byl sloveso to od Hanky přejal a do RKého vložil; proto nelze jinak než míti Hanku za bezprostředního původce slovesa „*zaměšiti* = zaškaredíti“ v RKém, t. j. voliti výklad: že *Hanka byl při padělání RKého účasten*.

§. 41. Zájmeno *vcš* = omnis mělo ve staré češtině v jednotném čísle Nom. Akk. neutr. *vše*, Gen. masc. neutr. *vše*ho, Dat. *vše*mu, Lok. ve *vše*m, t. j. v těchto tvarech mělo vždycky *všc-*; naproti tomu v jistých jiných tvarech mělo krátké *vše-* nebo dlouhé *všie-*, zejména změly sing. Nom. fem. *vše*, plur. Nom. fem. a neutr. a Akk. *vše*, plur. Gen. Lok. *vše*ch, Dat. *vše*m, Instr. *vše*mi, sing. Instr. masc. neutr. *všie*m, fem. Gen. *všie* a Dat. Lok. *všie*j. — Hanka mylně se domníval, že tu všude a bez rozdílu bývalo *vse-* nebo *vsie-*, že na př. Gen. masc. a neutr. zněl *vše*ho a nikoli *všc*ho, fem. *vsie* a nikoli *všie*, že Lok. sing. a Dat. plur. změly stejně *vse*m a nikoli rozdílně *všc*m a *vše*m atd., a dal toto své mylné mínění na jevo před objevením RKého. — Potom objevil Hanka RKý a týž má vždy a jenom *vse-* n. *vsie-* a nikdy *vše-*, *vše-*, *všie-*, t. j. má tvary veskrze odchylné od pravidla staročeského a shodné se starší chybnou theorií i praxí Hankovou. — Kterak vysvětliti tuto shodu? Tvary jsou chybné a stejné v RKém i u Hanky; vyskytují se u Hanky dříve a v RKém potom, a nevyskytují se

nikde jinde; nelze jich tedy v RKém vysvětliti jinak než tím výkladem, že se tam dostaly *Hankou samým*, t. j. *že Hanka byl při padělání RKého účasten.*

§. 42. Za novočeské spisovné *již, již* a obecné *už* bylo ve staré češtině vždycky *již(e)* nebo *již*, a nikdy *u*. Hanka domníval se mylně, že se staročesky říkalo *u* (= již, už, už), a dospěl k tomu domnění chybným čtením v rukopise svato-Vítském. Tu psáno: „nebo yſta oči moji viděly". Hanka četl chybně „*u*ſta" místo „*y*ſta" a napsal k tomu výklad, že prý „uſta" jest = „u sta = už sta", tedy že stč. *u* = *už*. Totéž vyslovil ještě v jiném výkladě při témž rukopise sv.-Vítském. Oboje jest vytištěno před oznámením RZého (ve 2. sv. Star. Skládaní 1818 str. XXXI). Potom vyšel na jevo RZý a v něm čte se: „*u* nebudu súditi vám svády", t. j. *u* místo *již(e)*, právě jako u Hanky. Adverbium *u* = *již* nebylo v jazyce českém nikdy a nikde, kromě okolo roku 1818 v chybném domnění Hankovu; touž dobou přichází na jevo RZý a v něm jest chybné *u* = *již;* vysvětlení rozumné není možno jiné, než že toto chybné slovo dostalo se do RZého odtud, kde jedině se nalézalo, totiž od Hanky a Hankou, — že *Hanka byl při padělání RZého účasten.*

§. 43. Hanka přeložil ze srbštiny píseň *Tkanice a dívka*, pak složil báseň *Na sebe*; k oběma těmto básním ukazuje *Kytice* RKého. Je potřebí, abychom si připomenuli jejich obsah.

Tkanice a dívka.

Sedí dívka na vysoko,
na vysoko, na široko,
svilu (hedvábí) přede, svilu plete,
a s tkanicí si hovoří:
„Kdybych znala, má tkanice,
„že tě mladík bude nosit,
„svilou bych opletala,
„zlatem bych tě uvíjela
„i perlami ozdobila;
„kdybych znala, má tkanice,
„že tě starý bude nosit,
„lýkem bych tě opletala
„a rohožem opletala,
„kopřivami ozdobila".

V písni *Na sebe* líčí Hanka, kterak matka jej novorozeného v háji růžovém kolébala a při tom zvolala:

„Gdybych věděla
„moje robátko,
„že z tebe bude
„dobrý věrný Čech,
„ovinula bych
„tebe ruzemi
„libovonnými!" —
Zahřmělo nebe! —
„Gdybych věděla
„malé robátko,
„že z tebe bude
„lichý zrádný Čech,
„opletla bych tě
„v krutou rohoži,
„v trní hodila!"

„*Tkanice*" vytištěna jest v Hankově „Prostonárodní srbské muse" r. 1817, před objevením RKého. Píseň „*Na sebe*" vytištěna byla později (1819), ale složena byla též před objevením RKého; víme to od životopisce Hankova dr. Glückseliga

(„Václav Hanka“ 1852, str. 8), kterýž měl zprávy od Hanky samého.

Potom objevil se RKý a v něm čte se v písni *Kytici*, kterak dívka, vyjdouc ku potoku pro vodu, oslovuje zde kytici, která k ní „po vodě plyje“, těmito slovy:

„Kdabych věděla
„kytice krásná,
„kto tebe v kyprú
„zemicu sáze,
„tomu bych dala
„prstének zlatý.

„Kdabych věděla
„kytice krásná,
„kto tebe lýkem
„hebúčkým sváza,
„tomu bych dala
„jehlicu z vlasóv.

„Kdabych věděla
„kytice krásná,
„kto tě po chladnéj
„vodici pusti,
„tomu bych dala
„vienek svój s hlavy“.

Podoba písní těchto je zajisté zřejmá a zvláštní. Jak ji vysvětliti?

Píseň srbská *(Tkanice a dívka)* je zajisté původní, v ní zajisté nikdo nebude nic vysvětlovati přejetím z obou básní českých.

Píseň Hankova *Na sebe* má podobnou myšlenku základní a dále stejnou formu apostrofickou a některé stejné výrazy s písní srbskou; je tedy zajisté složena podle písně srbské. Táž píseň *Na sebe* má však i zvláštnost, kterou se liší od písně srbské, totiž verš pětislabičný s rhythmem, jenž patrně chce býti adonský. Týž verš a rhythmus je také v *Kytici* RKého, ale v písni *Na sebe* nemůže býti vykládán z napodobení *Kytice*, poněvadž ona byla složena před objevením RKého.

Konečně *Kytice* RKého v části vytčené (v apostrofě) shoduje se s oběma písněmi předešlými v podobné myšlence základní a ve stejné formě apostrofické, s písní Hankovou nad to i ve zvláštním verši pětislabičném a rhythmu celkem adonském. Vzniknutí těchto shodných věcí nelze vysvětliti rozumně jinak než tím výkladem, že v *Kytici* napodobeny jsou obě písně prvější, a napodobení toto nemohlo se státi před 16. zářím 1817 *od nikoho jiného, kromě od Hanky.*

§. 44. Ve všech těchto případech máme nějakou zvláštnost *M* (zaměšiti = zaškarediti, vše- místo vše- a všě-, u = už, apostrofu „Kdybych . . .“), která jest před objevením RKZého u Hanky a jenom u Hanky. Potom objeví se RKZý a výhradně Hankova zvláštnost *M* vyskytuje se v nich také. Jak to vysvětliti? Vysvětlení může se podávati troje:

a) Snad se Hankovská zvláštnost *M* vyvinula v RKZém sama sebou a tedy s Hankou nesouvisí. Výklad ten je absurdní. Přesvědčíme se o tom, když jej provedeme na některém případě konkretním. Volme k tomu účelu *zaměšiti*. Hanka chybným čtením (v. §. 40) dostal sloveso *zaměšiti* a chybným výkladem dal mu význam „zaškarediti“; slovesa toho v jazyce českém a žádném jiném není a nikdy nebylo, je to sloveso nebývalé a Hankou chybně smyšlené. Potom objeví se RKý a v něm vyskytuje se stejné sloveso třikráte. Uvěří někdo, že se v RKém

vyvinulo samo sebou a bez souvislosti s Hankou? Kdyby neumělý dilettant vykopal někde kostru vlči, kdyby ji nepoznal a měl ji za kostru nějakého dravce ptáka, kdyby pak podle té nepoznané kostry konstruoval z brusu nového dravce *M* s vlastnostmi těmi a těmi, kdyby tento dilettantův omyl od přírodopisců byl poznán a dokázán, a kdyby pak týž dilettant přišel a ukazoval dravce *M* — prý podle skutečnosti vymalovaného: našel by se přírodopisec, který by tomu klamu uvěřil? který by uvěřil, že onen prvý exemplář dravce *M* vznikl sice omylem, ale tento druhý exemplář že může býti ze skutečnosti? Přírodopisec takový zajisté by se nenašel, nýbrž každý odmítal by od sebe výklad podávaný jakožto absurdní, — a proto zamítne i rozvážný filolog nahoře naznačený výklad zvláštnosti *M* v RKZém jako absurdní.

b) Snad znal Hankovu zvláštnost *M* někdo jiný a ten byl při padělání RKZého účasten a vnesl *M* do RKZého. Vysvětlením tím uznávaly by se RKZý za padělky, ale padlo by svědectví, plynoucí nám ze zvláštnosti *M*, že při padělání RKZého byl účasten sám Hanka. Avšak vysvětlení toto jest nemožné. Neboť zvláštnost *M* byla před objevením RKZého jenom u Hanky a nelze se domnívati, že by někdo toho času touž zvláštnost *M* z Hanky byl dobyl nebo dostal, někdo, koho bychom pak mezi Hanku a RKZý mohli vsunouti. Kdyby prve zmíněný dilettant vytasil se dříve se „zvláštním dravcem" *M*, vymalovaným prý podle skutečnosti, a kdyby mu pak odborníci dokázali, že on sám a mylně obraz stejný *M* kdysi si byl utvořil a od té doby v mysli své nosil, zajisté žádný přírodopisec neohlížel by se po nikom, koho by vsunul mezi obraz nalezený v mysli dilettantově a mezi vymalovaného dravce *M*, a koho by za původce tohoto obrazu *M* vydával. Potom však zbývá jen vysvětlení třetí:

c) Zvláštnost výhradně Hankovská *M*, vyskytujíc se také v RKZém, dostala se tam Hankou samým, t. j. *Hanka byl při padělání RKZého účasten, jest těchto padělků spolupůvodcem.*

Svědectví, uvozovaná pro pravost RKZého, jsou mylná a klamná.

§. 45. Přátelé a obhájcové RKZého uvozují pro pravost těchto rukopisů některá svědectví; ta však jsou veskrze mylná a klamná.

§. 46. *Prý* **nálezcové**. *Hanka a Kovář, nebyli by klamali.*

Důvod tento uvozoval se v době starší; nyní jen zřídka, ale někdy přece jest jej slyšeti. Je to důvod mylný. Co se týká

Hanky, nálezce RKého, víme o něm, že byl notorický padělatel rukopisův a klamař, a takový nálezce nám naprosto není hodnověrný [1]). O Kovářovi pak, nálezci RZého, nemáme zpráv, že by byl býval muž ve všem hodnověrný; také je možná, že někdo jiný věc tak naličil, aby Kovář RZý nalezl, a že Kovář nález svůj bona fide za pravý vydával. Více viz o tom v §. 1.

§. 47. *Prý* **svědkové** *pravost dokazují.*

To se praví jenom o RKém, neboť jenom při jeho nalezení byli svědkové přítomni; RZý byl nalezen od Kováře samotného. Svědkové pak, kteří se ke svědčení o RK přihlásili, byli r. 1817 děti a mladíci v stáří 14—21 let a přihlásili se k svědčení teprv po 40 až 50 letech (r. 1858, 1859 a 1867); kompetence jejich byla r. 1817 zajisté nepatrná, a co paměť jejich po 40—50 letech reprodukovala, nemůže se pokládati za spolehlivé. Svědectví také se vespolek neshodují. Hanka sám píše Dobrovskému den po události, že našel RKý „v koutě pod jarmarou" (v. ČČMus. 1870, 220), a svědek Borč rozumí snad totéž, když praví, že Hanka nalezl RKý „za jarmarou"; svědek Šafr praví r. 1858, že Hanka prohlížel šípy a najednou vytáhl něco jako knížky, a r. 1867 praví, že RKý byl „na jarmaře", spadl odtud k jeho nohám a on že jej zdvihl a podal přítomným; svědek Trnka praví, že Hanka hůlkou fukal za jarmarou na zeď, že tam spozoroval zazděnou a zabílenou dutinu, ta že se otevřela a najednou že držel Hanka něco v rukou, o čemž svědek neví, vzal-li to z otevřené dutiny či odjinud; šípy, mezi nimiž RKý nalezen, podle jednoho svědka byly v koutě, podle jiného v jarmaře, podle Trnky snad ve zdi. Atd. Je spolehnutí na svědectví taková? A dejme tomu, že by svědkové byli vyslýcháni hned po události, že by byli vesměs mužové dospělí a kompetentní a že by se výroky jejich shodovaly úplně; ani to nebylo by důkazem pravosti RKého, neboť Hanka mohl je prostě oklamati, mohl si padělaný RKý tajně s sebou přinésti a jen na oko dělati, že jej tu našel a jako by jej byl našel. Výkladu tohoto netřeba hájiti, neboť nyní již sami obhájcové RKého nevěří v jeho nalezení v Králové Dvoře a vyhlašují za komoedii, co Hanka o tom povídá (v. §. 51).

§. 48. *Prý* **autority** *pravost dokazují.*

Důvod tento slyší se nejčastěji a je to důvod na pohled velice vážný, když se praví: vždyť Jungmann, Šafařík, Palacký věřili v RKZý, v RKý také Dobrovský, a podobně jiné autority (rozumějí se tu autority z doby minulé, autority již zvěčnělé). Ale i tento důvod je klamný. Neboť

[1]) Obhájcové RKého tuto okolnost, *Hankovu nehodnověrnost,* skoro vesměs čtenářům svým pilně zamlčují; jednání to jest ovšem velmi nesprávné.

1) tytéž autority věřily také v Píseň Vyšehradskou a Píseň krále Václava, dílem také ve všecky glossy Mater Verborum a v Evangelium svatojanské, t. j. věřily v texty, které nyní obecně uznávají se za falsifikaty. Šafařík a Palacký o glossách Mater Verborum a o Evang. sv.-janském vydali svědectví pravosti co nejskvělejší, podle něhož prý člověk se zdravým rozumem o pravosti Mater Verborum ani pochybovati nemůže, a v Evang. sv.-janském prý jest písmo české patrně od téže ruky a z téže doby jako latinské; a přece se ukázalo, že oba tito slavní badatelé se mýlili a že i v Mater Verborum i v Evang. sv.-janském máme padělky. Autority se tedy mýlily při falsech nyní již uznaných, proto nemůžeme a nesmíme jim slepě věřiti stran RKZého. A dále

2) důvody, pro které jmenované autority kdysi v RKZý věřily, ukázaly se během času býti mylné. Autority myslily, že RKZý mají svědectví pravosti ve svém písmě, jazyku a obsahu, ale v tom ve všem byly na omylu. Důkazy toho jsou obsaženy ve výkladech předcházejících. Písmo RKZého odporuje stáří affektovanému, jazyk jejich je samá chyba a nepochází od pravého Staročecha, a v obsahu je mnoho, co nemůže pocházeti od skladatelů starých, a není pranic, co by nemohlo pocházeti od padělatelův novověkých. Tu se sluší vzpomenouti dvou důvodů Palackého, velice skvělých a mocných, dokud se nepoznala jejich lichost. Byly již nahoře uvedeny a zde je v krátkosti opakujeme. V RKém zasedá Jaromír r. 1004 na trůn po druhé („opět"), byl tedy panoval jednou již před tím; a tutéž jmenuje se Beneš Hermanův, osoba dosvědčená historicky. Palacký měl za to a tvrdil, že r. 1817 nikdo nevěděl, že Jaromír byl panoval před r. 1004 (roku 1003) ani že okolo r. 1200 žil nějaký Beneš Hermanův. V RKém jest jedno i druhé a Palacký směl to optima fide vydávati za rozhodný důkaz pravosti RKého. Ale Palacký se mýlil: obě ty věci nebyly neznámy r. 1817 a nedopátral se jich teprv on po r. 1817, nýbrž byly známy již Dobnerovi a tiskem od něho oznámeny již na sklonku století předešlého, padělatel mohl je znáti a znal je z Dobnera.

Ostatně mínění autorit se kolísalo. Nechci připomínati, jak se kolísaly autority nižšího řádu (nejen Hanuš a Nebeský, o kterých je to obecně známo, nýbrž i jiní slavení vrstevníci Hankovi a mezi nimi i tací, jejichž „víra" v Rkpisy v době nové uvozována za důvod proti nám); také Palacký a Šafařík mínění své měnili.

Palacký napsal r. 1829 (ve Vídenských Jahrbücher für Lit., svaz. 48 str. 165), že dojem palaeografický RZého jest v celku neuspokojivý („es lässt sich im Einzelnen nichts Erhebliches einwenden, und doch ist der Gesammteindruck nichts weniger als beruhigend"), a r. 1834 „po několika minutách

autopsie“ („nach wenigen Minuten der Autopsie“) usoudil, že RZý jest palaeografický úplně správný („es blieb ihm kein Zweifel an der vollkommenen Echtheit des Fragments übrig“, Aelteste Denkmäler str. 175). Postoupil tedy Palacký časem od nedůvěry k důvěře.

Šafařík měnil se ve směru opáčném. Z prvu zajisté pokládal nejen RKZý, nýbrž také Píseň Vyšehradskou a Píseň krále Václava za texty beze vší pochyby staré a pravé a dal to zřejmě na jevo v Aelteste Denkmäler (1840), v předmluvě k Thunovým Gedichte aus Böhmens Vorzeit (1845) a v Počátcích staročeské mluvnice (1845, kdež podle vlastního vyznání na str. 7 klade „za základ svého nákresu nejstarší naše památky, totiž Libušin Soud, Evangelium sv. Jana, částku zpěvův rukopisu Kralodvorského a glossy slovaře Mater Verborum“; Píseň Vyšehradskou a milostnou Píseň krále Václava cituje mezi prameny svými na str. 3. a 4. ovšem také). Ale dne 22. února 1857 psal Pogodinovi, že „*České Museum jest nuceno zříditi nestrannou kommissi ke zkoušení pravosti některých staročeských zlomkův*“, že v prvých dvou seděních, jimž také byl přítomen, „*dva staré zlomky bídně propadly*“, že jsou to „*hanebné podvody*“ a že jejich „*fabrikant není neuhodnut*“; že prý „*kommisse bude ve svých pracích pokračovati*“, že „*zajisté propadne ještě několik jiných památek, jež za staré se vydávají*“, a že prý ke ztrátám přibude ještě „*ostuda*“ (vyd. Popova 1880). Dva „zlomky“, o kterých Šafařík praví, že při zkoušce propadly, jsou Píseň Vyšehradská a Píseň krále Václava. Slib Šafaříkův, že kommisse bude ve svých pracích pokračovati, se nesplnil. Co míní těmi „několika jinými za staré vydávanými památkami“, jimž předpovídá jisté propadnutí a z toho ostudu, — Šafařík nepověděl a každý může si učiniti nějaké domnění podle toho, jak zná situaci. Domnění, že by Šafařík o RKZém byl pochyboval, není pro něho nijak nectné. Šafařík byl muž bystrý, nepřestal se obírati jazykem staročeským po vydání své mluvnice (Počátkové 1845), nýbrž studoval o něm dále a stále, a tu mohl poznávati víc a více, že jazyk RKZého odchyluje se od staré češtiny památek nepochybných, a tím poznáváním mohl přicházeti ku pochybnostem o RKZém[1]).

[1]) Pan min. Jireček v Osvětě 1886, 356 sl. vyslovuje domnění jiné: Šafařik, prý, v dopise k Pogodinovi má na mysli nějaké falsifikace jiné, nikoli RKZý. Výklady a doklady, přednesené k odporučení této p. Jirečkovy domněnky, neobsahují však dúkazu, že by bylo tak a ne jinak. Mám svědectví opáčné, jen že ne přímo od Šafaříka pochodící. Pan Choroševskij, ředitel paedagogia ve Volčansku (gub. charkovské), byl před tím professorem na Illavní škole Varšavské a přednášel tam též o RKZém. S počátku věřil, ale brzo víru ztratil. Zalíbil si Čechy (pojal i paní Češku) a za častých návštěv v Praze v letech 60tých dával si záležeti na tom, aby vypátral, jak kompe-

Z téže doby, ze které pochází připomenutý list k Pogodinovi (r. 1857), máme o Šafaříkovi svědectví, že naprosto neměl důvěry v pravost RZého.

Professor Höfler nalezl roku 1855 tak zvané Hlaholské zlomky Pražské a Šafařík pracoval o jich vydání (vyšly 1857). Tu při příležitosti otázal se Höfler Šafaříka, má-li RZý za pravý, a Šafařík mu odvětil určitě: „*Ne, v této formě ne!*“ (Athen. IV. 412). Potom, dne 19. prosince 1859, měl Šafařík ve Společnosti nauk přednášku o dědickém právě v Čechách (otištěnou u výtahu v jeho Sebraných spisech III. str. 153 sl.) a tu pravil: „*Jest-li že to* (t. že v Němcích právo prvorozenství teprve ve 14. století platiti začalo) *nevyvratná pravda, nachází se* **skladatel básně Zelenohorské** *ve zjevném odporu s historií a* **nemůže do doby staré náležeti**“.

Z toho ze všeho nechci vyvozovati nic více, nežli že mínění autorit se kolísalo, a to autorit tak slavných, jako jsou bez odporu Palacký a Šafařík. Z důvodův, jež autority pro svou víru měly, neobstál před kritikou pozdější ani jediný. Autority věřily v RKZý, pokud se mýlily nebo mýliti se daly. Obhájcové RKZého, dovolávajíce se stále a stále víry autorit jakožto důvodu pro pravost RKZého, dopouštějí se tím nešetrnosti k týmž autoritám, neboť tím jen opět a opět odkrývají omyly týchž autorit a ukazují na nedostatky jejich vědění a souzení. *Kdyby tytéž autority, mezi nimi zejmena Palacký a Šafařík, znaly nynější stav kontroverse*, kdyby věděly, že od jejich doby také valná většina gloss v Mater Verborum a Evangelium svatojanské padly, že Hanka byl v padělání mistr nad uvěření, že někdejší jejich důvody byly veskrze mylné a že pozdějším bádáním vyšla na jevo úžasná síla svědectví proti pravosti RKZého a pražádné svědectví pro pravost, kdyby věděly, že přemnohých výtek RKZému učiněných nelze rozumně vyložiti jinak než padělánim vůbec anebo zejmena padělánim Hankovým, kdyby věděly, kterak nynější p. t. obhájcové vědecky nic a nic pořídit nemohou a proto sprostotou a surovostí si pomáhají:

---

tentní našinci o RKZém smýšlejí. Naznačili mu Nebeského jako původce známých článků v Tagesbotu (psaných proti RKZému). Obrátil se tedy přímo k Nebeskému a vyptával se ho na pravost RKZého. Při té pak příležitosti dověděl se od Nebeského, kterak Šafařík v kommissi r. 1857, o které je řeč v listu k Pogodinovi, dal jemu (Nebeskému, jenž byl také členem téže kommisse) na jevo zřejmou nedůvěru v RKZý, a byl upozorněn na článek Šafaříkův o dědickém právu (viz nahoře dále), který též svědčí, že Šafařík v RZý nevěřil. Pan Choroševskij navštívil mne před řemi 1886, spolu s prof. Perwolfem z Varšavy, aby mi svědectví své pověděl. Dovolil mi, abych si důležité části z jeho vypravování hned zapisoval a abych svědectví jeho podle potřeby veřejně užil. Tak jsem zde učinil, ovšem jen potud, pokud se svědectví týká mínění Šafařikova o RKZém r. 1857.

troufají si tvrditi obhájcové, že by autority, mezi nimi zejmena Palacký a Šafařík, — stály na straně jejich?

§. 49. *Prý* **zkoušky** *pravost dokazují.*

Tu se míní jenom chemická a mikroskopická zkouška RKého, neboť jiných „zkoušek“ t. j. zkoumání úředně vedených nebylo. Že pak tato zkouška chemická svědectví starobylosti nenalezla, jest vyloženo nahoře v §. 5—7.

Z povahy věci vyplývá, že zkouška velmi zřídka může o rukopisu podezřelém dokázati, že by byl pravý.

Vyložme si to. Zkoušení děje se se stránky technologické, palaeografické, filologické a historické. Dejme tomu, že zkoumatelé jsou náležitě ozbrojeni vědomostmi i opatrností, aby poznali a postřehli známky padělanosti. Zkoušejí. Technolog podá zprávu, že pergamen je starověký, inkoust tak a tak složený atd., a podezřelého že není nic. Bude z tohoto svědectví následovati, že by Rukopis byl pravý? Nikoliv, poněvadž i padělatel novověký mohl si opatřiti pergamen starý, inkoust tak a tak složený atd.; jen tolik bude následovati z příznivého svědectví technologova, že s *jeho* strany Rukopis není podezřelý. Pak přijde palaeograf a též nenalezne nic podezřelého; také to nebude ještě důkazem pravosti, neboť padělatel mohl býti takový mistr v napodobení písma starého, že palaeografovi toho poznati nelze. Atd. Jen v tom případě dokazovala by zkouška nějaká pravost, kdyby v Rukopise nalézala něco, co by pocházelo z doby staré a co by nikterak byl nemohl znáti nebo si opatřiti padělatel novověký. Nález takový se dosud nikomu nepodařil; a domníval-li se který zkoumatel, že něco takového nalezl, ukázalo se, že byl na omylu (na př. Palacký stran dvojího panování Jaromírova a stran Beneše Heřmanova, v. §. 48).

Tvrdívá se také, že Rukopis bude usvědčen z nepravosti teprv tehdy, když se mu dokáže nepravost se všech stran a souhlasně, a že prý důkaz podaný se strany jen jedné nepostačuje (sr. Bělohoubek v Osvětě 1888 str. 474). Tvrzení nesprávné. Dejme tomu, že technolog shledá v Rukopise palimpsest a že písmo zpodní bude mnohem mladší, než vrchní býti chce; tu zajisté nebude se ohlížeti technolog na zkoumatele ostatní a poví ihned, co nalezl, totiž že Rukopis je padělek. A podobně v případech obdobných smí se sám a bez ohledu na zkoumatele jiné prohlásiti palaeograf, filolog a historik.

§. 50. *Prý* **dosavadní vítězství** *pravost dokazují.*

Pravost RKZého byla popírána již několikráte před sporem nynějším a vždycky vyskytli se obhájcové, kteří vyvraceli, t. j. vyvrátiti se snažili přednesené důvody nepravosti; širší obecenstvo pokládalo tím věc za odbytou a myslilo se, že RKZý pokaždé zvítězily.

Dejme tomu, že obhájcové vyvrátili šťastně a důkladně všecky námitky odpůrcův. Je tím obhájena a dokázána pravost RKZého? Nikoliv! Nýbrž dokázáno jest jen to, že námitky odpůrcův byly nesprávné.

Avšak není pravda, nýbrž byl a jest to klam, když se mínilo a tvrdilo, že všecky námitky starších odpůrcův byly šťastně a důkladně vyvráceny. Vyvráceny byly námitky jenom některé; mnohé jiné naproti tomu zůstaly nevyvráceny. Z toho vyplývá, že námitky, jež se podařilo vyvrátiti, byly nesprávné, nikoli však, že by RKZý byly zvítězily.

§. 51. *Prý* **obhájcové nynější** *pravost dokazují.*

K námitkám nevyvráceným a zbylým ze sporů starších přibyla ve sporu nynějším úžasná síla námitek nových. Obhájcové nynější (a budoucí) mají tedy látky hojnost, mají hojnost příležitostí, aby RKZý obhajovali a sebe vyznamenali. A co pořídili?

Všeho všudy *dvě* námitky podařilo se jim vyvrátiti:

1) V RKZém je několikráte „*ra* napsáno skratkem i ve slovích jednoslabičných (na př. wh čti *vrah*). Toho příklady nebyly odjinud známy a učiněna z toho námitka palaeografická proti RKému (v Athen. III. 333). Ale nověji nalezl se skratek takový (ve slově *král*, v. ČČMus. 1886 str. 586).

2) V RKém je slovo *nožny* (= pochva), kdežto jinde z pravidla se čte za to *nožnice*. Vytkl jsem to (v Archivu für slav. Philol. X. 535). Ale nověji nalezl se doklad, že slovo *nožny*, známé v ruštině, polštině a lužické srbštině, bylo užíváno také v češtině.

Dvě tyto námitky tedy padly a pád jejich jest důkazem, že byly nesprávné. Netřeba připomínati, že to byly námitky vedlejší, uvedené pro úplnost, když bylo úkolem podati takořka seznam všelikých zvláštností RKZého proti rukopisům přesným, pokud tyto byly známy a prozkoumány; moci důkazné, jakou vidíme na př. ve skratku p za *pře* a *při*, v *zaměšiti*, ve shodách s Hankovými chybnými priory atd., nepřičítal oněm dvěma námitkám nikdo.

Krom těchto dvou námitek všichni p. t. obhájcové dohromady nevyvrátili nic, pranic.

Zejmena se stránky technologické nevyvrátil nikdo důkazu nepravosti RKého, plynoucího z jeho proužkův (v. §. 3).

Z námitek palaeografických (v. §. 8) krom dotčené jediné nevyvrácena také žádná.

Co se pak týká námitek jazykových, kterých jest nejvíce a kterým obecně i právem přikládá se nejvíce moci důkazné, tu vyslovil jsem několikráte, čeho je potřebí, aby obrana proti nim byla platna. Řekl jsem, že *obrana bude platna,*

a) když se dokáže, že věci, jež se v RKZém vytýkají jako odchylky od jazyka staročeského, nejsou odchylkami, nýbrž že

jsou správné; k dokázání toho, pravil jsem, je třeba svědectví co možná přímých, totiž dokladů positivních z té doby, do které kdo Rukopisy klásti chce, anebo, když se jedná o věc zřídka se vyskytující, z doby co možná blízké; dokazování pouhé jen možnosti z theorie ad hoc smyšlené nic neplatí;

b) když způsobem pravděpodobným vysvětli se shoda jazykových odchylek Rukopisův s chybnými priory Hankovými.

Všeliké *bránění jiné*, doložil jsem, *je marné* a nikdo nesmí žádati, aby k němu bylo vážně hleděno a odpovídáno (Athen. III. 382 a IV. 10).

Požadavek tuto vyslovený musí každý rozumný člověk pokládati za slušný a spravedlivý. Také p. t. obhájcové vzali jej k vědomosti a v theorii pranic proti němu nenamítli. Ale v praxi toho nedbali. Řekl jsem na příklad: v RKém je imperfektum *dáše* ve významu lat. dedit (= dal); to je chyba, neboť staročesky neříkalo se *dáše*, nýbrž *dadieše*, a *dadieše* bylo = dával, nikoli = dal; chyba pak ta, pravil jsem dále, je v RKém velice na pováženou, poněvadž dříve, před objevením RKého nalézá se také u Hanky, a krom Hanky a RKého nevyskytuje se nikde jinde. Tvrdil jsem a tvrdím tak, poněvadž tak a nejinak se to nalézá ve všech památkách staročeských, kterých máme chvála Bohu znamenité množství. A jak mi to vyvracejí obhájcové RKého? Jedni praví: *dadieše — dáše*, taková titěrnost, vždyť se říká „cák" místo „copak", proč by se bylo nemohlo říkati „dáše" místo „dadieše"? Druzí praví: třeba nebylo *dáše* = „dal" v památkách staročeských dochovaných a známých, ale může být a mohlo být v památkách neznámých a nedochovaných; dokaž nám, že *dáše* = „dal" nebývalo nikdy a nikde!

Že „bránění" takové je marné a odpovědi vážného kritika nezasluhuje, rozumí se samo sebou. Považme příklad obdobný. Odborníci učí, že v Čechách nebylo a není diamantů. Kdyby si uminili někteří brániti České vlasti proti této výčitce, kdyby pravili, když Česká země má uhlí, proč by nemohla míti diamanty, a kdyby žádali, aby jim odborníci dokázali, že v půdě české nikdy a nikde žádný diamant se nenalezl, — bránil by se který vážný odborník proti takovým obhájcům české vlasti a českých diamantův? Zajisté nikoliv! A proto také nelze žádati, abychom si všímali stejného bránění, jež filologičtí a zvláště grammatičtí obhájcové RKZého přednášejí. --

Z obhájců filologických nad jiné je slaven p. min. Jireček jako hlavní původce spisu *Echtheit der Königinhofer Handschrift* 1862. Dr. Gabler jmenuje jej proto „vítězem z r. 1862" a slibuje od něho vítězství opětné RKému (ve Varšavském Ateneum 1887). Jiní ovšem soudí jinak, i na straně přátel RKého; dotčený spis, kdysi slavený, nevyhovuje nikterak, proti vadám v RKém nově nalezeným je *bez moci a bez ceny*.

Dále jest od p. Jirečka obrana obou rukopisů, RKého i RZého, v jeho mluvnici staročeské, vydané pode jménem *Nákres* 1870. Spis tento ovšem není složen s předním a hlavním účelem, aby bránil RKZého, ale nicméně obranu takovou, t. j. pokus obrany takové v sobě obsahuje. Cokoli v grammatice RKZého vytýkáme jako nesprávnost, to vše bylo by podle p. Jirečkova Nákresu správné, RKZý zdají se s této stránky obhájeny. Jak se to stalo? Takto: pan Jireček měl RKZý za texty pravé, pojal je optima fide mezi své prameny, sestrojoval o staré češtině pravidla také podle nich a na mnoze jen podle nich a pro ně, a podle pravidel těchto zdají se RKZý ovšem býti bez chyby. Ale to není vědecká obrana, nýbrž známý circulus vitiosus! Na př. v RZém čte se, že Chrudoš *vstanu* a *zařvu*, v RKém, že *vstanú* kyje nad kyje; mají to prý býti aority sloves *vstáti* a *zařvati*; podle mluvnice srovnavací a podle svědectví všech památek pravých aority tyto zněly ve stč. *vsta, vstachu* a *zařva* (nebo *zařu*), tvary v RKZém jsou tedy chybné; p. Jireček však vykládá, že prý jsou to „aority silné“ (Nákres §. 362), a stanoví také vzorec „aoristu silného“ „1. os. jedn. *řev*, 2. 3. *řve*, 1. os. množ. *řvom*“ atd. (§. 213)! Že toto jsou nikoli výklady správné, nýbrž holé a libovolné fikce, to vidí každý, kdo se mluvnicí vědeckou poněkud obíral. Výkladů pak takových je Nákres plný. Pan Hattala odsoudil jej brzo po vyjití v Národních Listech (pod šifrou —p—), ovšem způsobem svým. Já v něm a podobně i v jiných grammatických spisích p. Jirečkových vidím důkaz, že se p. Jirečkovi hlubšího základu jazykovědeckého a přísné methody pozorovací a zkoumací naprosto nedostává, a vyslovuji to zde, poněvadž je to v naší příčině, ve sporu o RKZém, věc důležitá.

Potom hájil pan Jireček RKého proti mému výkladu *shody Jaroslava s Millionem* (v. nahoře §. 24). V obou je stejná scena (předvídání vítězství) a krom toho i veliká shoda ve slovích. V Jaroslavu čte se: „aby zvěstovali uhodnúce, kteraký by konec boj měl vzieti“, a stejné věty čtou se také v Millionu. Já jsem ukázal (v Listech filol. 1875), že věty tyto jsou i v Millionech jinojazyčných, že tedy byly již v původním sepsání Millionu, a že tedy dostaly se do Jaroslava z Millionu, nikoli naopak do Millionu z Jaroslava. Původce Millionu staročeského sám připomíná, že pořídil překlad svůj ze vzdělání latinského. V předloze latinské bylo psáno:

> *ut praedicerent, qualem eventum futurum proelium habiturum erat* (nebo varianta: *ut indicarent, qualem eventum proelium futurum esset habiturum*, atp.);

v Millionu staročeském čte se za to:

> *aby pověděli uhodnúce, kterakej by konec jejich boj měl vzieti.*

Každý zajisté uzná, že vytčené zde věty textu českého jsou překladem stejných vět textu latinského; jenom p. Jireček troufal si vysloviti, že český překladatel zde od textu latinského se odchýlil a že „vetkal do svého textu“ „dva verše celým zněním“ ze zpěvu o Jaroslavovi RKého, jejž prý „znal“ (Čas. Česk. Mus. 1877, 119)! Je v tomto výkladu p. Jirečkovu i stín pravdivosti? Jsem přesvědčen, že každý rozvážný posuzovatel jej zavrhne [1]) jakožto *výklad naprosto nepravdivý a absurdní!*

Ve sporu nynějším vystoupil p. J. Jireček proti p. Dr. Polivkovi na *obranu některých vlastních jmen* RKZého (*Kruvoj* prý = Kru*t*ovoj atd.); ale *byl poražen* a nemohl odpověděti.

Konečně vyslovil p. Jireček (ve Zpr. kr. České spol. nauk, v lednu 1887), že v Jarosl. ve v. 216—217:

vzdámy-li sě mečém našich vrahóv,
sami *vražbu* nad sobú spáchámy, —

slovo *vražba* prý znamená = *krevní pomstu*, jako staropolské *wrożba*, a vyvozoval z toho svědectví pro pravost RKého, poněvadž prý stpol. „*wrożba = krevní pomsta*“ stalo se známo teprve po objevení RKého. Ale výkladem „*vražba = krevní pomsta*“ vkládá se do vytčených veršů Jaroslava hrubý nesmysl, neboť tím výkladem praví se: vzdáme-li se nepřátelům, tedy, prý, sebe pomstíme!! Nesmyslnost tohoto prosloveni poznává každý, a proto uzná také každý, že výklad panem J. Jirečkem zde podávaný jest *absurdní* [2]).

Z těchto příspěvkův učiň si každý svůj úhrnný soud o předním filologickém obhájci RKZého, panu min. Jirečkovi. Nerad jsem se o tom rozpisoval, raději byl bych o jeho kvalitě filologické mlčel i na dále, jako jsem mlčel dosud; ale nesměl jsem. Pan Jireček byl před jinými a přes to přese všecko, co jsem mu zde vytkl, k tomu povolán, aby považil

---

[1]) Jako jej zavrhl na př. Morfill ve Westminster Review 1879.

[2]) Od pana Jirečka čekalo a slibovalo se také, že obhájí RKý prý ze staré moravštiny. Rozprava jeho sem hledící *(O zvláštnostech češtiny ve starých rkpech moravských)* vyšla mezi tiskem tohoto mého spisku a odpovídám k ní v této poznámce.

Pan Jireček rozebírá památky „staromoravské“ zevrubně kus po kuse, ale *nikoli též RKý; o RKém skoro ani nemluví;* jen na několika málo místech se ho příležitostně dotýká, a teprv až na samém konci rozpravy jest o něm kratičká zmínka souvislá, toho smyslu, že *jazykové zvláštnosti RKého prý nejsou chyby, nýbrž prý moravismy a prý důkazem pravosti.* Výrok tento byl by správný, kdyby p. Jireček ke všem vážnějším jazykovým zvláštnostem RKého byl nalezl a přednesl bezpečné doklady z textů staromoravských. To však se nestalo, pan Jireček (jak praveno) ve výkladech vlastních o RKém téměř ani nemluví, — jeho závěrný výrok je tedy neoprávněn, jeho tvrzení, že by „zvláštnosti“ RKého, „jež někteří učenci chtějí pokládati za vady a za důkazy novověkého původu“, se vysvětlovaly jako moravismy a že by se jimi dotvrzovala „samosvojná starobylost památky této“, je vědecká nepravda.

Více o tom v. v Athen. VI. č. 1.

a uznal tíhu důvodův jazykových, jež jsem předložil jako svědectví proti RKZému. Přál jsem si, aby je probral přísně a zevrubně, neboť tím způsobem byl by sám také dospěl ku poznání padělanosti; pan Jireček zvolil však způsob jiný, dotýkal se námitek jen povrchně, většiny a nejtěžších (koindicencí) ani si nevšiml, a přece tak si vedl, jakoby RKZý tím již obhájeny byly. Přátelé jeho rádi mu uvěřili a mocným svým vlivem dovedli toho, že dokázaná padělanost RKZého uznati se nechtěla a že proti zástupcům jejím boj tak surový a nespravedlivý se vedl, boj, který jest a zůstane skvrnou v dějinách českého národa. Nepravím, že by tento boj p. Jireček byl způsobil nebo způsobiti chtěl; pravím jen, že u přátel RKZého budil naději, že naše a zejmena mé důvody budou vyvráceny. Naděje ta byla klamná, jak potvrzuje diskusse na třetí rok již trvající, a abych dokázal, že ani příště se nesplní a že se vůbec neprávem v p. Jirečka vkládala, proto nesměl jsem o jeho filologické a zvláště grammatické kompetenci déle mlčeti a musil jsem povědětí, co jsem nahoře pověděl [1]).

Více než k p. Jirečkovi obraceli přátelé RKZého doufající zraky své k p. M. Hattalovi. Činili tak neprávem, neboť p. Hattala nemá ani dostatek znalosti jazyka staročeského ani potřebné obratnosti formalní; důkazem toho jsou jeho transkripce Alexandreidy a vůbec jeho spisy a známý jejich způsob. Že se přes to přece skládala v něho nějaká naděje, toho dosáhl mnoho- a mnoholetým slibováním „Obrany“ RKého, o které opět a opět vyhlašoval, že o ní pracuje a že již brzo tiskem vyjde atd. Myslili tedy přátelé RKZého a doufali, když odborný professor přes 30 let RKZým se obíral a když zejmena po mnoho a mnoho let obranu RKého prý skládal, že bezpochyby, ano zajisté bude s to, aby všeliké námitky najednou anebo aspoň kus po kuse zvyvracel. Ale naděje se nevyplnila, pan Hattala dávno slibovanou „Obranu“ dosud nevydal a dosud, ačkoli spor již na třetí rok trvá, nevyvrátil námitky ani jediné, — zajisté jen proto, poněvadž mu není možno, aby něco vědecky správně vyvrátil.

O ostatních obhájcích filologických potvrzuji summarně, že kromě dokladu *nožny* nenalezli nic a nedokázali pranic pro obranu RKZého, rovněž tak jako pp. Jireček a Hattala. Ovšem naopak, t. j. svědectví proti pravosti RKZého poskytli hojnost. Toto platí zejmena o nálezcích p. Paterových, t. j. o nových

[1]) Nepříznivý můj úsudek týká se, upozorňuji na to schválně, jenom filologické a zvláště grammatické kompetence p. Jirečkovy, a netýká se prací jeho vubec. Mezi těmito jsou zajisté mnohé záslužné a cenné a o některých (Rukověť, Hymnologia a j.) přesvědčil jsem se mnoholetým užíváním, že literarní historie má v nich zdroj neobyčejně bohatý a že vynikají nade všecko, co literatura česká do té doby podobného měla.

a nových dotud neznámých památkách staročeských, které p. Patera pilně hledá a na jevo vynáší. Mívám z nich upřímnou radost, poněvadž každou z nich rozmnožuje se bohatost naší vzácné a krásné literatury staré, a p. Patera dobývá si tím zásluh nehynoucích. Ale p. Patera není spokojen se zásluhou touto a mermomoci snaží se vyniknouti také jako interpret svých nálezův; toto pak daří se mu způsobem tak zvláštním, že znatel, jakož spravedlivě a plnou měrou uznati musí zásluhu jeho sběratelskou, tak a stejnou měrou diviti se musí jeho nekritičnosti a neumělosti interpretské, zjevné v jeho šablonovitých výkladech o pravopise textů, jež vydává, a v jejich transkripcích a vysvětleních, jež někdy připojuje. Nálezy jeho dosavadní obnášejí několik tisíc veršů resp. řádků, a poněvadž jsou to texty přesné a jazyka v pravdě stárého, je v nich ovšem mnoho set svědectví proti padělané staročeštině RKZého. Svědectví těchto p. Patera si nevšímá pranic. Naproti tomu je žádostiv, aby jeho nálezy byly obranou RKZému, ale to zase mu dopadá nešťastně: cokoli nám dosud v nálezích svých předložil a v čem on sám anebo jiní spatřovali oporu nebo obranu proti některé výtce RKZému učiněné, když se na to podíval někdo důkladněji, vždycky se ukázalo, že je to chyba páně Paterova, který buď špatně četl, buď špatně interpretoval, anebo chyba jiných obhájcův, kteří na nálezy p. Paterovy spoléhali.

Na příklad:

stěské *rozvaditi* bylo — „vádě učiniti konec, usmířiti“; v RZém je totéž slovo ve významu chybném „vádu způsobiti“; v Homiliáři Opat. nalézá se glossa „ros-denstui in discordia“; p. Patera četl to za „rozvadenství“, a opatřil tím doklad pro chybné *rozvaditi* v RZém; avšak podívali se do originalu jiní a nalezli, že čtení p. Paterovo zakládá se na pouhé domněnce: v originalu je „ros-denstui“; co je po liteře *s* a před literou *d*, je nejasno, čtení „rozv*a*denství zakládá se na domněnce ničím neodůvodněné (spíše tu bylo „roz-s*r*denství“, podle lat. discordia); —

v RKém je sloveso *palovati* (palováše, Jar.), jehož v památkách pravých nikde není; p. Patera vytiskl staročeskou báseň „O božiem umučeni“ a v ní také větu: „silny gym smyech palugiechu — silný jim smiech palujechu“ (v ČČMus. 1886, 593); tím byl na pohled získán doklad pro chybné *palovati* v RKém; avšak kdo jen trochu umí staročesky, ví, že „palujechu“ není nic a že se staročesky říkalo „smiech kým pobiječi“ (= irridere), i pozná, že p. Patera chybně četl: rukopis zajisté má „pobigiechu“ a nikoli „palugiechu“ (pan Patera chybu svou později opravuje, ale jen na polovic); —

v RKém čte se subst. *bratř*, mě i vsju bratř (sing. Akk.), kollektivum s významem plur. fratres; slova takového ve stě. nebylo (ale bylo v době nové: V. Svoboda přeložil lat. Helenae fratres = Heleny bratří, v Puchmajerově sbírce Nové Básně

V. 1814 str. 61); pan Patera vydal rkpis Hradecký a tam na str. 29 píše: „Milá bratři, nedivte sě . . .“, kdež „*bratři*“ patrně má býti Vokativ substantiva *bratř*, a subst. *bratř* tedy by bylo dosvědčeno; obhájcové také skutečně dovolávali se tohoto dokladu; ale doklad ten je mylný, v originalu čte se „myla bratrzy“ t. j. milá *bratří* (= Vok. podle vzoru *paní*), pan Patera tomu nerozuměl a vzal to za „milá *bratři*“ (= Vok. podle vzoru *kost*), a obhájcové tomu též nerozuměli a bránili chyby RKého chybou páně Paterovou; —

v RKém je podle výkladu obhájcův Dativ „k Neklaňu uchu“ (prý adj. possess. Neklaň); pan Patera odporoučí pro to doklad v leg. o sv. Jiří; tu psáno: „jide k dacianw dvoru“, patrně omylem místo „k dacionowu“, a p. Patera (v ČČMus. 1887, 83) má to za „k Daciaňu dvoru“, prý jako k Neklaňu uchu“! —

v RKém je sloveso *odoleti*, kdežto v češtině bylo a jest *odolati*; bylo to vytčeno, ale pan Patera jal se brániti *odoleti* (v ČČMus. 1887, 211): nalezl v leg. o sv. Kateřině a Margaretě dvakráte „neodoly“, a troufal si tvrditi, že je to nějaký tvar slovesa *odoleti* a tedy doklad obhajný pro RKý; zatím však ukázalo se, že p. Patera dokladům svým ani nerozuměl, neboť „neodoly“ je = *ne odolí* t. j. ne nucením, *odolí* není ani sloveso, jak se p. Patera domníval, nýbrž je to substantivum (sing. Instrum.)! —

v RKém je 3. os. plur. *dajú* = dabunt, kdežto stčesky bylo za to *dadie*; p. Patera transkribuje v ČČMus. 1885, 122 „nad mě tet mistr *vzdaje*“ a podává tím doklad obranný pro RKý; ale je to opět doklad mylný a chyba páně Paterova, rukopis má „wzdaye“ t. j. *vzda je*, nikoli *vzdaje*;

v RKém je subst. *jun* (jinoch), nedosvědčené ze žádné jiné památky staročeské; pan Patera v leg. o sv. Jiří čte: „vzdaj chválu gunu (= junu) tvému“ (v ČČMus. 1887, 98) a podává tím obhajný doklad pro RKý; ale i v tom je zajisté chyba, neboť v originalu latinském čte se na témž místě „da gratiam *nomini* tuo“, má tedy býti *jménu* nebo *jméni* psáno gmen-) a nikoli *junu* (ps. gunu)! —

v RKZém jsou duály 3. os. ženské *-tě*: budeté, *sté* atd.; je to chyba, neboť stčesky byla tu koncovka vždycky *-ta*, jak svědčí nesčíslné doklady památek pravých; Hanka ve svém Uvedení (před objevením RKZého) učil chybně, že koncovka *-ta* byla pro rod mužský, *-tě* pak pro ženský a střední, a s chybnou jeho theorií shodují se objevené potom RKZý (viz §. 12); nyní nalezl pan Patera dual mužský przyprawyłye, a rozumí se, že je to zase chyba a nijaké obhajné svědectví pro RKZý!

Úhrnem tedy poskytl pan Patera nemalou řadu dokladů a výkladů, jež by se na pohled k hájení RKZého hodily; ale všecky zvrhly se ve svědectví, že buď pan Patera špatně četl, buď že tomu, co četl, ani nerozuměl, že finguje stčeské tvary

nebývalé a nemožné, že nezná ani prvních začátků střeské mluvnice, a že neprávem dílem on, dílem jiní dokladů těch se dovolávají (srov. Athen. r. V. str. 261—255), — obhajovačské výstupy p. Paterovy jsou a zůstanou v krutém tomto boji rukopisném episodami pro vyražení a obveselení mysli!

K obhájcům filologickým počítati dlužno také *bohemisty*, t. j. učitele jazyka českého na školách středních, kteří a pokud v RKZý věří a kteří tím v pozorovateli laickém budí domnění, že filologické důvody proti RKZému snad nejsou dostatečné, když tito odborníci se jimi nepřesvědčují. Ukáži, že toto domnění jest mylné, a přál bych si, aby to pp. bohemisté uznali touto krátkou úvahou sami. Všichni jsou odborní filologové a znají se z pravidla také v některých jazycích jiných. Skoro všichni byli gymnasisté a latináři. Kolik uměli latinsky na konci gymnasia? Zajisté tolik, že uměli latinský text po stránce jazykové správně vykládati a že uměli (pomocí slovníka) do latiny správně překládati. K tomu konci musili znáti a znali latinské tvarosloví (deklinace a konjugace) a skladbu. Otázka: Znají se touž měrou i v jazyce staročeském, ve svém nynějším předmětě odborném? Dovedli by překládati do staré češtiny tak správně a bezpečně, jako to uměli do latiny? Dovedli by tak bezpečně staročesky deklinovati a konjugovati? Prosím, aby se každý zpytoval a odpověď pravdivou si dal. Odpověď dopadne valnou většinou nepříznivě[1]). Je to věc delikatní a smutná: ale dlužno připomenouti, že vina není vesměs, nýbrž jen z části na straně bohemistů zde míněných. Nerad

[1]) Svědectví toho vyšla na jevo přemnohá v posledním sporu rukopisném, v němž i několik bohemistů na obranu RKZého vystoupilo. Uvedu některý příklad. Jeden bohemista-obhájce napsal obranu delší jiných a na samém začátku mátl staročeské praesens *jde* a aorist *jide*, což jest chyba rovněž taková, jako kdyby latinista mátl praes. *it* a perf. *ivit*. Jiný omlouval chyby RKZého tím, že i v jiných spisích staročeských chyby se vyskytují, a zejmena že prý sám Štítný píše chybně s *mužmi* místo s muži; výtka tato je téže povahy, jako kdyby latinista osmělil se vytýkati Ciceronovi, že píše *cum hostibus* místo náležitého prý cum hostīs. Týž obhájce a bohemista také mnoho jiných správných tvarův a vazeb za odchylky vyhlašoval, a naproti tomu zastával se chybného tvaru *vzdují* proto, že prý to lépe zní nežli správné *vzdmú*; opět obrana rovněž taková, jako kdyby latinista bránil chybné *laudunt* místo laud*ant*, poněvadž mu ono „lépe zní". Jiný neuměl rozeznati odchylku syntaktickou od tvaroslovné. A tak dále!! Otázka: Co by se řeklo latinistovi, který by neuměl konjugovati sloveso *eo, ire?* neb *laudo, laudare?* nebo který by neuměl deklinovati substantivum *hostīs?* nebo který by obyčejné a správné vazbě syntaktické nerozuměl a za chybu ji vydával? Latinisty takového zajisté není. A kdyby někde nějaký byl, zajisté byl by tak opatrný, že by nehlesl. Bohemistu takových jest však bohužel dosti mnoho a ti — opět bohužel — nemlčí, nýbrž osmělují se bláhovými svými nápady podvodných padělků RKZ brániti a tím naši dobré pověsti škoditi.

dotýkám se té věci a neodkrýval bych ji, kdyby toho nebylo potřebí pro výklad nynější. Dejme tomu, že by Hanka byl napsal latinskou mluvničku a v ni plno chyb: že by se potom byly objevily nějaké latinské prý nově nalezené rukopisy K a Z a v nich by bylo také plno chyb, mezi nimi pak i hojné chyby známé z mluvničky Hankovy; že by Hanka byl znám jako notorický padělatel rukopisů latinských: nalezl by se latinista který by váhal odsouditi „nově nalezené" latinské rukopisy K a Z jako padělky? Zajisté nikoliv, a rozumný pozorovatel, třeba i laik, uznal by, že odsudek latinistův byl by oprávněn. Týž pozorovatel pak vidí, že strany „staročeských" rukopisů K a Z někteří bohemisté chovají se jinak, a pojímá z toho domnění, že tedy snad důvody proti „staročeskému" K a Z nejsou tak dostatečné, jako by byly v příkladě uvedeném proti latinskému K a Z. Domnění toto však jest mylné. Příčina, proč se padělanost staročeských RKZého v kruzích bohemistův nechce tak rychle a všeobecně uznati, jako by se v příkladě uvedeném uznala padělanost latinských rkpisů K a Z v kruzích latinistův, příčina toho neleží v nedostatečnosti důvodův proti RKZému uvedených, nýbrž v nedostatečnosti těch bohemistův, kteří nemají tolik přípravy ku poznání a posouzení chybného textu staročeského, jako jí mají latinisté ku posouzení textu latinského. Opakuji, že věci té nerad se dotýkám a nerad ji odkrývám, a že vina toho není vesměs na straně bohemistův; dotknouti jsem se toho však musil, poněvadž víra některých bohemistův pozorovateli laickému mohla by býti svědectvím, jako by důvody proti RKZému nebyly dostatečné.

O jednom výkladě obhájcův-filologův musím se ještě zmíniti. Týká se *odchylek jazykových RKZého, shodujících se se staršími staročeskými chybami Hankovými* (t. j. s chybami proti mluvnici staročeské, kterých před objevením RKZého dopustil se Hanka ve Starobylých Skládaních, totiž v „Uvedení", v interpolaci legendy svatoprokopské a v transkripcích textů staročeských). Jest jich asi 150. Váhu jejich uzná každý; vyplývá z nich svědectví nevývratné, že RKZý jsou padělky. Obhájcové, chtíce toto svědectví přece odvrátiti, *zamyslili si hypothesi* z brusu novou: RKZý, prý, nebyly nalezeny v Králové Dvoře a na Zelené Hoře, nýbrž *před r. 1817 byly kdesi vzaty*, ukradeny; chovaly se pak, prý, po delší čas tajně v rukou některých vlastenců, zejmena též *byly známy Hankovi;* Hanka, prý, z nich poznal ony zvláštnosti staročeské, jež potom ve Star. Skládaních reprodukoval; potom teprv, prý, a *jenom na oko bylo nalíčeno „nalezení"* v Králové Dvoře a na Zelené Hoře! Obhájcové jsou k této hypothesi donuceni a dohnáni jakožto k prostředku nejkrajnějšímu a zoufalému. Důvodu pro ni není nikde ani za mák. Jest pouhým výmyslem hravé fantasie, jest přelud, jenž se nám

a každému myslícímu hned v niveč rozprchne: když totiž považíme, že na př. chybná dualová koncovka feminin *-tě* (nese*tě* místo nese*ta* atd.), která se vyskytá u Hanky a potom v RKZém, vyskytá se předtím také u Dobrovského (jenž si ji omylem podle analogie některých textů staroslovanských sestrojil: v Slavinu 1806 str. 165, v Gesch. der böhm. Sprache und Lit. 1809, s'r. 29, a j.) a že tedy podle vymyšlené od obhájcův hypothese také Dobrovský byl by měl býti (již roku 1806, ne-li dříve) zasvěcen v tajemství o rukopisích prý kdesi „vzatých" a potom po mnoha letech ve Dvoře Králové a na Zelené Hoře na oko „nalezených" atd.; domnění takové o Dobrovském jest absurdní, a proto je absurdní i zoufalá hypothese obhájcův.

Konečně co obhájcové se stránky historické na obranu RKZého přednesli, jsou dílem benevolentní dobrozdání, dílem pouhé konjektury, nikoli však vědecké důkazy (v. §. 35).

§. 52. *Prý* **obhájcové příští** *pravost dokáží.*

Obhájcové dosavadní a nynější neobhájili tedy RKZého nijak, ačkoli se o to vynasnažili vším svým věděním a uměním a vzali si k tomu na pomoc také všecky hrůzy a brutalní prostředky tohoto světa, jakých jim vůbec jen bylo možno užíti.

Ale *snad příště,* snad během času a třeba během věkův se obhájení podaří? Vždyť, prý, „věda se mění" a mnozí (já mezi nimi), kteří pokládají RKZý nyní za nepravé, pokládali je před několika lety za pravé. Snad tedy, prý, věda časem zase tak pokročí a se otočí, že bude lze vyvrátiti námitky všecky a že RKZý uznány budou zase za pravé?

Námitku a naději tohoto smyslu slýchám i čítám, a mám k ní následující odpověď: nepravím, že by námitky, jež jsou dosud nevyvráceny, byly všecky nevývratné vůbec a naprosto; naopak připouštím, že tu onu bude lze platně vyvrátiti; ale spolu tvrdím, že valnou většinu námitek dosud nevyvrácených také příště nikdo nevyvrátí; zejmena námitek, jež týkají se chyb a zvláštností RKZého shodných s jazykem teprve pozdějším, nebo se spisy teprve novějšími, nebo dokonce s jistými priory Hankovými, — námitek těch všech a dokonale vyvrátiti nepodaří se nikdy nikomu!

Svědectvím tomu je poněkud sám nynější spor; trvá již na třetí rok a obhájcové nebyli s to vyvrátiti z námitek zde míněných ani jediné. Ale svědectví to nemá veliké váhy, neboť obhájcové nynější, kteří by k těmto námitkám měli odpovídati, vynikají všichni dohromady přípravou velmi chatrnou k této kontroversi. Snad se podaří vyvrácení obhájcům lépe připraveným? Kdo zná dostatečně jazyk český a jeho vývoj, nebo kdo vědecky poznal vývoj některého jazyka vůbec a tedy ví, kterak i v jazyce každá změna svým časem a svým postupem se vyvíjí, každý usoudí a uzná podle povahy námitek tuto

míněných, že jich nevyvrátí nikdy nikdo, ani během času, ani během věkův, — uzná, že *RKZý jsou usvědčeny z padělanosti na dobro a na vždy.*

§. 53. *Prý z* **dialektu** *dokazuje se pravost RKZého.*

Některé jazykové zvláštnosti RKZého mohly by se vykládati jako zvláštnosti dialektické; sám jsem tak kdysi činil a trvám že jsem vykládání tomu dal podnět.

Avšak mezitím vyšlo na jevo, že Hanka před r. 1817 znal také ledacos z nářečí českých, zejmena východních (moravského a slovenského); o Hankovi dokázali jsme (§. 39—44), že byl při padělání RKZého účasten, může tedy i ta ona dialektická zvláštnost RKZého pocházeti od něho. Na př. staročesky říkalo se chyšě; na Moravě však říká se chyža; v RKém čte se: chyžice. Proto mohlo by se zdáti a některým obhájcům RKého také skutečně zdá se, že odchylné v RKém chyžice pochází od nějakého Staromoravana, že všecek RKý je psán staromoravsky a že jazykové odchylky RKého mají se vysvětlovati jako staré moravismy, nikoli jako svědectví nepravosti. Avšak zdání toto je bez pevného podkladu. Dialektické chyža bylo známo Hankovi před objevením RKého (dal to na jevo ve Vysvětlení při 1. sv. Star. Sklád. str. XXXIV a v listě k Dobrovskému, otištěném v ČČMus. 1870 str. 219), může tedy i „dialektické" chyžice v RKém pocházeti od Hanky. Jiný příklad. Staročesky říkalo se uderiti, moravsky pak říká se uderit a v RKém je vždy uderi-; i to může býti od Hanky, neboť Hanka věděl, že moravsky se říká uderi-, dosvědčil to o sobě r. 1838 (v opravách při Jungmannovu Slovníku, na poslední stránce čtvrtého dílu) a mohl to věděti také před objevením RKého. Atd. Úhrnem: co v RKZém jest nebo zdá se býti dialektické a zejmena moravské, nemusí pocházeti od Staromoravana, nýbrž může pocházeti od padělatele Hanky, — tvary dialektické nedokazují pravosti RKého. (Viz též pozn. na str. 61).

§. 54. *Prý* **učenost,** *osvědčená v RKZém, je důkazem pravosti.*

Tato učenost jeví se prý v jazyku a v obsahu RKZého, a do r. 1817 prý nebylo nikoho, kdo by byl měl tolik učenosti, aby byl mohl RKZý složiti.

Mněm toto je však mylné, učenost v RKZém osvědčená nikterak nevyniká nad obyčejnou nebo možnou míru roku 1817.

Co se *jazyka* týká, ukázal jsem, že jest velice chybný. Od jazyka skutečně staročeského liší se tak, jako novodělaná „kuchyňská" latina od latiny starořímské. Učenosti v něm není nijaké, nýbrž zjevné nedouctví. Původce jeho uměl novočesky. Češtinu starou znal velmi povrchně a domníval se, že rozdíl mezi ní a češtinou novou záleží v několika jen zvláštnostech neboli věcech „zastaralých", a že z češtiny nové udělá se stará,

když tyto zvláštnosti a zastaralosti se v ni provedou. Tím se řídil, když RKZý po staročesku stilisoval, a z tvoření takového musila ovšem vzniknouti — místo správného a krásného jazyka staročeského — hnusná karikatura.

Rovněž tak v obsahu není nic přes míru učenosti, jaká byla do roku a okolo r. 1817.

Pro RZý je to dokázáno výkladem prof. Masaryka (Athen. III. str. 414 sl. a Archiv für slav. Philol. X. str. 83 sl.), kdež ukázáno, že, cokoli v RZém jest nebo zdá se býti „učeného", všecko a nemnoze i doslovně dá se doložiti z literatury známé před r. 1817. Na př. v RZém praví se v prvních verších:

však ot svéj čeledi vojevodí,
mužie, pašů, *ženy ruby strojá;*
i umre-li *glava čeledinu,*
děti vše tu *sbožiem v jedno vladú,*
vladyku si z roda *vyberúce,*
ký *plzně-dlc* v *sněmy slavny* chodi.

Ve slovích těch je zajisté plno učenosti, plno antikvárního vědění. Ale to všecko bylo známo v době nedávné před r. 1817. Na př. Voigt napsal o rodině staročeské (Ueber den Geist der böhm. Gesetze 1788 str. 29): Ein *jeder Hausvater* (však ot!) handelte *in seiner Familie* (svéj čeledi!) nach eigenem Gutdünken atd. Dobrovský napsal o zádruze jihoslovanské, podobné k nedílné rodině staročeské (v Slavinu I. r. 1806, z Engelovy Gesch. von Dalm., Croat. und Slavon. I. 78): (die Weiber haben) Flachs und Wolle, um sie *zu Kleidern zu verarbeiten* (ženy ruby strojá!); a dále (tamže, z Engela I. 62): *ihre Gründe theilen sie niemals, noch gehen die Brüder auseinander, wenn der Vater gestorben ist* (i umre-li glava čeledina, děti vše tu sbožiem v jedno vladú!), sondern oft vereinigen sich zwanzig Ehepaare . . . in einem Hause *unter der Oberherrschaft eines Stareschin, der zwar erwählt* (vladyku si z roda vyberúce!), aber gemeiniglich schon von seinem Vorfahren auf dem Sterbebette namentlich anempfohlen wird atd. Procopius (De bello Goth.) zaznamenal: Slavini et Antae . . . *propter utilitates et damna in commune convocari* solent, což přetlumočeno v Dobrovského Slavinu (I. 1806 str. 496): die Slaven und Anten . . . *berathschlagen über ihre Interessen gemeinschaftlich* (v sněmy slavny, plzně-dlc). Atd. Učenost ve vytčených verších RZého osvědčená (i kdyby byla ve všem správná) nemusí tedy pocházeti od skladatele starého, mohl si ji snadno dobýti padělatel z knih známých a jemu blízkých před r. 1817.

Pro RKy vysvítá totéž z rozebraných nahoře svědectví historických (§. 27—38).

Úhrnem: učenost, osvědčená v RKZém, pravosti týchž textův nedokazuje.

§. 55. *Prý* **krása,** *obsažená v RKZém, je důkazem pravosti.*

V RKZém je mnoho pěkného, ačkoliv není všecko tak krásné, jak se zdá. K tomu ukazujíce tvrdili a tvrdí obhájcové, že ok. r. 1817 nebylo nikoho, kdo by věci tak pěkné byl složiti mohl, a že proto tedy RKZý nemohou býti padělkem a musí tedy pocházeti z doby staré. Zejmena ukazuje se na Hanku, že jeho básnické nadání a umění nikterak nepostačovalo ke složení básní takových, jaké jsou v RKZém.

V tomto mínění a tvrzení je však několik omylův.

V RKZém není všecko krásné; krásné jsou jen některé části, kdežto jiné aestheticky neuspokojují. Viz o tom prof. Masaryka „Příspěvky k aesthetickému rozboru RKZého" (Athen. III. 275 sl.). Krásná je celkem (nikoli ve všech jednotlivostech) lyrická část RKého, pak některé stránky Libušina Soudu, Záboje a Jaroslava; v jiných kusích dalo by se málo krásy shledati.

Ku většině pak toho, co se obecně líbí a po právu za krásné uznává, nalezly se parallely známé v době před objevením RKZého a blízké Hankovi a jeho vrstevníkům. Na př. k *Růži* nalezla se parallela ve dvou písních ruských (tištěných 1796 a 1806, a j.), ke *Kytici* v písni srbské (Tkanice a dívka, tištěné 1815) a národní české, k *Jahodám* v písni ruské (tištěné 1815) a básni Gallašově (tišt. 1813), ke *Zbyhoni* v Klicperovu Blaníku (1813) a jedné písni ruské (tišt. 1815), k *Libušinu Soudu* v písni srbské (tišt. 1814) a u Herdera (tišt. 1779 a j.), k *Jaroslavu* v písni Tartarfürstin (tišt. 1806), v legendě o sv. Hedvice (tišt. 1781), v Millionu (v rkp., jejž Hanka před objevením RKého měl u sebe) atd.; více je o tom pověděno ve výkladu o parallelách (§. 16—26).

Hanka nebyl básník znamenitý, ale několik pěkných písní složil přece. K lyrickým a lyrickoepickým básním RKého, totiž dílem ke vzdělání jich podle vzorův a předloh jiných, dílem i ku složení jich původnímu básnické umění jeho postačovalo úplně. Že by bylo stačilo také ke složení nebo vzdělání ostatních básní, o které nám zde běží, netvrdím; ale popírám, že by v době ok. r. 1817 ke složení nebo vzdělání tomu nikdo nebyl stačil, opáčné tvrzení obhájcův není nic než pouhé domnění.

Při tom dlužno připomenouti, že velebitelé krásy RKZého příliš zadívali se do krásných známek těchto básní a naproti tomu — s dovolením — buď nemají smyslu, kterým by chápali také stránky a známky nekrásné týchž básní, buď mu nedávají pracovati. Dokáži to hned na několika příkladech, kde velebitelé nevidí nekras, poněvadž jsou zastřeny jazykem jim dostatečně neznámým. Kdyby dnes některý slavený básník vší mocí vynasnažil se složiti nějakou krásnou romanci a kdyby v ní pravil, že „kníže seděl na pavlači *do výšky*", pokládala by se báseň

jeho za krásnou? Mám za to, že by ji nikdo krásnou nenazval, že by každý „seděni *do výšky*“ jako známku nekrásnou vytýkal a že by tato nekrasa tim vice do oči bila, čim krásnější a pečlivější by byl ostatek básně. Usoudilo by se jednohlasně, že „seděním *do výšky*“ zhyžděna jest celá báseň, jako sličná tvář bývá zhyžděna i jedinou šerednou bradavicí. Nuže, takových nekras je v RKZém hezky mnoho, třeba že obhájcové jich nevidí.

Jedna z nich je právě uvedený příklad a nalézá se v Ludiši. Básník patrně chtěl říci, že „kníže seděl *vysoko* na pavlači“, ale neuměje staročesky místo „vysoko“ pravil „vzvýši“ t. j. „do výšky“. Je to chyba vlastně jazyková, chybný výraz, a proto byla uvedena na svém místě nahoře; ale chybný výraz budí chybnou představu, je to tedy i chyba v obsahu, a to chyba hyzdící, — je to nezdoba, nekrasa.

Jiné podobné nekrasy RKZého, zbuzené chybným výrazem — chybnost ta byla vyložena na svém místě nahoře —, jsou:

„*aj tamto si lehne (zabitý jinoch)!*“ v Jelenu 18; básník patrně chtěl říci „aj *zde leží* (zabitý jinoch)“, ale neuměje to říci po staročesku řekl „aj tu leže = aj tamto si lehne . . .“, smysl zajisté nekrásný, nekrasa celou báseň hyzdící; —

„*nález, který by smířil usmířené bratry*“ Lib. Soud 68; básník patrně chtěl říci „*vadící se* bratry“, ale řekl „rozvaděné bratry = usmířené bratry“ (stč. rozvaditi jest = z vády vyvésti, tedy = usmiřiti); —

„*Jaroslav mečem Kublajevice zachvátil, od ramene šourem kyčli probodl*“ Jarosl. 282; básník chtěl patrně říci, že Jaroslav Kublajevicovi šourem od ramena kyčli *přeťal*, ale řekl „protče = probodl“; kdo chce chybu a nekrasu náležitě viděti, představiž si dobře konkretní výjev: Jaroslav i Kublajevic jsou na koních, vrazí na sebe, Jaroslav zachvátí Kublajevice mečem a mečem prý *probodne mu od ramene šourem kyčli!* —

„*tobě (jinochu!) železný mlat je těžký*“ Zbyh. 27; básník chtěl říci, že jinoch má těžký železný mlat, ale neuměje to říci po staročesku řekl „tobě (jest) tiežek železný mlat = tobě železný mlat je těžký“; podle toho musíme se domnívati, že by jinoch podle mínění básníkova měl míti mlat nějaký lehčí; mínění to však je pro situaci ve Zbyhoni nevhodné, obsahuje nekrasu; —

„*(strana straně, bojujíce spolu) brání couvati*“ Jarosl. 72; básník chtěl zajisté říci, že v boji strana straně bránila *postoupiti ku předu*, a místo toho řekl, že strany „bránily si postúpati“ — „bránily si couvati“ (stč. postúpati = couvati), t. j. opět nesmysl a nekrasa; —

„*(Vlášlavovci) naříkali vzhůru na stráň*“ Čestm. 200; básník chtěl říci, že Vláslavovci *utíkali* vzhůru na stráň, řekl

to po staročesku: „upěchu — naříkali“ vzhůru na stráň; zajisté nekrasa; — —

„*(do poledne) jest nám dokročiti na toto místo (na kterém jsme)*“ Čestm. 104, praví Čestmír Vojmírovi; ale mínil místo jiné, vzdálené, kde Vláslav se svým vojskem jest rozložen; t. j. smysl chybný a tedy nekrasa; — —

„*jde má milá na jahody, zadřieše si — zadírala si ostré trní v bělitkou nožici*“ Jah. 1 sl.; to je zrovna tak krásné, jako kdyby novočeský básník napsal: *jde* myslivec do lesa, *zastřílel* tam jelena (místo *šel* do lesa, *zastřelil* jelena); —

„*byl chvílemi kněz Zálabský*“, „*aj chvílemi kněz poroučí poslům*“ Lud. 3 a 15; básník chtěl říci, že „*kdysi*“ byl a že „*kdysi poručil*“ kníže . . ., ale neuměje to povědětí po staročesku místo „kdysi“ řekl „druhdy — chvílemi“; — —

„*(Tataři křesťany) po sobě hnali = za sebou hnali*“ Jar. 79, nesmysl a nekrasa, jež nepotřebuji výkladu; —

„*Srpoš hnal v Spytihora = do vnitř Spytihora*“ Lud. 72, též; — atd.; všude chybný výraz; z toho pak chybný smysl, dílem i směšný nesmysl; a z toho nekrasy, hyzdící celek.

Úhrn.

§. 56. RKy dostal se nám z rukou člověka naprosto nehodnověrného, z rukou notorického padělatele Václava Hanky; RZy pak z rukou Jos. Kováře, o jehož spolehlivosti nemáme svědectví příznivého (§. 1 a 16).

Svědectví, uvozovaná pro pravost obou těchto textů, jsou veskrze mylná a klamná (§. 45—55).

Naproti tomu jest se všech stran síla svědectví, že oba dotčené texty jsou podvodné padělky.

Technologie nalezla při RKém v berlínské modři svědectví manipulace novověké, a na proužcích důkaz, že bylo na nich psáno až po oříznutí a s úmyslem klamařským (§. 3—7).

Palaeografie nalézá v RKZém zvláštnosti, které dílem nikde jinde, dílem až v době pozdější se vyskytují; RKZy tedy nejsou psány v té době, do které se jinak hlásí, nepocházejí ze stol. IX—XIVtého (§. 8).

Historie literární nenalézá pro skladby, obsažené v RKZém, místa přihodného v době staré a vidí dobu jim přihodnou na počátku století nynějšího. Historie kulturní shledává, že skladatel (nebo skladatelé) RKZého neznal dostatečně reálních poměrů staročeských, a co této znalosti (správné i nesprávné) v RKZém projevuje, to a tak že se znalo v době před r. 1817. V básních pak dějepravných RKého poznává historik, že tu jsou věci, které vymyslili původcové pověsti teprve pozdějších a dílem velmi pozdních. Z toho ze všeho vyplývá kritice histo-

rické, že RKZý nebyly skládány v době staré, nýbrž v době nové (§. 27—38).

Jazyk RKZého jest velmi chybný; původce jeho neuměl staročesky, nebyl tedy Čech století IX—XIVtého (§. 9).

V RKZém jsou jazykové zvláštnosti, jež se vyvinuly teprve v době pozdější nebo nové, a jsou tam některé zvláštní myšlenky, výrazy atd. stejné nebo podobné jako v textech mladších nežli z IX—XIVtého století a známých před r. 1817; RKZý hlásí se tím do doby mladší než do stol. IX—XIV a zejmena do doby nové před r. 1817 (§. 10 a 14—22).

V RKZém jsou jazykové chyby, shodné se staročeskými chybami, jichž dopustil se Hanka *před* objevením RKZého, a jsou tutéž některé zvláštní myšlenky a výrazy, stejné nebo podobné jako v textech Hankovi známých a blízkých; podle toho podobá se, že Hanka při padělání RKZého byl účasten (§. 11 a 23—26).

V RKZém však jsou i chyby a zvláštnosti, kterých nelze vysvětliti jinak než z účastenství Hankova při padělání týchž textův; Hanka byl tedy při padělání RKZého účasten zajisté (§. 39—44).

Z toho ze všeho vyplývá, **že Rukopisy Královédvorský a Zelenohorský jsou padělky a Václav Hanka že byl při padělání jich účasten.** —

Závěr.

Pravost RKZého popírána ode dávna, dílem od samého objevení. Stačí tu jmenovati Dobrovského a Kopitara; Feifalika, Büdingra, Schwammela; Pertze, Wattenbacha, Petruševiče; Gastona Parise; Šemberu, Vaška; Miklosiche, Jagiće, Lamanského.

Důkaz nepravosti RKZého dovršen v době poslední, v letech 1886—1888.

V únoru 1886 přednesl jsem v Athenaeu několik jazykových svědectví proti pravosti RKZého a žádal jsem za zkoušku chemickou a palaeografickou.

Vystoupil jsem po dlouhých studiích a po mnohém rozvažování.

Český jazyk a literatura, jejich vývoj, a v tom oboru zvláště staročeský jazyk a jeho literatura byly mi oblíbeným oborem již před více než dvaceti lety. O nich pracoval jsem bez ustání a svědomitě, zvláště když mi to od r. 1874 bylo přikázáno jako zvláštní úkol na universitě. Kolik jsem vykonal a prospěl, o tom souditi přináleží jiným. Ale také já smím o tom něco povědĕti a pravím: že jsem pracoval a poznal v jazyku staročeském více než kdokoli jiný; že jsem v něm objevil rozvitost a dokonalost dříve netušenou; že vnikáním

hlubším a hlubším poznával jsem jasně a zřetelně pravidla a zákony, kde jiní jen nepravidelnost a mlhavou neurčitost spatřovali; a že se zřídka vyskytá řádek staročeský, ve kterém by nebylo potřebí dovolávati se některého nálezu a výkladu mého. Spravedlivý čtenář nevezme mi tato slova za zlé. Když se směli vyskytnouti hlasové, kteří — aby si usnadnili obranu podvodných padělků RKZ - - upírali platnost mým nálezům vědeckým a zlehčovali mě jako neumělce, jenž ve svém oboru se zanedbal a proti němuž laikové a nedoukové libovolně mohou vystupovati, tu zajisté smím, ano k obraně své a věci mnou bráněné jsem povinen promluviti také já, smím pověděti, že povolaní a spravedliví odborníci soudí o mých pracích vědeckých jinak, než nynější moji zlehčovatelé, a smím též pověděti, jakého jsou mé nálezy vědecké dosahu, poněvadž mi jde o to, abych ukázal, že jsem se v kritiku RKZého nedal s nerozvahou a nepřipraven, neopatřen prostředky ohledacími lepšími, než jaké mají všichni moji opponenti.

Nebyl jsem předpojat proti RKZému, nýbrž pro ně. Věřil jsem v jejich pravost. Když pak během studií svých poznával jsem víc a více známky jejich padělanosti, bylo mi to poznávání velice trapné a hledal jsem stále a pořád, nebylo-li by přece lze, vyložiti ony známky jinak a RKZy zachrániti. Hledání mé bylo marné. Známky padělanosti se množily, cit tuchnul, rozum soudil chladně a dospěl k důkazu, že RKZy jsou podvodné padělky. Takový byl u mne vývoj tohoto poznání. Připomínám to, poněvadž jsem přesvědčen, že také v jiných toto poznání způsobem podobným se vyvinulo nebo vyvine, zejmena že bude vývoj týž i u těch dosavadních přívrženců RKZého, kteří jsou přátelé pravdy. Dávné a oblíbené domnění nedá se náhle amputovati, to jen během času pozvolným poznáváním a opětovným uvažováním omylu dá se vyvrátiti; cit pak ustupuje rozumu ne rázem, nýbrž až po delším zápase.

Poznání svého jsem nezatajoval. Přestal jsem RKZy citovati. V přednáškách universitních, dotýkaje se sporu o pravost obou rkpisův, dokládal jsem, že je žádoucná a že má přijíti ještě nová zkouška jejich, a že při rukopise původu podezřelého má bývati táž opatrnost, jako při podezřelé bankovce[1]). V roz-

[1]) Že Hanka padělával staré rukopisy, uznává se všeobecně a pokládají jej za padělatele i obhájcové RKZého. Dejme tomu, jako Hanka padělal rukopisy, tak že by nějaký X byl padělal papírové peníze. Byl by na př. prý „nalezl" pětku, byl by nám ji podal a my bychom ji byli přijali jako peníz pravý a v plné ceně platný. Pak, dejme dále tomu, byl by prý „nalezl" a nám podal pětku druhou. Pak třetí. A tak dále. A mezi tím, dejme tomu, byl by také „nalezl" a nám podal padesátku. Po čase však shledalo by se a dokázalo by se, že první X-em nám podaná pětka je padělána, a dokázalo by se

pravě o Staročeském sklonění zájmenném, vyšlé v květnu 1885 (v pojednáních král. Č. Spol. nauk), vytkl jsem, že z RKZého dokladů neuvozuji a že jazyk jejich odchyluje se od jazyka starých památek jiných. V článku pak o RKém, vyšlém v Ersch-Gruberově encyklopaedii v prosinci 1885, pravím, že jazyk jeho velmi se odchyluje od staré češtiny obyčejné a normalní. Zevrubně a s výkladem všech důvodů vyložil jsem své pochybnosti v článku nahoře jmenovaném (v únorovém Athenaeu 1886) a v diskussi z toho vzešlé a potom následující, ve kteréž jsem i dospěl ku poznání konečnému, že RKZý jsou padělky doby nové, pořízené za spolupůsobení Hankova.

Vyložiti poznání své veřejně, byl jsem povinen. Byla to povinnost moje i vědecká a úřední (universitní professor je přísahou výslovně i k tomu zavázán, aby pěstoval vědeckou pravdu) i vlastenecká. Universitní professor kterýkoliv, který z příčin vědeckých v RKZý nevěří, ale z příčin jiných přece tak si vede a tak se tváří, jako by věřil, zpronevěřuje se své

---

to tak jisté, že bychom všichni o tom byli přesvědčeni. Pak shledalo a dokázalo by se totéž o druhé, třetí atd. z pětek, X-em nám podaných. Konečně nalezlo by se, že i padesátka X-em „nalezená“ a nám podaná má sílu známek padělanosti. Jak bychom si tu počínali? Zajisté takto: X-ovi a jeho řečem o „nalezení“ padesátky nevěřili bychom nic, ponévadž padělanými pětkami o důvěru se připravil; vytčené známky padělanosti zkoumali a vážili bychom co nejpřísněji; kdyby pak notorický padělatel X (nebo některý jeho obránce) nám namlouval, že ony pětky ovšem padělal, ale tuto padesátku nikoliv, táži se: nalezl by se někdo, kdo by X-ovi uvěřil a podezřelou padesátku za peníz platný od něho přijal? Mám za to, že by nikdo rozumný a zkušený tak nečinil. Co platí o notorickém padělateli peněz X-ovi, platí stejnou měrou a stejným právem o notorickém padělateli rukopisův Hankovi. Podle toho očekáváme, jakoby nikdo nevážil lehce a nezakrýval nepříznivých známek podezřelé padesátky a jakoby nikdo nechtěl této padesátky ani sám za peníz pravý přijmouti ani jinému odporoučeti, tak že také nikoho nebude, kdo by lehce vážil a zakrýval nepříznivé známky podezřelého RKZého a kdo by *před úplným a vědecky správným vyvrácením všech námitek* chtěl rukopisy tyto sám míti za pravé a nad to i odporoučeti touž víru jiným. To očekáváme, — ale v očekávání svém jsme zmýleni: podezřelé padesátky nevezme a nebude brániti nikdo, dokud s ní nebude všecka podezřelost sňata, ale usvědčené z padělanosti rukopisy Ký a Zý nalezli dralně obhájcův, mezi nimi i muže slovutné a vysoko postavené, kteří důkazu padělanosti vyvrátiti nemohou, ale národu českému přece odporoučejí, aby v RKZém spatřoval „posvátné“ a „skvělé památky“ své staré literatury!! Ani jediný z těchto obhájcův nepřijal by padesátky podezřelé a netěšil by se, že se snad někdy někomu podaří podezřelost s padesátky sejmouti; ale národu českému troufají si odporoučeti padělky RKZý za památky „staré“, „skvělé“ a „posvátné“, a troufají si těšiti jej pouhou naději, že se snad někdy někomu podaří svědectví padělanosti zvyvraceti! Ovšem, kdyby uznali svědectví padělanosti za pravá, vyznali by tím spolu a přiznali by se, že bývali na omylu, když o té věci soudili jinak, — a přiznání takové nerado se vyslovuje!

povinnosti a dopouští se skutku rovněž tak nesprávného, jako lékař, který nemoc simulovanou vědomě vydává za pravou, jako advokat, který listiny padělané vědomě dovolává se za svědectví pravé, jako úředník, který v účtech svých směnku padělanou vědomě předstírá za pravou, jako spekulant, který bankovku padělanou vědomě udává za pravou. Všichni jsou mravně stejní, lidé stejně hodní! K jednání podobnému stran RKZého odhodlati jsem se nemohl, zapírání pravdy pokládal jsem za hřích vůbec a zejmena také za hřích páchaný nad vědou a českým národem, a proto musil jsem vystoupiti s poznáním svým veřejně.

Vystoupil jsem tedy a žádal jsem za zkoušky další, chemickou a palaeografickou. Za chemickou žádal jsem, poněvadž Výbor Musejní 1880 byl zřídil kommissi k chemickému zkoušení RKého, která však nikdy se ani nesešla, a za palaeografickou žádal jsem, poněvadž rukopisy podezřelé všude palaeograficky se zkoušejí. Nebyla u mne nedůvěra v důvody filologické; ale věděl jsem, že širší obecenstvo důvodů těch nesnadno pochopuje, proto stál jsem o pochopitelnější pro ně důvody chemické a palaeografické. Zkoušky palaeografické Výbor Musejní nepovolil; jak dopadla zkouška chemická a technologická, je vyloženo nahoře (§ 3—7).

Ve sporu z toho nově vzniklém byl mi neohrožene napomocen *prof. Dr. T. G. Masaryk*, a *přidružili se k nám* kollegové a přátelé *prof. Dr. Jaroslav Goll*, *prof. Dr. Jos. Král*, *prof. Dr. Aug. Sedlačr*, *prof. Dr. Otokar Hostinský*; *p. univ. skriptor Jos. Truhlář*; *pp. prof. Jindř. Vančura a Jaroslav Vlček*; *pp. Dr. Jiří Polívka*, *M. Opatrný*, a j. Jmen vlastně netřeba připomínati; pp. oblájcové, majíce všecku téměř českou žurnalistiku k svým službám, stavějí nás přes dvě leta na její pranýř [1]), jsme tedy českému čtenářstvu, české intelligenci podle jména zajisté dostatečně známi.

[1]) Kolik koliv tu zlého spáchala česká žurnalistika, přece má pro sebe omluvu, že nevědomost hříchu nečiní. Vinníci vlastní jsou její nesvědomití rádcové, kteří, vědecky nás vyvrátiti nemohouce, pocítili v sobě smělost hledati při nás pohnutek nečistých a tím poštvati proti nám národní žurnalistiku. Tato s počátku, pokud jednala spontanně, vedla si slušně. Důkazem toho jest na př. objektivní referat v Pokroku dne 14. února 1886 o mém prvním článku v Athenaeu (vydaném 13. un. 1886), a podobných dokladů jest ještě několik. Tím během byla by se otázka RKZého vyřídila klidně a tak, jak toho žádala důležitost věci a cest českého národa. Ale jiní postarali se o to, aby nastal běh jiný, a českému národu, prosluléma persekucemi náboženskými a politickými, dostalo se proziti ještě také persekuci vědeckou. Jako kdysi české sekty náboženské zapomínaly na chvíli záští vzájemného a shodovaly se v pronásledování nových „pikhartův", tak zanechávali i rozličtí naši časopisové a jejich přívrženci svých různic a svorně jali se tupiti a pronásledovati nás. Ale „pikharti". Čeští Bratři, jsou dnes ozdobou českého národa a jeho dějin duchovních,

K této *české intelligenci* obracím se s tímto svým spiskem a se žádostí, aby četši zajisté mnoho ze sporu nynějšího, a tu zajisté většinou věci nám nepříznivé, oblíbila si vyslechnouti také nás. Čti a suď si pak každý podle svého rozumu! *Na* **rozumném** *vyřízení a skoncování sporu závisí veliký kus české dobré pověsti, neboť cizí kritika pošínání obhájcův nejen odsuzuje, nýbrž také na vrub celého českého národa je sčítá a soudí pak, že prý český národ jest ještě tak nedospělý, že vědecké pravdy snésti nemůže, když mu je nepříjemná!* Cizí kritika má právo sporu bedlivě si všímati, neboť RKZý mají důležitost nejen českou, nýbrž také *internacionalní*: co jimi trvá nebo padá, týká se nejen českého filologa a historika, nýbrž jest důležito i pro mnohé disciplíny všeobecné; a všímá si sporu nejen kritika německá — kterou obhájcové summarně odbývají, když jim jest nepříznivá, že prý to píší „nepřátelé českého národa“ —, nýbrž také kritika slovanská (ruská, polská, jihoslovanská), francouzská a j.

* * *

Chtěl jsem v tomto Závěru také vypsati v několika hlavních rysech průběh sporu nynějšího, ale nechávám toho. Jen jednu věc chci zde pověděti.

Pravil jsem, že pan ministr Jireček má hlavní zásluhu o to, že evidentně dokázaná padělanost RKZého v jistých velmožných kruzích uznati se nechtěla, poněvadž autoritou svou a svým jednáním budil klamnou naději, že RKZý budou obhájeny. Kdyby nebylo té naděje, nebyl by trvám ani prof. Tomek prohlásil, že mé jazykové proti RKZému přednesené námitky jsou „*jalové*“ (v. Hlas Národa 11. května 1886). Vysloviji, že toto prohlášení p. Tomkovo je největší křivda, která se mi v celém tomto boji stala. Prof. Tomek soudil do té doby o mých snahách a o mých pracích jinak, vím to bezpečně. Teprve když jsem ukázal, že z prací mých vyplývá pád

---

a proto doufáme, že české obecenstvo za nedlouho také nás přestane pokládati za vlastizrádce, když se poučí a pozná, že RKZý jsou texty padělané a že my jsme konali jen svou povinnost, když jsme o to stáli, *aby národ český podvodnými padělky nebyl klamán.* Stáli jsme a budeme státi o to i přes odpor svých hojných a dílem velmožných protivníkův, kteří všichni dohromady RKZého obrániti nedovedli a nedovedou, ano dílem sami v RKZý nevěří; chceme trpělivě snášeti a vytrvati, — jako „pikharti“. Prosím však, aby p. t. protivníci naši z přirovnání tohoto nesoudili, že bychom byli žádostivi podobného utrpení a mučedlnictví, jakého se dostalo Českým Bratřím od bratrských Čechův. Nikoliv! Ne utrpení, nýbrž volnosti práce jsme žádostivi, práce která jest naším úkolem a kterou troufáme si národu svému posloužiti zajisté platně; ne z dychtivosti po mučedlnictví snášíme trpělivě všecky ty křivdy, jež důvěřiví obhájcové Rkpův a spojení s nimi spekulanti na nás páší, nýbrž proto, že *pokládáme za svou povinnost sloužiti pravdě a pravdou sloužiti vědě a českému národu i tu, když se nám za to dějí křivdy a nátisky.*

RKZého, pojal mínění jiné. K tomu dal se nakloniti dílem snad jinými (p. Hattalou atd.), hlavně však autoritou p. Jirečkovou. Sám sebou k úsudku tomu nestačil, neboť jazykem českým a jeho historii neobíral se vědecky nikdy, a pouhá znalost češtiny všední i spisovné a zčetlost ve starších pramenech historických tu nepostačuje. Spolehaje na své rukojmě, hlavně na p. Jirečka, vyslovil prof. Tomek onen svůj úsudek, a ublížil mi tím co nejvíce. Úsudek jeho hned se obecně rozhlásil. Slova muže tak proslulého všímají si všude. Všimla si ho i rozvášněná národní žurnalistika a zajisté nenalezla v něm pobídnutí, aby v nespravedlivém útočení a tupení se umírnila nebo ustala. Kolik by se bylo ušetřilo v národu českém křivd, křivd nám pro naše přesvědčení vědecké učiněných, kdyby prof. Tomek, tehdáž rektor naší university, byl prohlásil, že spor o RKZém je spor vědecký a vyřízení jeho že se má ponechati příslušným odborníkům! Ale nestalo se tak, nýbrž jinak. Směl-li však prof. Tomek podati pro veřejnost úsudek, otištěný v Hlase Národa 11. května 1886, že „všechny" prý „linguistické námitky" — tedy námitky, které jsem v únorovém, březnovém a dubnovém čísle Athenaea 1886 přednesl a mezi nimiž jsou i mnohé z nejvážnějších, — jsou *„jalové"*, tedy smím, ano jsem povinen konstatovati: *že prof. Tomek k úsudku takovému sám kompetentní nebyl, že jej učinil spolehaje na své rukojmě, že tím spolehánim se klamal a uvedl v omyl, že z námitek od něho za „jalové" vyhlášených za diskusse více než dvouleté nebyla vyvrácena ani jediná, že naopak za téže diskusse důvody RKZému zdánlivě příznivé padly a naproti tomu že přibyla síla důvodů RKZému nepříznivých, a že ze všeho vyplývá důkaz svrchovaně dostatečný, že RKZý jsou padělky.* To uznává každý, komu jde o pravdu a kdo čítá a považuje nejen ledabylé aforismy obhájcův, nýbrž také všecky důvody naše, — to uzná, přečta poučení zde předložené, každý rozvážný a spravedlivý člen české intelligence, do jejíchž rukou knížku tuto odevzdávám.

Oprava:

Na str. 5., ř. 16. shora čti *pochybného* místo pochybého.